

“A Party that does not dance to the Westminster tune”

*En casestudie av Scottish National Partys ideologiske
utvikling i perioden 1999 til i dag*

Emma Edvinsen

Masteroppgave i statsvitenskap

Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2018

Antall ord: 33 796

“A Party that does not dance to the Westminster tune”

En casestudie av Scottish National Partys ideologiske utvikling i perioden 1999 til i dag

© Emma Edvinsen

2018

“A Party that does not dance to the Westminster tune”. En casestudie av Scottish National Partys ideologiske utvikling i perioden 1999 til i dag

Emma Edvinsen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Temaet for denne avhandlingen er den ideologiske utviklingen til Scottish National Party (SNP) fra 1999 og frem til i dag. Partiet klassifiserer seg selv som et sosialdemokratisk nasjonalistisk parti, og besitter i dag sin tredje strake periode i regjering i det skotske parlamentet. Analysen retter seg mot de to dominerende skillelinjene i moderne skotsk politikk, henholdsvis selvstendighetsspørsmålet og den økonomiske høyre/venstre-aksen. Studien lener seg på et prinsipp om at ideer og språk er sentrale for å forstå politikk. Det teoretiske fundamentet sammenfatter elementer fra både ideologi- og skillelinjelitteraturen, som tilsammen legger grunnlaget for det analytiske rammeverket for dimensjonene jeg har valgt å kalle *nasjonalisme* og *venstreorientering*. Analysen av partiets ideologiske utvikling er gjennomført som en fortolkende casestudie, ved hjelp av idéanalyse som metodisk verktøy og partiprogrammer som empiri.

Idéanalysen sporer en utvikling som preges av både ideologisk endring og stabilitet. Partiet har flyttet seg nærmere sentrum av venstreorienteringsdimensjonen, men forholder seg stabilt mot ytterpolen av nasjonalismedimensjonen gjennom tidsperioden. Partiets overordnede mål langs begge dimensjonene er gjennomgående stabilt. Endringen langs venstreorienteringsdimensjonen handler først og fremst om nye, mer moderate virkemidler for venstreorientert politikk. Disse resultatene stemmer ikke fullt og helt med noen av de empiriske forventningene jeg etablerer for SNP med utgangspunkt i litteraturen om partier og ideologisk endring. En vesentlig grunn til dette antas å ligge i SNPs særegne natur som venstreorientert, ikke-etnisk separatistparti med «statsbærende» posisjon i Skottland. Jeg konkluderer med at partiets ideologiske posisjonering langs de to dimensjonene legger til rette for et tilsynelatende velfungerende samspill, som har bidratt til å bygge en grobunn for mobilisering av en separatistbevegelse i Skottland.

Forord

Fem år på Blindern er over. Studieløpet har tidvis bydd på grenseløs hodebry og frustrasjon. Likevel skyves dette til side av alle de fine opplevelsene, som har ført til kunnskap, mestring og gode vennskap. Nå rundes det hele av med den største utfordringen hittil.

Heldigvis slapp jeg å hoppe uten fallskjerm. En stor takk rettes derfor til min enestående veileder Øivind Bratberg. Dine bidrag har vært helt uvurderlige gjennom samtlige ledd av denne prosessen. Tusen takk for at du har delt dine kunnskaper med meg, og for mange gode samtaler, både faglige og ikke-faglige. Takk for at du skapte et engasjement for komparativ politikk allerede ved startfasen av studieløpet på Blindern, som har fulgt meg hele veien frem til denne avhandlingen. Du er en enorm ressurs for studentene!

Mine foreldre skal ha mye av fortjenesten for at dette gikk til. Kjære mamma, takk for at du har lært meg at ingenting kommer av seg selv. Kjære pappa, du skal ha æren for å ha skapt interessen for samfunn og politikk. Tusen takk til dere begge for all støtte, tålmodighet og kjærlighet, og for at dere alltid har troen på meg.

Banden fra Rælingen fortjener også en takk. Hos dere er takhøyden høy og terskelen lav. Tusen takk til Mikael for gjennomlesning, og alt du har gjort for meg.

Studiehverdagen hadde aldri vært den samme uten altfor lange lunsjer. Takk til Vetle, Marius, Mari, Hanna og Eirik for å ha gjort tiden på Blindern til noe jeg vil se tilbake på med et stort smil.

Vi landet til slutt, Øivind!

Til tross for god hjelp er jeg selv fullt ansvarlig for det endelige produktet.

Emma Edvinsen

Oslo, 23.05.2018

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Problemstilling.....	2
1.2	Bakgrunn for studien	3
1.3	Veien videre.....	5
2	Bakgrunn	7
2.1	Introduksjon.....	7
2.2	Det historiske Skottland.....	7
2.3	SNP i lys av skotsk politikk i moderne tid	10
2.4	Veien mot Devolution.....	13
2.5	“The rise of the SNP”	16
2.6	Oppsummering.....	20
3	Teori og analytisk rammeverk	22
3.1	Introduksjon.....	22
3.2	Ideologi og politiske partier	22
3.2.1	Partiideologi.....	24
3.2.2	“The end of ideology?”	25
3.3	Skillelinjeteori	26
3.3.1	Lipset/Rokkan-tradisjonen	28
3.3.2	Skillelinjer og politiske verdier i endring: i retning hva?	29
3.3.3	Det tradisjonelle konfliktmønstret i Skottland	32
3.3.4	Skotsk nasjonalisme – et unntak fra “regelen”?.....	34
3.4	Et analytisk rammeverk	37
3.4.1	Operasjonalisering – Venstreorientering	38
3.4.2	Operasjonalisering – Nasjonalisme.....	39
3.5	Ideologisk endring og stabilitet, hva kan forventes?.....	41
4	Forskningsdesign og metode	46
4.1	Introduksjon.....	46
4.2	Forskningsdesign og valg av case.....	46
4.3	Analysemateriale og utvalg.....	48
4.3.1	Partiprogram som analysemateriale	48
4.3.2	Utvalg av partiprogram	50
4.4	Metode.....	52
4.4.1	Tekstanalyse.....	52
4.4.2	Idéanalyse.....	54
5	Analyse: ideologisk utvikling i SNP	57
5.1	Introduksjon.....	57
5.2	Empirisk analyse.....	58
5.2.1	1999	58
5.2.2	2007	64
5.2.3	2011	70
5.2.4	2016.....	76
5.2.5	Oppsummering av ideologisk utvikling.....	81

6	Diskusjon: Ideologisk utvikling i SNP	84
6.1	Hvordan forstå funnene i lys av de empiriske forventningene?.....	84
6.2	SNP i dag: Hvordan klassifisere ideologisk posisjon?	89
6.3	Samspeilet mellom dimensjonene: "Nordic states as the blueprint of independence?"	91
7	Konklusjon	95
7.1	Mine bidrag og videre forskning	97
	Litteraturliste	100

Tabelloversikt

Tabell 1.	Oversikt over det analytiske rammeverket.....	40
Tabell 2.	Oversikt: valg til det britiske og det skotske parlamentet 1999-2016.....	51
Tabell 3.	Oversikt over ideologisk utvikling - nasjonalisme	81
Tabell 4.	Oversikt over ideologisk utvikling - venstreorientering	82

1 Innledning

Temaet for denne avhandlingen er den ideologiske utviklingen i det skotske nasjonalistpartiet Scottish National Party (SNP). Dette partiet har gått fra å være et marginalt og lite parti, til å regelrett overta hegemoniposisjonen i skotsk politikk, som har vært befestet av Labour de siste 50 årene. I 1999 gjenåpnet det skotske parlamentet for første gang siden unionsavtalen i 1707. Med et utvidet, men fortsatt begrenset selvstyre fikk den historiske nasjonen en egen arena for å utøve skotsk politikk uten engelsk inngripen. Fra en posisjon delvis på sidelinjen ved opprettelsen av det skotske selvstyret har SNP lyktes i å vinne regjeringsmakt og sette agendaen for det politiske ordskiftet nord for grensen. I dag besitter partiet sin tredje periode på rad som ettpartiregjering i det skotske parlamentet, og er det tredje største partiet i det britiske parlamentet i Westminster.

I tillegg til å være et nasjonalistisk parti har SNP også etablert seg på venstresiden av det politiske spekteret. Denne sammensmeltede ideologiske miksen gjør partiet til en sjelden vare i europeisk forstand, hvor nasjonalisme oftest spores blant høyre-radikale partier (Coxall et al. 2003: 52, Erk 2010: 425, Vassallo og Wilcox 2006: 419). På mange måter kan dette se ut som en suksessoppskrift i det skotske tilfellet, hvor venstreorientering i økonomisk politikk er en del av selvforståelsen overfor en (påstått) høyreorientert politisk elite i London. Selvstendighetsspørsmålet og den økonomiske høyre/venstre-aksen står frem som de klart mest dominerende skillelinjene i skotsk politikk, og er derfor utgangspunktet for analysen i denne avhandlingen (Surridge et al. 1999).

Politiske partier endrer seg med tid. Dette er en naturlig konsekvens av at samfunnsutviklingen legger føringer for hvilke saker som kommer på dagsorden (Ware 1996: 47). I en periode som har vist seg å være høyst innholdsrik for skotsk politikk er det interessant å følge partiets reise gjennom det hele. Denne avhandlingen retter seg derfor utelukkende mot "tilbudssiden" av politikken, og hvordan den ideologiske utviklingen har utartet seg fra det skotske selvstyrets begynnelse og frem til i dag. Så vel

som å analysere de to dimensjonene hver for seg, vil det også rettes fokus på samspillet mellom disse, som kanskje utgjør selve grunnkjernen i SNPs suksesshistorie.

1.1 Problemstilling

Avhandlingen har som mål å svare på følgende problemstilling:

I hvilken grad har SNP endret ideologisk posisjon siden 1999 langs de to dominerende skillelinjene i skotsk politikk, og hvordan kan partiets plattform ved periodens slutt best forstås?

Problemstillingen skal besvares gjennom en idéanalyse av partiprogram fra valgene i 1999, 2007, 2011 og 2016. Videre vil jeg diskutere hva funnene kan være til uttrykk for, i lys av det teoretiske bakteppet og den politiske konteksten. Empirien som benyttes legger til rette for et teoretisk utgangspunkt i både ideologi og ideers rolle, samt klassisk litteratur innenfor komparativ politikk, da spesielt skillelinjeteori. Derfor vil jeg sammensmelte disse to utgangspunktene til et teoretisk og analytisk rammeverk for analysen.

Avhandlingen bygger på et solid og bredt teoretisk grunnlag. Analysen støtter seg på en litteratur som anser ideers posisjon som sentrale for politikktutforming. Herunder ligger også en oppfatning om at ideologi ikke er et utdødd fenomen i moderne politikk. Samtidig legges det til grunn at politiske ideologier formes i stor grad av sosialt konstruerte skillelinjer i samfunnet. Partiideologi defineres i denne avhandlingen som et politisk trossystem med sterk tilknytning til et partis identitet. Utgangspunktet er at dette trossystemet har sitt opphav langs sentrale skillelinjer, som er bærende for den politiske debatten i det gitte området.

Et vesentlig premiss for avhandlingen er at det er meningsfylt å studere ideologisk utvikling i partier gjennom partiprogrammer. Målet er likevel ikke å kartlegge partiets ideologi i sin helhet. Derfor har jeg avgrenset analysen gjennom å definere to sentrale dimensjoner, henholdsvis *nasjonalisme* og *venstreorientering*. Dette valget begrunnes i

at disse dimensjonene er bærende for store deler av den ideologiske grunnmuren til partiet, så vel som å være de mest sentrale konfliktene i skotsk politikk de seneste årene. Med andre ord vil det være mulig å fange opp store deler av den politiske plattformen til partiet gjennom disse to dimensjonene.

Analysen vil søke å spore ideologisk utvikling gjennom å lete etter endring og stabilitet i ulike grader, på bakgrunn av det analytiske rammeverket. Mine bidrag i denne avhandlingen vil derfor være: (1) å presentere et analytisk rammeverk basert på ideologi- og skillelinjelitteratur, som kan ha merverdi gjennom å brukes på andre typer case. (2) En forståelse av den ideologiske utviklingen til Scottish National Party gjennom en begivenhetsrik periode i skotsk politikk. (3) En diskusjon rundt partiets ideologiske posisjon i dag, og hvordan nasjonalisme og venstreorientering spiller på lag, og tilsynelatende også har truffet en nerve i det skotske velgermarkedet.

1.2 Bakgrunn for studien

Venstreorienterte nasjonalistiske partier er sjelden vare i det politiske bildet i dagens Europa. De siste tjue årene har en høyrepopulistisk bølge skylt over det europeiske kontinentet. Som en følge av dette har forskningsfokuset flyttet seg mot partier til høyre for det politiske sentrum (Mudde og March 2005: 23). Høyre-radikale partier med en sterk nasjonalistisk profil har fått fotfeste i flere av de sentrale landene i Europa. Front National i Frankrike, Alternative für Deutschland i Tyskland, Frihetspartiet i Nederland og Sverigedemokraterna er noen av mange høyre-radikale, nasjonalistiske partier som har etablert seg de seneste årene, som også er yndede objekter for politisk analyse. Den anerkjente statsviter Cas Mudde (2016) hevder at det har blitt skrevet flere bøker og artikler om radikale høyrepartier enn alle de andre partifamilier tilsammen de seneste årene.

Det er en kjent antagelse at nasjonalismebegrepet oftest assosieres med høyresiden av det politiske spekteret (se eksempelvis Coxall et al. 2003: 52, Erk 2010: 425, Vassallo og Wilcox 2006: 419). Tar vi den europeiske situasjonen i betraktning er dette en legitim antagelse. Det som derimot har vært lite forsket på er de nasjonalistiske partiene som

lener seg mot den andre siden av det politiske spekteret, de venstreorienterte nasjonalistiske partiene. Noe av forklaringen på hvorfor disse partiene har blitt viet lite oppmerksomhet kan være at det ikke finnes så mange av dem. I litteraturen understrekes det at tilstedeværelsen av venstreorientert nasjonalisme erkjennes som et fenomen, men har blitt lite diskutert i forskningssammenheng (Maxwell 2013: 76). Det gjør behovet desto større for å bidra med studier innenfor dette feltet.

Scottish National Party er et kroneksempel på et nasjonalistisk parti som er tydelig forankret på venstresiden. Denne ideologiske sammensmeltingen mellom sosialdemokrati og nasjonalisme gir partiet en særegen identitet, med fotfeste innenfor både *mainstream*- og nisjetytologien av politiske partier. Det gjør partiet til en svært interessant case å studere nærmere med tanke på ideologisk utvikling. Som avhandlingen vil gå nærmere inn på, har høyre/venstre-aksen og selvstyredebatten vært de to klart mest dominerende stridsspørsmålene i skotsk politikk i nyere tid (se kapittel 3.3.3 om den tradisjonelle konfliktstrukturen i Skottland). Det vil derfor være interessant å dykke inn i forholdet mellom de to dimensjonene, og hvordan partiet utviklet seg langs disse gjennom en høyst innholdsrik periode i skotsk politikk, ikke minst for partiet selv.

Det har tidligere blitt skrevet mye om SNP sin utvikling, men da spesielt i perioden mellom 1970- til midten av 1990-tallet hvor partiet for alvor befestet sitt standpunkt som et sosialdemokratisk parti. Særlig har årene frem mot *devolution* og opprettelsen av det skotske parlamentet i 1999 vært et yndet mål for analyse av britisk politikk med fokus på Skottland (se blant annet Bogdanor 1999 som et ofte sitert bidrag). Som vi skal se nærmere på i kapittel 2.5 har det skjedd mye i skotsk politikk de siste femten årene. Folkeavstemningen om uavhengighet i 2014 står som det tydeligste symbolet på dette. Etter at et flertall av skotske velgere stemte for å bli i unionen i 2014 har det ikke vært mangel på studier rundt nasjonens fremtid og hva som kan tenkes å være konsekvensene (se blant annet McLean et al. 2014, Revest 2014, Curtice et al. 2015). Denne avhandlingen søker å ta en litt annen vending, ved å se på partiets standpunkt i det hele, og hvordan den ideologiske posisjonen har utviklet seg i lys av konteksten rundt. Analysens bidrag vil derfor rette seg utelukkende mot “tilbudssiden”

av politikken, og hvordan ideer har artet seg for SNP siden opprettelsen av det skotske parlamentet, til etter nederlaget ved folkeavstemningen, og videre frem til i dag.

Ideer og ideologi har lenge vært et hett diskusjonstema i samfunnsvitenskapen, men har historisk sett vært lite forsket på. Ideologi har lenge hatt en uklar rolle, og har ofte blitt nedprioritert til fordel for studier av materielle interesser og institusjoner (Béland og Cox 2011: 6). Ideologi har av noen blitt sett på som partiers virkemiddel for å oppnå makt, hvor politikken fungerer som instrumenter for å oppnå posisjon gjennom stemmer (Downs 1957). De siste tiårene har studier av ideer blitt mer utbredt innenfor statsvitenskapelig forskning, særlig innenfor studier av komparativ og internasjonal politikk.¹ Fokuset har flyttet seg fra hvorvidt ideer faktisk har en betydning for politikk, til hvordan det faktisk utspiller seg (Metha 2011). Nyere studier har i større grad konsentrert seg rundt fremveksten og utbredelsen av politiske ideologier. Sheri Berman (2011: 105) er blant de som etterlyser mer fokus på ideologisk utvikling i moderne politiske samfunn, og understreker at “Ideologies is one of the most important, yet least understood phenomena”.

1.3 Veien videre

Videre fra denne introduksjonen vil kapittel 2 gi et historisk innsyn i den skotske nasjonens utvikling og politikk gjennom utvalgte tidsperioder og hendelser. Formålet er å skape et historisk bakteppe som bidrar til å sette avhandlingens tema og problemstilling i kontekst. Kapittelet vil først ta for seg de store linjene i skotsk nasjonalhistorie, med fokus på utvalgte hendelser som står frem som sentrale for utviklingen av den skotske nasjonen. Deretter vil det rettes fokus mot den politiske utviklingen i det moderne Skottland, med søkelyset rettet mot Scottish National Partys inntreden og utvikling i det politiske landskapet frem til i dag.

Videre vil det teoretiske og analytiske grunnlaget for avhandlingen presenteres i kapittel 3. Grunnet casets særegne natur har ikke litteraturgjennomgang fått et eget

¹ Se Béland og Cox 2011: 4 for en oversikt over bidrag som har vært særlig viktige for å fremme ideers posisjon i statsvitenskapelig forskning.

kapittel. Derimot vil det teoretiske grunnlaget være bredt utformet, basert på klassisk litteratur innenfor komparativ politikk, med fokus på politiske partier og utvikling. Ideologi- og skillelinjeteori vil sammen danne hovedgrunnlaget for de to ideologiske dimensjonene som fremstår som bærende for skotsk samtidspolitikk: nasjonalisme og venstreorientering. Kapitlet vil også kartlegge det tradisjonelle konfliktmønsteret i Skottland, og hvordan skotsk nasjonalisme fremstår som særegen sammenliknet med andre nasjonalistiske bevegelser.

Kapittel 4 vil redegjøre for forskningsdesign og valg av case. Jeg vil diskutere partiprogram som datamateriale, for så å presentere utvalget som utgjør grunnlaget for analysen. Deretter vil jeg presentere premissene for tekstanalyse generelt, og idéanalyse spesielt. Underveis vil jeg argumentere for hvorfor denne metoden er formålstjenlig for denne typen analyse. Underveis vil jeg diskutere styrker og svakheter i henhold til validitets- og reliabilitetshensyn.

Kapittel 5 har som formål å svare på hovedproblemstillingen for avhandlingen; *I hvilken grad har SNP endret ideologisk posisjon siden 1999 langs de to dominerende skillelinjene i skotsk politikk, og hvordan kan partiets ideologiske plattform ved periodens slutt best forstås?* Her vil funnene fra den empiriske analysen av partiprogrammene presenteres, ved å systematisk gjennomgå utviklingen fra år til år langs de to ideologiske aksene.

Deretter vil diskusjonen tas videre i kapittel 6. Først vil jeg diskutere hvordan funnene kan knyttes til de empiriske forventningene som ble utformet på grunnlag av teorien i kapittel 3. Deretter diskuterer jeg hvordan partiet kan klassifiseres ideologisk i dag, på bakgrunn av funnene fra den empiriske analysen. Til slutt vil jeg presentere en avsluttende diskusjon rundt samspillet mellom de to sentrale dimensjonene, i lys av den empiriske analysen og den politiske konteksten i Skottland.

Avhandlingen rundes til slutt av med en kort konklusjon i kapittel 6.

2 Bakgrunn

2.1 Introduksjon

Tanken bak dette kapittelet er å gi et historisk innsyn i den skotske nasjonens utvikling og politikk gjennom utvalgte tidsperioder og hendelser. Kapittelet er delt opp i fire perioder. Første del omhandler det historiske Skottland, med fokus på den betente og evigvarende kampen mot engelsk invasjon frem mot unionsavtalen i 1707. Denne delen prioriteres av to grunner. For det første vil det være viktig å ha kjennskap til de store linjene i skotsk nasjonalhistorie for å forstå konteksten rundt den moderne skotske nasjonen i dag. For det andre er hendelser fra det historiske Skottland sett på som viktige referansepunkter for nasjonalismebevegelsen i nyere tid. Andre del av kapittelet tar for seg Scottish National Partys inntreden og utvikling i det moderne politiske Skottland. Tredje del sikter på å kartlegge de viktige årene frem mot opprettelsen av det skotske parlamentet i 1999, også kalt *Devolution*. Fjerde og siste del redegjør for SNP sin utvikling fra årene etter devolution og frem til i dag, som ofte blir referert til som "The rise of the SNP". Den siste delen er også utgangspunktet for tidsperioden som vil behandles i avhandlingen.

Denne gjennomgangen vil på ingen måte være dekkende for Skottlands historie i sin helhet, det er heller ikke målet. Kapittelet tar sikte på å gi et solid grunnlag for å forstå konteksten rundt temaet for avhandlingen, så vel som å legge til rette for en konseptuell og teoretisk gjennomgang i kapittel 3. Til slutt er det viktig å presisere at sporingen av den skotske nasjonen er gjort i retroperspektiv, og med politiske mål for øyet.

2.2 Det historiske Skottland

Et nøyaktig startpunkt for den skotske nasjonen er vanskelig å anslå, men et vanlig utgangspunkt er å regne Kenneth MacAlpine som den første kongen av Skottland på midten av 800-tallet. Tidlig middelalder preges i stor grad av erobring fra ulike kanter, spesielt fra vikingene i nord, og engelskmennene i sør. Det skotske territoriet var delt av

flere folkeslag fra ulike hold, som førte til stor fragmentering innenfor et relativt lite geografisk område (Mitchinson 2002: 3). Den første formen for samling skjedde under MacAlpines regjeringstid, som av mange regnes som selve utgangspunktet for den skotske nasjonen (Maclean 1981: 21, Broun 2015: 107).

Likevel argumenteres det for at ideen om et enhetlig Skottland ikke var tydelig før 400 år senere, omtrent på midten av 1200-tallet (Broun 2015: 107). Bevisstgjøringen var i noen grad en konsekvens av angrep utenfra. I 1296 gikk de engelske styrkene inn i Skottland, noe som utløste det første av mange slag i perioden som er kjent som den skotske uavhengighetskrigen. Skottene slo tilbake gjennom slaget ved Stirling Bridge i 1297, som står igjen som en merkedag i skotsk nasjonalhistorie. I spissen av de skotske styrkene sto ridderen William Wallace, som i dag ansees som kanskje den største frihetskjemperen, og selve symbolet på nasjonal identitet i Skottland. Skottene måtte gi tapt året etter i slaget ved Falkirk, og Wallace ble tilslutt tatt til fange og henrettet i London i 1305 (Mitchinson 2002: 45). Wallaces død betød imidlertid ikke slutten på den skotske motstandskampen. I 1306 ble Robert Bruce kronet til skotsk konge, og skottene vant igjen en overveiende seier over de engelske styrkene ved Bannockburn i 1314. Etter dette viste engelskmennene liten vilje til å fortsette kampen om å erobre den skotske kronen (Maclean 1981: 43).

“As long as but a hundred of us remain alive, never will we on any conditions be brought under English rule. It is in truth not for glory, nor riches, nor honours, that we are fighting, but for freedom – for that alone, which no honest man gives up but with life itself”

Dette sitatet er nedskrevet i Arbroath-deklarasjonen fra 1320, som utpekes som det viktigste dokumentet i skotsk nasjonalhistorie (National Records of Scotland: u.å). Deklarasjonen er skrevet i form av et brev til paven, der ønsket om anerkjennelse av Skottland som selvstendig stat ble fremlagt. Frieriet ga resultater. Selv om engelskmennene hadde utvist liten vilje til å dele dette synet, gikk de til slutt med på å anerkjenne Robert Bruce som konge, og Skottland som selvstendig i 1328, på bakgrunn av pavens oppfordring. Det er bred støtte blant historikere om at grunnlaget for den skotske nasjonalfølelsen ble lagt ved Bannockburn, og stadfestet gjennom Arbroath-

deklarasjonen (Whatley 2014: 4). Mytene, historiene og heltene fra den skotske uavhengighetskrigen ansees fortsatt som viktige referansepunkter for skotsk nasjonalfølelse den dag i dag.

Skottland forble formelt uavhengige frem til "Act of Union" ble nedskrevet i 1707. Det foregående hundreåret hadde Skottland vært i personalunion med England som en følge av arverekkefølgen i de to kongehusene. Da Elizabeth I av England døde barnløs ble James 6. av Skottland (sønn av Mary Stuart) utnevnt som den rettmessige arvingen, og konsekvensen var en personalunion fra 1603 (Maclean 1981: 107). Unionen som ble inngått førte til en sterkere assimilering mellom de to nasjonene, en ambisjon som også var kongens egen; et konkret, symbolsk eksempel var unionsflagget av 1606 som sammenstilte korsene til Englands og Skottlands skytshelgener. En felles konge skapte tettere økonomisk og kulturelt samvirke. På samme tid ble den skotske nasjonen satt i en situasjon hvor alternativene var å enten fortsette veien mot en fullkommen union, eller å foreta en helomvending mot total løsrivelse (Simpson og Cameron 2017). Unionen av 1707, som avviklet det skotske parlamentet, ble slik en logisk konklusjon på utviklingen gjennom 1600-tallet.

De hundre årene frem mot unionsavtalen i 1707 hadde vist seg å bli mer ustabile enn først antatt. Perioden karakteriseres av religionsfeider, borgerkrig og etterhvert en svak økonomisk situasjon i Skottland (Simpson og Cameron 2017). Realunionen ble til slutt et faktum, og i 1707 ble Skottland, Wales og England samlet til Kongeriket Storbritannia. Årsaken til at unionsavtalen ble akseptert er mye diskutert i litteraturen, men et gjennomgående poeng er den dårlige økonomiske situasjonen i Skottland (Mitchinson 2002: 302). Et mislykket forsøk på kolonisering i Panama samtidig som nasjonen led av engelske handelssanksjoner, skapte dårlige økonomiske utsikter (ibid.: 303). På mange måter var unionen en løsning på problemene. Whatley og Patrick (2015) argumenterer for at unionsavtalen ikke umiddelbart utløste stor misnøye blant skottene, men at upopulariteten ble mer tydelig i senere tid.

Mot midten av 1800-tallet fikk nasjonalismebølgen sitt første reelle oppsving i Skottland. I lys av romantikken våknet nasjonalfølelsen til liv, og utviklet seg ytterligere gjennom kunst og litteratur utover 1800-tallet. Deler av den kulturelle bevegelsen

fungerte som en motreaksjon til den pågående assimileringen med England, og dels også til selve unionen (Simpson og Cameron 2017). Mot slutten av 1800-tallet tok den kulturelle bølgen en tydeligere politisk retning. Den voksende nasjonale bevegelsen i Irland skapte reaksjoner i Skottland, og i 1894 ble “Scottish Home Rule Association” etablert (Ross 2014). Selv om støtten for økt selvstyre vokste, satte første verdenskrig en midlertidig stopp for videre ekspansjon. Etter krigen var slutt fikk Skottland sitt første nasjonalistiske parti, det sentrum-venstre-orienterte National Party of Scotland. I 1932 kom i tillegg Scottish Party på banen, som et høyreorientert alternativ til National Party of Scotland. Frem mot valget i 1933 samarbeidet de to nasjonalistiske partiene tett. Året etter resulterte dette i en sammenslåing. Dermed ble Scottish National Party (SNP) etablert i 1934 med et bestemt mål i sikte: å gjenvinne skotsk uavhengighet.

2.3 SNP i lys av skotsk politikk i moderne tid

Scottish National Party (SNP) har siden oppstarten i 1934 vært alene om å fronte kampen for uavhengighet i skotsk politikk. De første tiårene var partiet både lite og relativt ubetydelig i det politiske landskapet (McGarvey og Cairney 2008: 47). Selvstendighetsbevegelsen med SNP i front oppnådde liten suksess i begynnelsen. Samtidig var forholdene innad i partiet preget av ustabilitet. Det gjaldt både svingninger i oppslutning og medlemskap, men også manglende lederskaperfaring i partiledelsen (Broughton 2017). Historikeren Eric Hobsbawm (1990: 169) understreker at “parties specifically committed to a ‘nationalist’ programme, mostly separatist, are likely to be the expression of sectional or minority interests, or to be politically fluctuating and unstable”. Dette var i stor grad tilfellet for SNP gjennom partiets fire første tiår. I tillegg var ikke skotsk uavhengighet en sak det rådet sterk mobilisering omkring i denne perioden, ettersom nedgangstider og økonomisk uro på 1930-tallet ble avløst av britisk samhørighet under annen verdenskrig og kollektiv gjenoppbygging i dens kjølevann. Vekstgrunnlaget for en skotsk separatistbevegelse var magert. Mye av SNP sitt eksistensgrunnlag var bygget på en ideologisk støtte rundt selvstendighet som partiets *raison d’être*. Uten noe mer å tilby enn et nasjonalistisk budskap forble oppslutningen lav, og partiet ble stående på sidelinjen frem til gjennombruddet på starten av 1970-tallet.

Gjennom 1950- og 1960-tallet hadde partiet ryddet opp i de verste interne urolighetene, samt utviklet en mer pragmatisk og disiplinert strategi for videre vekst og utvikling (Broughton 2017). Den første medgangsperioden vokste frem i takt med økt misnøye mot britisk kontroll over skotske forhold utover 1960-tallet. Gjennom dette tiåret økte medlemstallet fra 2000 til 120.000, og antall lokallag fra 40 til 500 (McGarvey og Cairney 2008: 47). Første opptur kom i 1967 hvor SNP vant ett sete i Westminster, men det ordentlige gjennombruddet kom ikke før syv år senere. I 1974 fikk partiet 30.4 prosent av stemmene i Skottland, og satt igjen med en gruppe på 11 av 71 skotske representanter i Westminster. Det var i denne perioden SNP ble å regne som et relevant parti i det britiske partisystemet (Mitchell 2009: 32, Sartori 1990: 319).² Samtidig skal det nevnes at dette var en urolig periode i britiske politikk, hvor de dominerende partiene Labour og det konservative partiet opplevde betydelig motgang. I England fikk det liberale partiet et oppsving, mens i Skottland var det først og fremst SNP som utnyttet de to stores svekkelse.

Oppdagelsen av olje i Nordsjøen på starten av 1970-tallet bidro til å gi partiet ny vind i seilene. Det kjente slagordet "It's Scotland's Oil" ble en viktig brikke i SNP sin kamp for å vinne terreng blant de skotske velgerne (Broughton 2017). Argumentasjonen gikk ut på å bruke de nyoppdagede ressursene til å styrke skotsk økonomi på Skottlands premisser, ikke etter retningslinjer gitt av skiftende regjeringer i Westminster. I perioden rundt oljens inntredelse på den politiske agendaen fikk nasjonalismen en tydeligere pragmatisk og materialistisk profil (Mitchell 2009: 35). Fra å være en flytende ideologisk bevegelse ble selvstendighet knyttet til konkrete politiske saker som kunne virke fordelaktig for det skotske samfunnet. Til tross for gode valgresultater fikk SNP dårlig betalt i form av seter som følge av begrensningene ved det britiske "first-past-the-post"-systemet.³ Uavhengig av den kortvarige suksessen var ikke SNP i stand til å utfordre de store partiene med det første.

² Sartori (1990) setter to kriterier for partier som kan karakteriseres som relevante i partisystemer, hvor minst ett må være tilfredsstillt. Relevante partier må enten (1) være aktuelle for regjeringsdannelse, eller (2) inneha utpressingspotensial i form av en viss innflytelse i et partisystem. (Sartori 1990: 319-321).

³ "First-past-the-post"-systemet er den britiske uttrykket for flertallsvalg i enmannskretser. Til det britiske underhuset "House of Commons" velges en representant fra hver valgkrets, basert på hvem som får simpelt flertall. Systemet legger til rette for et topartisystem, som vil være i disfavør for små partier (Gallagher et al. 2011: 372).

De siste 50 årene har skotsk politikk stort sett vært forbeholdt et enkelt dominerende parti; Labour. I et forsøk på å kartlegge SNP sin utvikling i det politiske landskapet vil Labours posisjon i skotsk politikk spille en sentral rolle i historien. I Skottland har Labour blitt beskrevet som “hegemonisk”, og “en politisk maskin” av de som har fulgt den politiske situasjonen over tid (Hassan og Shaw 2012: 5). I perioden mellom 1964 og 2003 var Labour det største partiet i Skottland ved alle valg, både i det britiske, men senere også i det skotske parlamentet. Det regnes som relativt unikt i moderne vesteuropeisk politikk at et enkelt parti kan opprettholde hegemoni i samme land over fem tiår (McGarvey og Cairney 2008: 55). Det er derfor med godt belegg at Irvine (2004) betegner Labour som “Scotland’s establishment party” (2004: 225). Som et resultat av Labours dominans har den politiske debatten i Skottland vært klart mer sentrum-venstre-orientert enn i Storbritannia forøvrig (Harvey 2014). Det gjenspeiles også i den tradisjonelt lave oppslutningen rundt det konservative partiet de siste fem tiårene.

Den økte støtten for selvstyre, oppdagelsen av olje og SNP sin drastiske vekst tydet imidlertid på at Labours dominans ikke var så solid som tallene tydet på. Partiet innså også dette allerede på 1970-tallet. Da partiets mindretallsregjering under statsminister James Callaghan ble satt under press i Westminster i 1976, ble en avtale inngått med SNP og det walisiske partiet Plaid Cymru. Avtalen gikk ut på at partiene skulle gi Labour sin støtte i House of Commons i bytte mot et løfte om å innvilge lovgivning for økt selvstyre i Skottland og Wales (McGarvey og Cairney 2008: 32). Folkeavstemningen var regulert gjennom “Scotland Act 1978”, og ble holdt i 1979. Selv om ja-siden fikk et marginalt flertall ble avstemningen erklært opphevet etter at kravene for flertallets størrelse ikke var rettmessig tilfredsstillt (Hassan og Shaw 2012: 22)⁴.

På samme tid som oppkjøringen mot folkeavstemningen brøt en gruppe tidligere medlemmer ut av Labour, og stiftet “Scottish Labour Party” som et mer venstreorientert

⁴ For at folkeavstemningen i 1979 skulle regnes som gyldig holdt det ikke at flertallet stemte “yes” til utvidet selvstyre. Det var i forkant satt en krav om at minst 40 prosent av det registrerte elektoratet stemte “yes”, som vil si at de som unnlot å stemme ble regnet som “no”-stemmer. Utfallet ble 51.8 mot 48.4 prosent i favør av utvidet selvstyre, men andelen av “yes”-stemmene utgjorde kun 32.8 prosent av elektoratet, og ble dermed erklært ugyldig (McGarvey og Cairney 2008: 30-31).

alternativ til det allerede etablerte. Partiets levetid ble kortvarig, og endte i 1979. Sammenbruddet førte til en økt velgerstrøm blant venstreorienterte velgere, som dermed kunne plukkes opp av andre partier. Samme år ble “The 79 Group” opprettet innad i SNP, med sikte på å ta partiet i en mer venstreorientert ideologisk retning (Mitchell 2009: 39). Opprettelsen var dels også en reaksjon på nedturen etter folkeavstemningen, samt dårlige valgresultater og Margaret Thatchers inntreden som statsminister (Mitchell 2009: 38). Partiet besto i utgangspunktet av en blanding av sentrum-høyre- og sentrum-venstre-orienterte profiler, og ble derfor både internt, men også utenfra, vanskelige å plassere ideologisk (McGarvey og Cairney 2008: 49). Målet med opprettelsen var å fange opp velgere på flukt, særlig unge, samt å gi partiet en større konkurransefordel overfor Labour. Resultatene fra folkeavstemningen viste at arbeiderklassen var mest tilbøyelige til å stemme for “home rule”, mens middelklassen i stor grad ville beholde status quo (Torrance 2009: 163). Blant medlemmene i “The 79 Group” var en som skulle vise seg å bli viktig for partiet i senere tid, Alex Salmond.

1980-tallet var generelt sett preget av stagnasjon og interne konflikter innad i partiet. Opprettelsen av “The 79 Group” ga få merkbare resultater. Partiet definerte sin egen ideologi som “moderate left of centre”, som i bunn og grunn ikke var noe annet enn hva det alltid hadde vært (Mitchell 2009: 38). Samtidig skapte “The 79 Group” interne uroligheter ved å angripe partiledelsen for å være for høyreorientert, som virket kontraproduktivt på den interne dynamikken i partiet (Torrance 2009: 173). Selvstyredebatten døde forsiktig ut med nederlaget ved folkeavstemningen, og SNP sin kamp for “Home rule” ble midlertidig lagt på is. Samtidig gikk Storbritannia inn i en 18 års sammenhengende periode med konservativt styre. Med Margaret Thatcher i front kunne skottene se langt etter en ny runde med selvstyredebatt.

2.4 Veien mot Devolution

De konservatives tredje valgseier på rad i 1987 ble startskuddet for en fornyet debatt om selvstyre i Skottland, men uten at SNP spilte den sentrale rollen (Hassan 2009a: 154, McGarvey og Cairney 2008: 32). I 1989 ble Scottish Constitutional Convention (SCC) opprettet, med støtte fra både Labour og de liberale, samt en rekke andre

organisasjoner og mindre partier. SCC hadde sine røtter i Campaign for a Scottish Assembly (CSA) som ble etablert i kjølevannet av folkeavstemningen i 1979 som et videre pressmiddel for økt selvstyre for Skottland. CSA publiserte "Claim of Right" i 1989, som hevdet at det var det skotske folkets rett å velge hvilken styreform som passet sitt land best (Hassan 2009a: 154). Dette prinsippet er veletablert i skotsk nasjonalhistorie, og strekker røttene helt til Declaration of Arbroath i 1320 (Maclean 1981: 44). SCC ble opprettet for å gi kampen for selvstyre mer demokratisk legitimitet.

Målet med SCC var å utarbeide en felles plattform for ulike organisasjoner som var positive til økt selvstyre, og samtidig finne en middelvei mellom Thatchers kompromissløse unionisme og SNP sitt totale løsrivelsesønske (McGarvey og Cairney 2008: 34). Dette var også den viktigste grunnen til at SNP valgte å bryte deltakelsen i SCC. For mange i SNP var "Claim of Rights" et dokument skrevet med kvasi-nasjonalistisk språk, men i bunn og grunn sterkt preget av en bakenforliggende unionistisk tankegang (Hassan 2009b: 9). SNP sitt ståsted er godt illustrert gjennom Chris McLeans utsagn: "Either you are a nationalist and accept the sovereignty of the Scottish people, or you are a unionist and accept the sovereignty of the British people" (McLean 1989: 112, gjengitt i Hassan 2009a: 155). I tillegg stilte SNP seg kritisk til Labours pro-selvstyre posisjon, som satte partiets egenart på prøve. SNP hadde på sett og vis "eierskap" til skotsk nasjonalisme, som gjennom SCC hadde blitt en form for allemannseie (Hassan 2009a: 155). At SNP nektet å ta del i SCC ble ansett som et tilbakeslag for kursen mot et styrket skotsk selvstyre. Likevel skulle det vise seg at kursen som var satt, fortsatte under andre aktørers ledelse. SNP hadde stilt seg selv på sidelinjen i den nye skotske selvstyredeebatten.

I 1990 ble Alex Salmond valgt til ny leder av partiet. Gjennom Salmonds lederskap, med bakgrunn i "The 79 Group", fikk partiet en sterkere sosialdemokratisk profil. En tydeligere ideologisk plassering langs høyre/venstre-aksen gjorde det mulig for SNP å igjen kunne stille som en verdig konkurrent til det dominerende Labourpartiet i Skottland (McGarvey og Cairney 2008: 49). Uavhengig av disse endringene var selvstendighet fortsatt partiets *raison d'être*. Parallelt med at SNP bevegde seg mot venstre var Tony Blair og "New Labour" på vei i motsatt retning. Blair, som tok over som partileder i Labour etter John Smiths bortgang i 1994, hadde mye på agendaen. I

tillegg til å reformere store deler av den politiske plattformen i retning en mer sentrumsorientert politikk, var devolution på dagsordenen i Labour.

John Smith hadde hele tiden vært en forkjemper for devolution innad i Labour. Ved hans inntredelse som partileder i 1992 ble debatten satt i høysetet i Westminster (Deacon og Sandry 2007: 6). Blair tok Labour videre i samme spor (Deacon og Sandry 2007: 7). I 1995 publiserte SCC rapporten "*Scotlands Parliament. Scotlands Right*". Forslagene som ble lagt frem gjennom denne rapporten la i stor grad grunnlaget for Labours program frem mot valget i 1997 (Deacon og Sandry 2007: 58). Blairs romantiske forhold til devolution ble av mange sett på som en sjarmoffensiv, og et verktøy for å vise politisk mot og handlekraft (Hassan og Shaw 2012: 73, Deacon og Sandry 2007: 7). Skotsk og walisisk selvstyre passet som hånd i hanske til et politisk prosjekt som kretset om fornyelse og modernisering av det britiske demokratiet heller enn bråe økonomiske reformer. Da Labour vant en overveldende og etterlengtet seier i 1997 var scenen ryddet. Kun få måneder etter ble folkeavstemningen avholdt i Skottland, med et flertall på 74.29 prosent for opprettelsen av et skotsk parlament i Edinburgh. I ettertid var Blair klar i sin tale: "The strategy was clear: to devolve after a hundred years of waiting. The tactic was obvious: get the people to say yes, then the Lords could not say no" (Blair 2010: 252).

Det viktige forarbeidet som ble gjort av SCC ble altså uten SNP sin deltakelse, etter partiet selv valgte å sette seg i en slags politisk eksil ved å ikke delta. I forkant av folkeavstemningen var partiet likevel delaktig innenfor paraplygruppen "Scotland forward", som var ja-sidens samlede kampanje for devolution. I spissen sto Alex Salmond fra SNP, sammen med Labours Donald Dewar og Jim Wallace fra liberaldemokratene. Valget og folkeavstemningen i 1997 markerte det første virkelige vendepunktet i skotsk selvstendighetskamp i moderne tid. De tre foregående tiårene hadde vært dominert av debatten, men representerte også en periode hvor skillet mellom skotsk og britisk politikk ble tydeligere enn noen gang (McGarvey og Cairney 2008: 37). Støtten for unionen ble svekket, mens nasjonalismen til kontrast blomstret. Etter 1979 var sosialdemokrati, egalitarisme og et kollektivt perspektiv blitt ensbetydende med skotsk politikk, i sterk kontrast med Thatcher-årene i Westminster (McGarvey og Cairney 2008: 37). Devolution var tiltenkt som et svar på denne økende

spenningen mellom London og Edinburgh; et forsøk på å etablere en varig balanse basert på utstrakt selvstyre for Skottland.

Den 12 mai 1999 ble den skotske nasjonalforsamlingen samlet for første gang på 292 år. Åpningssekvensen ble holdt av Winnie Ewing, det eldste medlemmet av parlamentet, og en tydelig skikkelse i SNP over mange år: "I want to start with the words that I have always wanted either to say or hear someone else say – the Scottish Parliament, which adjourned on March 25, 1707, is hereby reconvened" (Scottish Parliament 1999).

2.5 "The rise of the SNP"

I Westminster var håpet at opprettelsen av det skotske parlamentet ville døyve presset for selvstendighet gjennom at nasjonalismen kunne tilfredsstilles på en egen arena. Til en viss grad var dette tilfelle de første årene, men skulle likevel fort vise seg å være grobunn for det motsatte. Årene som fulgte fra 1999 og utover 2000-tallet skulle i stor grad redefinere det politiske bildet i Skottland, etter hvert som SNP trådte inn i hovedrollen. Denne tidsperioden er også utgangspunktet for studien som skal gjennomføres i denne avhandlingen.

Imot det konservative partiets vilje implementerte Blairs regjering et proporsjonalt system for valg til det skotske parlamentet, som gjorde det mulig for SNP som utfordrer å styrke sin posisjon vis-a-vis de store partiene. Det første valget til det skotske parlamentet i 1999 ga SNP sitt beste resultat noensinne. Ikke i form av oppslutning, men målt i antall seter, takket være det proporsjonale valgsystemet (Mackay 2009: 79). SNP entret arenaen som det største opposisjonspartiet, med en gruppe på 35 av 129 MSPs.⁵ Labour vant valget med 56 seter, og dannet sammen med de liberale Skottlands første koalisjonsregjering i moderne tid (Mackay 2009: 80). Tross oppslutningen ble valgtapet ansett som en nedtur for SNP, og Alex Salmond trakk seg som følge av resultatet. Selv når utgangspunktet var bedre enn noen gang lyktes ikke Salmond i å ta partiet et steg videre.

⁵ MSP er en forkortelse for Member of the Scottish Parliament. I Westminster benyttes MP som forkortelse for Member of Parliament.

For et makthungrig SNP skulle valget i 2003 imidlertid vise seg å bli et større nederlag. Antall seter ble redusert fra 35 til 27 under ledelse av den nyvalgte John Swinney (Mackay 2009: 81). Labour og de liberale fortsatte koalisjonssamarbeidet, men heller ikke disse gjorde et spesielt godt valg. 2003 var året for de små partiene, hvor både Scottish green og Scottish Socialist vokste betydelig. Dette resulterte i at alle de etablerte partiene tapte oppslutning, sett bort fra de konservative som sto på stedet hvil. Innad i SNP var perioden mellom de to første valgene til det skotske parlamentet preget av intern strid og usikkerhet om veien videre (Mackay 2009: 83). John Swinney slet med å finne en løsning på den konstante konflikten mellom de som ønsket selvstendighet og ingenting mindre, og de som så på devolution som en inngangsport mot videre forhandlinger om økt selvstyre (Mackay 2009: 83). Etter nederlaget gikk media rett i strupen på Swinney, og stilte spørsmålstegn ved hans evne til løfte partiet videre i perioden som ventet.

Frem mot valget i 2007 var Alex Salmond tilbake som kandidat for lederposisjonen i partiet. "I am not just launching a campaign to be SNP leader (...) I am launching my candidacy to be the first minister of Scotland" (Alex Salmond, sitert i BBC News 2004). Salmond vant en overbevisende seier, og erklærte samtidig at SNP kunne vinne 20 ekstra seter og tre inn i regjeringsposisjon i 2007 (Mackay 2009: 86). Da parlamentet endelig flyttet inn i det nye parlamentsbygget ved Holyrood Park i Edinburgh så Salmond sitt snitt til å redefinere partiets rolle. Mange av problemene som preget SNP i den tidligere perioden var begynt å falle på plass. SNPs gruppe i Holyrood var mindre i størrelse og mer stabil, samtidig som Salmonds tilbakekomst skapte optimisme blant medlemmer og partifeller.

Fjerde mai 2007 kom resultatene som viste at SNP var klare for å innta regjeringsposisjon for aller første gang. Med en økning på 20 seter som lovet, satt SNP igjen med 47 mot Labours 46, og valgseieren var et faktum. I utgangspunktet var Salmond innstilt på et koalisjonssamarbeid med de liberale. Dette falt imidlertid i grus på grunn av uenigheten mellom partiene når det gjaldt en fremtidig folkeavstemning om uavhengighet (Mackay 2009: 86). Dermed satt Salmond igjen med en svak

mindretallsregjering, som til gjengjeld var sammensatt av et parti som sto sterkere enn noen gang.

Valgseieren i 2007 ble vunnet med knappest mulig margin. Det var likevel SNP sin første regjeringsperiode gjennom partiets 80 år lange eksistens. Det hersker liten tvil om at SNP var bedre rustet enn noen gang til å ta fatt på ansvaret. Likevel argumenteres det for at valget i 2007 var mer et resultat av Labours fall enn SNP sin vekst (Macwhirter 2013: 236). Skottene hadde sett seg lei av Labours sittende førsteminister Jack McConnell, og hans syn på Skottland som “the best wee country in the world” (ibid.). I tillegg var Labour-partiet i Skottland sterkt influert av Tony Blairs “New Labour”-strategier. Privatisering og konkurranseutsetting av offentlige tjenester var upopulært blant skotske velgere. Blairs “war on terrorism” falt også i svært dårlig jord. Den skotske journalisten og samfunnsdebattanten Iain Macwhiter oppsummerer på denne måten:

“Had McConnell been prepared to denounce the Iraq War and create a distance between himself and New Labour, he could probably have won in 2007 – it was incredibly close anyway. If he had told Westminster MPs to get their tanks off his lawn, and let him pursue a more independent line (...) perhaps the SNP would not have edged in to government” (Macwhirter 2013: 236).

SNP sin første periode i regjering står igjen som et overraskende vellykket prosjekt, noe som også skulle vise seg ved neste veiskille. Regjeringsperioden brukte Salmond og SNP til møyssommelig å bygge en skotsk strategi for selvstendighet. Denne politikken ble innrettet som en nasjonal samtale i påvente av et sterkere parlamentarisk grunnlag, og bortenfor “det skotske spørsmålet” rådet en forsiktig og stort sett ukontroversiell linje av sosialdemokratisk reformpolitikk. Strategien virket. I mai 2011 vant SNP en knusende seier, og kunne dermed danne en flertallsregjering på egenhånd med 69 seter.⁶ Det proporsjonale valgsystemet var i utgangspunktet foretrukket for å unngå at ett parti vant flertallet alene. Det kunne likevel ikke hindre SNP sin overveldende seier, og Labour dårligste resultat siden 1931 var et faktum (Macwhirter 2013: 252). Økingen

⁶ 65 av 129 seter kreves for å oppnå flertall i det skotske parlamentet.

på ytterligere 23 MSP satte partiet i en posisjon hvor valgløftet om folkeavstemning kunne overholdes (Mullen 2016: 6). I oktober 2012 ble Edinburghavtalen underskrevet, som bekreftet folkeavstemningen, samt satte rammer for når og hvordan den skulle gjennomføres.

Kravene til den britiske og den skotske regjeringen ble møtt på halvveien. Skottene fikk innvilget at alle ned til 16 år hadde mulighet til å stemme, samt en utvidet tidsperiode før valget skulle finne sted for å kunne utføre gjennomførte kampanjer i forkant. Regjeringen i London fikk oppfylt ønsket om at stemmeseddelen kun skulle inneholde to alternativer: bli eller ikke. På den måten unngikk de muligheten for et tredje alternativ som var rettet mot utvidet selvstyre (Mullen 2016: 6). Som en del av nei-sidens kampanje gikk ledelsen fra Labour, de konservative, og de liberale sammen om et løfte om rask fremgang mot utvidet myndighet til det skotske parlamentet hvis skottene valgte å bli. Lovnaden ble solgt inn som “a modern form of Scottish home rule” (ibid: 7).

18. september 2014 stemte et flertall på 55.3 mot 44.7 prosent for å bli i unionen. Etter nederlaget ble et faktum trakk Alex Salmond seg både som førsteminister og partileder for SNP (Hassan og Barrow 2017a: 359). Inn kom Nicola Sturgeon, som lenge hadde vært klar som Salmonds åpenbare førstevalg. Et snaut år senere gjorde SNP et historisk godt valg i Westminster, og vant 56 av 59 skotske seter i det britiske underhuset (Hassan og Barrow 2017a: 360). Resultatet gjorde SNP til det tredje største partiet i Storbritannia, som ville vært helt utenkelig å forutse bare noen år tidligere. Partiet fulgte opp med en ny triumf i det skotske parlamentet i 2016, men mistet flertallet med en margin på to seter fra valget i 2011. Sturgeon fortsatte som førsteminister, og sitter i dag i samme posisjon.

2.6 Oppsummering

Skottland har hele tiden vært å anse som den litt rufsete 'lillebroren' i den britiske unionen. Likevel bygger nasjonen på en stolt og langvarig historie, og ansees i dag som en av de lengstlevende nasjonene i Europa (Smith 1998: 173). Nasjonsfølelsen strekker røtter helt tilbake til heltene Robert Bruce og William Wallace, som ble videre befestet gjennom Abroath-deklarasjonen i 1320. Som vi har sett døde ikke den skotske nasjonen ut ved inntredelsen i den britiske unionen i 1707. Det lyktes aldri helt å implementere den skotske nasjonalfølelsen til en felles britisk identitet, selv ikke etter 300 år med fredfull sameksistens.

Opprettelsen av SNP var i bunn og grunn et resultat av den vedvarende troen på at Skottland fortjente noe eget. Selv om partiet i starten sto helt på sidelinjen av den politiske debatten i Skottland, var de aldri i nærheten av å bukke under. To verdenskriger og etterkrigstidens velferdsbygging satte en brems på nasjonalismebevegelsen. Først når konsensusen var i ferd med å bryte sprekker åpnet det seg en mulighet for SNP sitt gjennomslag. Selvtendighetsspørsmålet ble aktualisert gjennom en voksende misnøye mot den konservative politikken i Westminster, og oppdagelsen av den skotske oljen. Det lar seg illustrere gjennom 1970-tallets hendelser, og den underkjente folkeavstemningen i 1979.

Misnøyen mot Westminster ble ytterligere skjerpet etter Thatcher-årene på 1980-tallet. Tony Blair og "New Labour" skapte et politisk vakuum på venstresiden av britisk politikk, som igjen gjorde plass til SNP sin skjerpede sosialdemokratiske profil. Perioden på 1980-1990 tallet kan sees på som et slags veiskille mellom skotsk og britisk politikk. Det ga også vind i seilene til selvtendighetsspørsmålet, hvor devolution skulle fungere som en fornyelse av demokratiet og vern mot fullskala-nasjonalisme.

I 2007 ledet Alex Salmond SNP inn i sin første regjeringsperiode gjennom partiets 80 år lange levetid. Fem år senere satt partiet igjen med et flertall i det skotske parlamentet, et scenario de færreste ville sett komme bare noen år i forveien. SNP gikk fra utfordrerposisjon til å regelrett overta hegemoniposisjonen Labour hadde innehatt i

flere tiår. Devolution ble ingen demper på den voksende nasjonalismen, og under Salmonds ledelse ble det hele trukket i en helt annen retning gjennom mesterlig politisk entreprenørskap. I ettertid har han blitt beskrevet som det nærmeste Skottland har vært en nasjonal leder siden Robert Bruce (Macwhirter 2013: 255). Partiet er i dag veletablert og profesjonalisert ut i fingerspissene. Selv med nederlaget som fulgte ved folkeavstemningen i 2014 ser ikke suksessen ut til å stoppe med det første. Det er gode utsikter for at SNP har kommet for å bli skotsk politikk.

3 Teori og analytisk rammeverk

3.1 Introduksjon

Dette kapitlet har fire hoveddeler. Første del presenterer litteratur som er knyttet til ideologibegrepet. Formålet er å definere og avgrense sentrale begreper som knytter ideologi til politiske partier, samt en gjennomgang om debatten rundt ideologiens relevans i moderne forskning. Andre del tar for seg skillelinjeteori i generell forstand, samt mer spesifikt rettet mot caset som behandles i denne avhandlingen. Disse to delene skaper et bredt teoretisk fundament for oppgavens videre utforming.

Tredje del presenterer det analytiske rammeverket for de to utvalgte dimensjonene økonomisk høyre-venstre og nasjonalisme-unionisme. Dette rammeverket baserer seg på teorigjennomgangen fra de foregående delene. I fjerde og siste del benytter jeg tidligere litteratur for å utlede noen forventninger til hva vi kan vente oss av endring og stabilitet i den ideologiske utviklingen til partiet. Ut fra dette presenterer jeg tre hypoteser basert på ulike perspektiver i litteraturen.

3.2 Ideologi og politiske partier

“Ideologies help us to make sense of the complex social world in which we live. They do this by providing a description of society, an intellectual map, which enables us to position ourself in the social landscape” (MacKenzie 1996: 1).

Begrepet “ideologi” ble først kjent under den franske revolusjonen på slutten av 1700-tallet. Antoine Destutt de Tracy (1754-1836) så den gang behovet for en “Newton of the science of thought”, som kunne knytte den menneskelige forståelsen av ideer opp mot en vitenskapelig forankring (Festenstein og Kenny 2003: 7). Siden den gang har ideologibegrepet vært gjenstand for stor diskusjon, og omtales gjerne som et av de mest omstridte begrepene innenfor samfunnsfaglig forskning (MacKenzie 1996: 1).

Ideologi er viktig i den forstand at det gir innsikt i hvordan mennesker både forstår og forklarer samfunnet. Dette er særlig viktig i studiet av det politiske liv. Heywood (2007: 3) argumenterer for at mennesker ser verden på den måten de forventer, ikke som den egentlig er i seg selv. Det vil si at vi legger til grunn subjektive meninger og oppfatninger for hvordan vi tolker samfunnet rundt oss. Han utdyper videre ved at alle, bevisst eller ubevisst, styres av verdier og ideer som igjen legger grunnlaget for hvordan mennesker utfolder seg. Politiske ideer og ideologier setter videre mål som inspirer til politisk handling (Ibid.).

Heywood (2007: 4) argumenterer for at det ikke finnes en allmenn akseptert definisjon, men heller en rekke motstridende oppfatninger rundt hva som faller innenfor begrepet. Han trekker også frem viktigheten av å skille mellom den generelle termen ideologi og ulike politiske ideologier (Ibid.). Denne analysen vil rette seg mot et parti, og det vil derfor være naturlig å benytte en definisjon som knytter ideologibegrepet i retning av politikken. Oddbjørn Knutsen (1985: 30) definerer politisk ideologi som:

“... et politisk trossystem av preskriptiv karakter (bestående av politiske verdier) som inkluderer utsagn om at visse samfunnstilstander (endelige politiske verdier) og visse politiske handlingsmønstre (instrumentelle politiske verdier) er ønskelige. Elementene (de politiske verdiene) i et slikt trossystem er bundet sammen av en eller annen form for gjensidig funksjonell avhengighet.” (Knutsen 1985: 30).

Denne definisjonen krever en videre utdypning. Ut fra ordlyden i sitatet legger Knutsen vekt på at politiske verdier og ideer legger føringer for hvordan vi ønsker at samfunnet skal se ut, samtidig som instrumentelle betraktninger legges til verks for hvordan dette skal settes ut i praksis. En politisk verdi kan defineres som “en overbevisning om at spesifikke samfunnstilstander er å foretrekke framfor andre tilstander” (Knutsen 1988: 165). Med “funksjonell avhengighet” menes det at de politiske verdiene må være empirisk korrelerte. På bakgrunn av elementene som vektlegges av Knutsen (1985) vil definisjonen danne et godt grunnlag for en analyse av partiprogrammer.

3.2.1 Partiideologi

Å definere hva et politisk parti er virker i utgangspunktet som en rett-frem oppgave. Likevel har tolkningene av begrepet vist seg å variere stort i litteraturen over tid. Burkes (1770) definisjon er et av mange ofte siterte bidrag, som i stor grad vektlegger det ideologiske elementet (White 2006: 6). "Party is a body of men united, for promoting by their joint endeavours the national interest, upon some particular principle in which they are all agreed" (Edmund Burke 1770, sitat hentet fra White 2006: 6).

Hva som ligger i begrepet er i høyeste grad en normativ vurdering. I litteraturen finnes en rekke konkurrerende definisjon som vektlegger andre elementer, som for eksempel Epstein (1980): "What is meant by a political party is any group, however loosely organized, seeking to elect government officeholders under a given label" (Epstein 1980, sitert i White 2006: 6). Epsteins tolkning lener seg tydeligere på partiets rolle som verktøy for å nå regjeringsmakt. Denne avhandlingen bygger i all sin sak på partienes underliggende ideer, og vil derfor samsvare bedre med Burkes definisjon av begrepet parti.

Fordi denne avhandlingen tar for seg et parti som analyseenhet vil det være hensiktsmessig med en forståelse av hva partiideologi er. Mair og Mudde (1998) definerer partiideologi som: "characterization of a belief system that goes to the heart of party's identity" (Mair og Mudde 1998: 220). På samme måte som Oddbjørn Knutsen (1985) vektlegger "politisk trossystem" trekker Mair og Mudde frem "*belief system*" som et sentralt element i definisjonen. Jeg tolker disse begrepene som synonymmer. Formuleringen "... goes to the heart of the party's identity" kan forstås som at trossystemet er bærende for partiets virke, og derfor også selve grunnlaget for hvordan partiet fremstår og handler. Det dreier seg dermed i bokstavelig forstand om førende ideer som er retningsgivende for politikken, og som logisk og normativt er gjensidig avhengige. Definisjonene som er valgt i denne avhandlingen for begrepene politisk ideologi og partiideologi vil derfor samspille godt, fordi de setter fokus på ideer og ideologi som selve fundamentet for politisk virke, som igjen vil være hensiktsmessig i en analyse av ideologisk utvikling.

3.2.2 “The end of ideology?”

Et annet viktig spørsmål er hvorvidt ideologi fortsatt burde være et relevant diskusjonstema. På slutten av 1950-tallet reiste det seg en debatt rundt hvorvidt den moderne politikken i Vest-Europa fortsatt hadde behov for omfattende normative spørsmål. “The end of ideology”-debatten ble startet av Daniel Bell, som hevdet at ideologiene som hadde sitt utspring på slutten av 1800- og starten av 1900-tallet hadde utspilt sin rolle i det moderne samfunnslivet. I følge Bell (1960) var politisk ideologi irrelevant for “fornuftige” mennesker, og at fremtidens politikk ville bli drevet av teknologiske tilpasninger av det allerede eksisterende systemet. Bell fikk støtte fra Seymour Martin Lipset (1968), som uttrykte at “democracy in the western world” representerte “the good society itself in operation” (Seymour Martin Lipset 1968, sitert i MacKenzie 1996: 8).

Avideologiseringen peker på at de store, vestlige ideologiske retningene sosialisme, liberalisme og konservativisme samlet seg rundt det kapitalistiske markedssystemet. Dette skapte en form for konsensus rundt “velferdskapitalismen” i Europa og vesten forøvrig (Heywood 2007: 335). Som et motsvar til Bell (1960) og Lipset (1968) kan det sies at perioden på slutten av 1960-tallet ga grobunn for nye ideologiske retninger. Aardal (1999: 53) peker på nettopp denne perioden som et av de mest intense ideologiske tiårene vi har sett i den vestlige verden. Fremveksten av det radikale venstre, og etterhvert også høyrepopulismen er eksempler på retninger som etterhvert utfordret konsensusen som preget det politiske bildet etter andre verdenskrig (Heywood 2007: 335). Dette kan sees i sammenheng med inntredenen av nye politiske skillelinjer, og skillet mellom *old* og *new politics*, som diskuteres i kapittel 3.3.2. En annen kritikk som retter seg mot Bell (1960) og “The end of ideology”-tesen er hvorvidt han ignorerer forholdene utenfor Europa, og hvordan kommunismen sto uforandret i Sovjetunionen og andre deler av verden.

Etter kommunismens fall i Øst-Europa blusset debatten om avideologisering opp på nytt. Et bredere perspektiv ble presentert gjennom Francis Fukuyamas bidrag “The End of History” fra 1989 (Fukuyama 1989). I motsetning Bell (1960), støttet ikke Fukuyama at politiske ideologier var irrelevante, men at konkurransen mellom ideologiene

allerede var vunnet av liberalismen i politisk og økonomisk forstand. Samuel P. Huntington var blant de som sa seg uenig i Bell (1960) og Fukuyamas (1989) teorier. Han foreslo gjennom sin artikkel "The Clash of Civilizations" at nye, kulturbaserte ideologiske konflikter ville erstatte den gjeldende høyre/venstre-dimensjonen i tiden som kom. Heywood (2007) trekker frem noen av de samme poengene, og peker på at kommunismens fall ikke nødvendigvis avgjorde kampen mellom ideologiene, men heller var vekkelsen for bevegelser som nasjonalisme og kultur- og religionsbaserte ideologiske retninger (Heywood 2007: 336)

Uavhengig av debatten i litteraturen viser SNP sin reise gjennom den samme tidsperioden at ideologi var et viktig element i utviklingen av det moderne partiet. Storbritannia forøvrig er et godt eksempel på konsensuspreget politikk etter andre verdenskrig (Coxall et al. 2003: 71). Dette ble imidlertid brutt på 1980-tallet da Thatchers aggressive og konservative profil skapte en tydeligere ideologisk debatt (Coxall et al. 2003: 71). Dette skapte et distinkt ideologisk skille mellom høyre og venstre i Skottland, som kom klarere til syne i årene som fulgte. 1990-tallet og New Labours sentrumsromanse bekreftet spenningen. Samtidig ble SNP sin ideologiske profil tydelig mer venstreorientert i denne perioden, som i seg selv strider imot avideologiseringstenen (Lynch 2009: 620). Det skotske tilfellet med SNP i spissen tyder derfor på at ideologi fortsatt er et relevant analyseobjekt, og at debatten ikke er død. De siste tiårene har man tvert imot sett at ideer og ideologi har fått mer oppmerksomhet innenfor feltet av politisk analyse (Mehta 2011: 23).

3.3 Skillelinjeteori

Grunnlaget for partiideologier formes i stor grad av sosialt konstruerte skillelinjer i samfunnet (Vassallo og Wilcox 2006: 414). Politiske partier representerer ofte grupper som konkurrerer mot andre over fordelingen av materielle goder og verdier. Disse skillelinjene varierer fra samfunn til samfunn, men noen generelle rammeverk kan identifiseres på tvers av land. Det mest kjente bidraget ble presentert av Lipset og Rokkan i 1967, som også er utgangspunktet for fortsettelsen av teorijennomgangen i denne avhandlingen. Før dette utdypes skal oppgaven ta for seg begrepet *skillelinje*.

Skillelinjeteori har gjennom Lipset og Rokkans (1967) verk *“Party Systems and Voter Alignments”* blitt en sentral del av den klassiske litteraturen innenfor studiet av komparativ politikk. Boken tar for seg hvordan politiske konfliktsystemer i vestlige land har sitt opphav i sentrale historiske prosesser, samtidig som de analyserer utviklingen av konfliktstrukturen og partisystemene i vesteuropeiske demokratier (Lipset og Rokkan 1967: 1-2, Aardal 1994: 219). Selv om begrepet *skillelinje* er velkjent innenfor statsvitenskapelig forskning, argumenterer Aardal (1994) for at det også er et av de mest upresise begrepene innenfor fagområdet (1994: 218). Han trekker frem hvordan ulike termer som eksempelvis konfliktlinje, politisk motsetning og *“cleavage”* brukes om hverandre, samtidig som det hersker uklarhet rundt hvilke betingelser som ligger til grunn for fenomenet.

Skillelinjer er tett forbundet med politiske verdier. Konfliktene som identifiseres er gjerne et resultat av verdimotsetninger innenfor ulike områder av politikk. Knutsen (2010) definerer politiske verdier som *“... prescriptive beliefs that individuals would like to see implemented in the political system, and they include the forms of political participation by which individuals seek to influence politics.”* (Knutsen 2010: 569). Aardal (1994) etterlyser likevel en eksplisitt definisjon på hva som ligger i begrepet skillelinje. Han argumenterer for at Bartolini og Mair (1990) har vært nærmest et grundig og systematisk bidrag til debatten. De lykkes ifølge Aardal (1994) med å fange opp det mest sentrale analytiske innholdet i skillelinjemodellen (Aardal 1994: 223).

Måten Bartolini og Mair (1990) har forsøkt å systematisere begrepet på er ved å presentere tre aspekter som de mener er gjeldende for enhver skillelinje. For det første må finnes et *empirisk* element i form av en sosiostrukturell forankring som knytter folk sammen, eksempelvis sosial status, religion eller etnisitet. Det andre elementet er *normativt*, og peker på at det må finnes en kollektiv bevissthet rundt verdiene som knytter folk sammen innenfor de ulike gruppene. For det tredje, må det være et *organisatorisk* element, som gjennom eksempelvis organisasjoner eller partier gir skillelinjen en institusjonell forankring. Dette elementet formaliserer interessene innenfor de ulike grupperingene, ettersom den sosiostrukturelle forankringen ikke inneholder noen organisatoriske trekk i seg selv. Det skal nevnes at disse tre elementene er omstridt i litteraturen, og at det finnes andre konkurrerende

27

konseptualiseringer av begrepet.⁷ I tillegg hersker det uenighet rundt hvorvidt de ulike elementene er like essensielle. En motsetning er at det på den ene siden hevdes at det *empiriske* elementet er den mest tungtveiende betingelsen for en skillelinje (Bartolini og Mair 1990; Knutsen og Scarbrough 1995). Mens Aardal (1994, 2017) på den andre siden, trekker frem det *normative* og *organisatoriske* elementet som mer toneangivende for etableringen av en skillelinje i dag.

3.3.1 Lipset/Rokkan-tradisjonen

Med utgangspunkt i politiske skillelinjer som teoretisk rammeverk vil man ikke komme utenom Lipset og Rokkans (1967) klassiske modeller gjennom verket "*Party Systems and Voter Alignments*". Forfatterne viser at kulturelle og sosioøkonomiske skillelinjer vokste opp som et resultat av den nasjonale og industrielle revolusjon på slutten av 1700-tallet. Denne prosessen har igjen ført til at de indentifiserte konfliktstrukturene la grunnlaget for fremveksten av de første moderne politiske partiene slik vi kjenner de i dag (Lipset og Rokkan 1967: 13-15).

Lipset og Rokkan identifiserer fire sentrale skillelinjer av strukturell art: (1) En *territoriell* konflikt mellom sentrum og periferi, som gis utspring mellom språklige, kulturelle og etniske motsetninger. (2) En *religiøs* konflikt mellom kirke og stat, som kom tydeligst til syne gjennom debatten rundt hvem som skulle kontrollere utdanningsinstitusjonene. (3) En *varemarkeds*konflikt mellom tradisjonelle rurale næringsinteresser og de nye kommersielle og industrielle bykreftene. (4) Og sist, klassekonflikten på *arbeidsmarkedet* mellom arbeidstakere og arbeidsgivere.

Videre kan disse konfliktene karakteriseres innenfor to dimensjoner. De to første konfliktene har, ifølge forfatterne, røtter i den nasjonale revolusjon gjennom den *territorielle-kulturelle* dimensjonen. De to siste springer ut fra den industrielle revolusjon, og kan kategoriseres innenfor en *økonomisk-funksjonell* dimensjon (Lipset og Rokkan 1967: 14-23). Forfatterne understreker at disse dimensjonene ikke er

⁷ Se Rae & Taylor (1970), som presenterer tre gjensidig utelukkende klassifiseringer av skillelinjer, i motsetning til Bartolini og Mair (1990) som fremhever trekk som er gjeldende for alle.

gjensidig utelukkende, og at en konflikt sjeldent er av ren territoriell eller funksjonell art (Lipset og Rokkan 1967: 11).

Blant funnene i analysen fant Lipset og Rokkan (1967) at partistrukturen og konfliktmønsteret fra 1920-tallet var oppsiktsvekkende likt det man så under deres aktuelle undersøkelsesperiode på 1960-tallet. Dette ble forklart gjennom en teori om at partisystemene "frøys" på 1920-tallet, fordi det politiske landskapet i stor grad var preget av stabilitet i denne perioden (Lipset og Rokkan 1967: 50, Rokkan 1987: 286). Gallagher, Laver og Mair (2011) forklarer i kortform hvordan spesielt fire elementer bidro til at skillelinjene vedvarte over tid.

For det første var interessene som representerte konfliktene fortsatt relevante, og de polariserte gruppene på hver sin side av de respektive konfliktene beholdt en form for kollektiv identitet. For det andre: nye alternative, politiske identiteter mobiliseres bare når et stort nok antall velgere inkorporeres i det politiske systemet. En slik inkorporering av nye grupper hadde man ikke sett siden innføringen av allmenn stemmerett. Derfor var store deler av velgermassen allerede mobiliserte i denne perioden. For det tredje ville valgsystemet legge til rette for hvilken konfliktstruktur som vokste frem. PR-systemer (proporsjonal representasjon) åpner eksempelvis for mindre omfattende skillelinjer enn flertallsvalg, ved at mindre partier har større sjanse til å påvirke. Derfor vil valgsystemet favorisere den etablerte skillelinjestrukturen gjennom rigide og institusjonelle karakteristikk. For det fjerde var velgervolatiliteten (andelen velgere som skifter parti mellom valg) relativt lav, fordi den sosiopsykologiske partiidentifikasjonen var høy. Ettersom store deler av velgermassen allerede var mobilisert, skapte dette en slags tilhørighet, som igjen bidro til å stabilisere skillelinjestrukturen (Gallagher, Laver og Mair 2011: 288-289, basert på Lipset og Rokkan 1967, Knutsen 1988: 157).

3.3.2 Skillelinjer og politiske verdier i endring: i retning hva?

En kritikk som er rettet mot Lipset og Rokkans (1967) modell er at dens teoretiske gyldighetsområde ikke er tilstrekkelig egnet til å dekke ulike tider og kontekster. Allerede da boken ble publisert i 1967 var partisystemene og skillelinjene som ble

skissert på vei til å tine. Man kan derfor spørre seg om modellen var en ren deskriptiv analyse av en spesifikk historisk prosess, eller om den kan anvendes til å belyse bredere kontekster (Aardal 2017: 301). I hvilken grad skillelinjemodellen egner seg som kausalmodell vil ikke bli tatt videre i denne avhandlingen, men det er likevel viktig å ha det i bakhodet når man ser nærmere på konfliktmønstre.⁸ Uansett er det legitimt å si at verden er annerledes i dag enn da Lipset og Rokkan presenterte sin modell for nærmere 50 år siden. Det fører til at de klassiske konfliktstrukturene som ble presentert den gang har fått svekket forklaringskraft over tid. Gallagher, Laver og Mair (2011) trekker frem tre grunner til at skillelinjer er særlig utsatt for endring og tap av forklaringskraft.

For det første er samfunnsstrukturen alltid i endring. Det gjør at det politiske fokuset følger de aktuelle samfunnsspørsmålene i de ulike tidsperiodene, og ting blir mer og mindre viktig over tid. For det andre, påvirkes konfliktstrukturen av at kollektive identiteter og atferd endres. Eksempelvis er ikke følelsen av å tilhøre arbeiderklassen like tilstedeværende i dag som den kanskje var for 60 år siden. For det tredje endrer partier ofte sine ideologiske og organisatoriske profiler, som igjen virker inn på det tradisjonelle forholdet mellom sosiale grupper og politiske preferanser (Gallagher, Laver og Mair 2011: 292-293).

Ettersom samfunnsstrukturen var i endring vokste det frem nye politiske krysningpunkter som sto i stil med utviklingen. I litteraturen skilles det gjerne mellom det som kalles *old politics* og *new politics* (Taggart 1996: 22, Knutsen 2010: 569). *Old politics* refererer til verdispørsmål tilknyttet det industrielle samfunnet, spesielt økonomisk høyre-venstre og moralsk-religiøse konflikter. Disse tradisjonelle mønstrene har blitt supplert med, og i noen grad også erstattet av moderne verdispørsmål. *New politics* omfatter spørsmål som er knyttet til moderne verdier som selvrealisering og livskvalitet. Ifølge Ronald Inglehart (1977) er dette et resultat av overgangen fra materialistiske til postmaterialistiske verdier. Han argumenterer for at tradisjonelle og strukturelle motsetninger over tid vil erstattes av verdibaserte motsetninger gjennom en "stille revolusjon". Tesen bygger på en oppfatning om at eldre generasjoner er oppvokst med større usikkerhet tilknyttet spørsmål rundt sikkerhet, økonomisk

⁸ Se Aardal (1994) for en videre diskusjon rundt modellens teoretiske status og ambisjonsnivå.

trygghet, lov og orden. De nyere generasjonene fødes inn i et samfunn der disse spørsmålene ikke er like akutte. Med andre ord vil det si at den sosioøkonomiske forankringen blir mindre viktig i etableringen av nye skillelinjer. Aardal (1994) utfordrer denne tesen ved å sette spørsmålstegn ved hvordan verdier blir gjort til gjenstand for politisk mobilisering og institusjonalisering (Aardal 1994: 236, jfr. Bartolini og Mair 1990).⁹

Dalton, Flanagan og Beck (1984) dro for alvor i gang debatten rundt nye skillelinjer gjennom sin bok *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies*. I sin undersøkelse kartla forfatterne en økende volatilitet i velgermassen, sammen med en tydeligere fragmentering i partisystemene i Vest-Europa. De presenterte to generelle modeller som søkte å forklare disse endringene gjennom det de kalte *realignment* og *dealignment*. Begge modellene tar utgangspunkt i en svekkelse av den tradisjonelle skillelinjestrukturen. *Realignment* referer til etableringen av nye skillelinjer i kjølevannet av det svekkede tradisjonelle mønsteret (Dalton et al. 1984: 13). *Dealignment* sikter til en mer permanent oppløsning, uten at det erstattes av nye mønstre (Dalton et al. 1984: 14).

Innenfor *realignment*-modellen snakker Dalton et al. (1984a) om en tredje revolusjon i tråd med Lipset og Rokkans tese om den nasjonale og industrielle revolusjon (1984a: 455-456, Lipset og Rokkan 1967). Knutsen (2004: 10) trekker frem 1970-tallet som den kritiske overgangsperioden. Det forfatterne kalte den post-industrielle revolusjonen brakte nye verdier på banen, og åpnet for nye politiske verdikonflikter. Dette knyttes særlig til *new politics*-perspektivet, gjennom å tolke resultatene i analysen som "... evidence of the emergence of an industrial/post-industrial cleavage between proponents of the established industrial order and supporters of New Politics goals" (Dalton et al. 1984a: 456). Knutsen (2004: 11) trekker frem at den postindustrielle revolusjonen i første omgang vil være mest utslagsgivende hos de yngre velgerne. Dermed vil det skapes et skille mellom generasjoner. Over tid vil dette gradvis hvikes ut, og de nyetablerte skillelinjene får fotfeste i større deler av velgermassen (Knutsen 2004: 11).

⁹ Aardal (1994) påpeker mangler ved at *new politics* litteraturen i liten grad vektlegger *hvordan* politiske verdier transformeres inn i det politiske systemet.

3.3.3 Det tradisjonelle konfliktmønstret i Skottland

Storbritannia i sin helhet har kanskje vært gjenstand for den enkleste skillelinjestrukturen i Europa historisk sett (Gallagher, Laver og Mair 2011: 287). Poenget illustreres godt gjennom den britiske statsviteren Peter Pulzers ofte siterte utsagn: "Class is the basis of British Party Politics, all else is embellishment and detail" (Pulzer 1975: 102). For store deler av etterkrigstiden var Pulzers analyse relativt passende for situasjonen i både det britiske og det skotske tilfellet. Korrelasjonen mellom klasse og partivalg var sterk, hvor arbeiderklassen tenderte til å stemme Labour, mens middelklassen i stor grad tilhørte det konservative partiet (McGarvey og Cairney 2008: 75).

Klasse var omtrent frem til 1990-tallet den mest fremtredende indikatoren på skotsk velgeratferd (McGarvey og Cairney 2008: 75). Sosial bakgrunn, boligsituasjon, bosted og arbeidsplass er blant viktige faktorer som binder mennesker sammen gjennom identitet, som igjen knytter bånd til partiet som representerer deres interesse. Spesielt boligsituasjonen har vært en viktig faktor i Skottland. En studie gjort av McAllister og Rose (1984) fant at den største forskjellen mellom skotsk og britisk velgeratferd var tuftet på sosioøkonomiske forhold, hvor andelen av befolkningen som bodde i sosialboliger var merkbart høyere i Skottland enn Storbritannia forøvrig. Leietakerne i sosialboliger tenderte i mye større grad til å stemme Labour enn de som eide egen bolig eller leide på det private markedet (McAllister og Rose 1984). I 1981 nådde andelen av befolkningen som bodde i boliger leid i regi av de lokale myndighetene rett over 50 prosent (Scottish Government 2007: 35). Dette kan være en av flere årsaker til Labours langvarige dominans i skotsk politikk.

Et annet viktig element er den skotske klasseidentiteten. Under Thatcher-årene gikk Storbritannia i sin helhet gjennom en omfattende deindustrialisering. Den skotske arbeiderklassen ble redusert fra 58 til 48 prosent av den totale befolkningen (McGarvey og Cairney 2008: 75). Det interessante er at under samme periode vokste arbeiderklassens selvoppfattelse rundt egen identitet fra 81 til 86 prosent i Skottland (Ibid.). Det vil si at de som tilhørte arbeiderklassen fikk en styrket bevisstgjøring rundt egen klasses tilhørighet under denne perioden. Selv om klassestrukturen var relativt lik i

Skottland som i Storbritannia forøvrig, var den subjektive klasseidentiteten klart sterkere. Dette sier noe om hvordan Thatcher-årene påvirket opinionen i Skottland, så vel som at sammenhengen mellom klasse og partivalg sto sterkt i skotsk politikk.

En studie gjort av SurrIDGE et al. (1999) viser at valget i 1974, som også var SNP sitt gjennombruddsår, står igjen som det forfatterne anser som en '*critical election*' i Skottland. Definisjonen av begrepet er "... an election in which the depth and intensity of electoral involvement are high, in which more or less profound readjustments occur in the relations of power within the community and which new and durable groupings are formed" (Key 1955, sitert i SurrIDGE et al. 1999). Med dette menes det at enkelte valg skaper en omfattende endring i partisystemene, og i dette tilfellet en *realignment* av skillelinjestrukturen (SurrIDGE et al. 1999). Med SNP sitt gjennombrudd ble konstitusjonell endring en del av den politiske agendaen, og etablerte seg som en ny skillelinje i skotsk politikk.

Utover 1990-tallet ble klassekonflikten mindre tydelig i det politiske bildet. Frem mot valget i 1997 viser samme undersøkelse at sosial klasse i sin helhet hadde liten innvirkning på velgeratferden i Skottland (SurrIDGE et al. 1999). Samtidig finner man støtte for en vedvarende trend knyttet til befolkningens bosituasjon. Undersøkelsen viser at de som leide bolig i regi av lokale myndigheter fortsatt tenderte mot å stemme Labour ved valget i 1997, i tråd med funnen til McAllister og Rose på 1980-tallet (McAllister og Rose 1984, SurrIDGE et al. 1999). Det som derimot ga tydelig utslag i undersøkelsen var at holdninger til nasjonal identitet og selvstendighetsspørsmålet var viktige indikatorer for partivalg (SurrIDGE et al. 1999). De som anså seg selv som skotske, samt støttet selvstendighet var i stor grad åpne for å stemme SNP. På den andre siden var velgere som anså seg selv som britiske, ikke skotske, mer tilbøyelige til å stemme på det konservative partiet.

SurrIDGE et al. (1999) konkluderer med at en ny skillelinje har kommet for å bli i Skottland, med en *realignment* som et resultat av valget i 1974. Både klasse og nasjonal identitet bidro til å forme velgeratferden i Skottland på 1980 og 1990-tallet (Heath et al. 1997: 70). Som oppgaven redegjorde for tidligere, har både Labour og SNP tilpasset seg disse trendene over tid. Labour med en mer devolution-vennlig profil, mens SNP har

spisset sin sosialdemokratiske ideologi gjennom årene med Alex Salmond i førersetet. McGarvey og Cairney (2008) oppsummerer det hele på en måte som sammenfatter situasjonen fra 1980- og utover 1990-tallet:

“Over that period the Scottish political agenda has combined constitutional question with 'bread-and-butter' class-based economic and public expenditure issues. Indeed one could argue it was the coupling together of both these issues in the shape of constitutional change as the 'solution' to the imposition of alien policies by a right-of-centre Conservative Government. In the 1980s the key cleavage in Scotland emerged as British constitutional and political conservatism against Scottish social democratic home-rulers” (McGarvey og Cairney 2008: 76).

Det som antydes her er altså at SNP har gjort sitt politiske gjennombrudd – rett nok med noen tilbakeslag underveis – gjennom å etablere en tydeligere venstreposisjon på den økonomiske høyre/venstre-aksen kombinert med en klar stemme for selvstendighet på skillelinjen nasjonalisme/unionisme. Slik har de maktet å bygge et rykte for å være på den jevne skottes side i brødpolitikk-spørsmålet, samtidig som nettopp brødpolitikken også har tjent nasjonalismens sak gjennom en sosialdemokratisk ambisjon for hva Skottland kan bli uten britisk herredømme.

De to skillelinjene har på denne måten virket sammen for å styrke SNP sin posisjon. Partiet har funnet en tydelig venstreorientering som i seg selv har vært populær og som parallelt har blitt brukt til å definere og bekrefte hva det er å være skotsk, vurdert opp mot en markedsliberal politikk ledet i London.

3.3.4 Skotsk nasjonalisme – et unntak fra “regelen”?

Nasjonalisme er i utgangspunktet et vagt begrep som er forbundet med mange motstridende meninger om hva som ligger i det. Samtidig har nasjonalismen vært en av de mest fremtredende politiske kreftene i moderne tid (Keating 2001: 1). Det vil derfor være nødvendig med en avgrensning av begrepet, så vel som en redegjørelse for hva som er særegent med den skotske nasjonalismen. Den britiske sosiologen Anthony D.

Smith er blant de fremste bidragsyterne på nasjonalismefeltet. Jeg vil derfor ta utgangspunkt i hans forståelse av begrepet.

Ifølge Smith (1998) tillegges nasjonalismebegrepet en rekke ulike meninger. Han skiller mellom nasjonalisme som: (1) ideologi, (2) sosial/politisk bevegelse, (3) følelsen av å tilhøre en nasjon, (4) en prosess mot nasjonsbygging, og (5) nasjoners språk og symbolikk (Smith 1998: 187). Av disse elementene vektlegger han de to første i sin forståelse av nasjonalisme som: "... an ideological movement for the attainment and maintenance of self-government and independence on behalf of a group, some of whose members conceive it to constitute an actual or potential nation" (Smith 1998: 188). Denne definisjonen egner seg, nettopp fordi oppgaven tar sikte på å undersøke ideologisk utvikling. Den kan også knyttes til Knutsens (1985) definisjon av ideologi, hvor i dette tilfellet streben etter å oppnå eller opprettholde selvstyre på vegne av en bestemt gruppe vil være ideologiens trossystem (Smith 1998: 188, Knutsen 1985: 30).

Det skal også nevnes at nasjonalismen i seg selv er en relativt tynn ideologi, sammenliknet med de andre store, som sosialisme og konservatisme (Heywood 2007: 158). Den sier lite om hvordan samfunnet skal styres, og kan derfor ofte kombineres med andre ideologier, som også er tilfellet i det moderne SNP. Smith (2003) trekker frem tre kjerneidealer han mener er gjennomgående for enhver form for nasjonalisme; streben etter nasjonal autonomi, nasjonal enhet, og nasjonal identitet (Smith 2003: 21).

I en eller annen grad bygger alle former for nasjonalisme på spørsmålet om identitet (Heywood 2007: 155). For å identifisere en nasjonalistisk bevegelse må det finnes retningslinjer for hvem som tilhører den sosiale gruppen, og hvem som ikke gjør det. I litteraturen skiller man gjerne mellom det som kalles *ethnic* (etnisk) og *civic* (borgerlig) nasjonalisme (Smith 2003: 61). Etnisk nasjonalisme bygger på en idé om at nasjonen er definert av kulturelle og etniske prinsipper, som rase, historie, språk og religion. I motsetning vektlegger borgerlig nasjonalisme forbindelser mellom menneskegrupper bestemt av felles lover og territorium, uten innslag av kulturelle trekk. Den nasjonalistiske bevegelsen i Skottland har en tydelig borgernasjonalistisk profil. Det har hele tiden vært bred enighet om at den relevante populasjonen omfavner de som faktisk bor i Skottland, uavhengig av kulturell eller etnisk opprinnelse (Keating 2001: 221).

Dette gjenspeiles også i retningslinjene for hvem som hadde rett til å stemme ved folkeavstemningen i 2014. Blant annet kunne alle med statsborgerskap innenfor EU som var bosatt i Skottland avgi stemme.

Skillet mellom etnisk og borgerlig nasjonalisme er likevel først og fremst idealtyper for hvordan ideologien anvendes som doktrine. Et annet viktig poeng er hvilke elementer den nasjonalistiske diskursen lener seg på. I Skottland har kultur, religion og språk blitt viet liten oppmerksomhet i moderne tid (Keating 2001: 221, Jackson 2014). Det vises også gjennom at den anti-engelske retorikken er rettet mot det britiske statlige systemet, ikke mot engelskmenn som individer eller rase (Keating 2001: 220). Historie har vært en viktig identitetsskaper blant det skotske folket, men ikke nok til å kunne sies å være et argument for å politisere spørsmålet om selvstendighet. Særlig språk og religion blir i litteraturen ansett som å være de grunnleggende kildene til sosial, kulturell og politisk identifikasjon (se Brubaker 2015). I stedet har skotsk nasjonalisme i stor grad vært basert på praktiske argumenter rundt makt, institusjoner og politikk. Det gjør at Keating (2001) betegner det skotske tilfellet som "... one of the least romantic of nationalist movement" (Keating 2001: 221).

Et nøkkelpunkt i den skotske nasjonalismen som SNP målbærer er at den har funnet sin moderne form i et tett favntak med venstreorientert økonomisk politikk. Dette er uvanlig. De fleste assosierer nasjonalisme som et sett av ideer tett forbundet med den politiske høyresiden (Coxall et al. 2003: 52, Erk 2010: 425, Vassallo og Wilcox 2006: 419). Særlig i Europa har man sett fremveksten av høyrepopulistiske partier med en nasjonalistisk profil. Front National i Frankrike, Lega Nord i Italia, og Sverigedemokratene i Sverige, er noen eksempler på partier som har gjort seg tydelige i det politiske bildet de seneste årene. Heywood (2007) peker på at venstresiden i større grad har vært tilbøyelige til å avfeie nasjonalistiske prinsipper, nettopp på grunn av den sterke assosiasjonen med høyreprofilert politikk (Heywood 2007: 170). SNP kan derfor sees på som et unntak, hvert fall i europeisk forstand de seneste årene. Som nevnt i forrige avsnitt er den skotske nasjonalismen i all hovedsak tuftet på politiske argumenter fremfor kulturelle, som står i kontrast til de overnevnte nasjonalistiske partiene.

Skottenes søken etter uavhengighet er i stor grad tuftet på en historisk nasjonal selvfølelse, men mest av alt et ønske om en ny samfunnsmodell (Bratberg 2014). Som jeg var inne på tidligere, er ikke den sterke nasjonsfølelsen nok i seg selv. I tilfellet kunne man ventet en reaksjon på et tidligere tidspunkt. Kombinasjonen av disse to elementene var imidlertid nok for å få handlinger i sving. 18 år med konservativt styre gjorde de systematiske forskjellene mellom engelske og skotske preferanser tydelige. I følge Bratberg (2014) søker skottene mot den skandinaviske velferdsmodellen, og vekk fra den finanskapitalistiske, elite-baserte politikken i Westminster. Dette er også en indikator på at høyre-venstredimensjon lever i beste velgående i Skottland, med selvstendighet som nøkkelvektøy for å oppnå endring.

3.4 Et analytisk rammeverk

Først som sist må det gjøres klart at denne avhandlingen ikke vil kunne ta for seg alle delene av SNP sin ideologiske profil. Målet er heller å speile ideologisk utvikling langs de to mest sentrale dimensjonene i moderne skotsk politikk. Redegjørelsen over har nettopp hatt som mål å legitimere hvorfor disse to skillelinjene er sentrale for å analysere SNP sin ideologi, og gjennom dette også partiets velgerapell. Ønsker man å forstå SNP som politisk prosjekt, gir de to dimensjonene sammen et egnet analytisk rammeverk.

I analyseskjemaet som presenteres i tabell 1 vil ytterpunktene av de to dimensjonene presenteres. Alternativet ville vært å markere begge ytterpunkter av henholdsvis høyre-venstredimensjonen og nasjonalisme-unionismedimensjonen. Jeg velger å benytte en forenklet versjonen, hvor de viktigste elementene innenfor ytterpunktene av venstreorientering og nasjonalisme vektlegges. Dette er fordi det er liten grunn til å tro at SNP vil foreta en helomvending mot de motsatte polene i løpet av tidsperioden som skal analyseres. Dette vil etter min mening gi en mer oversiktlig og troverdig analyse. Derfor vil fokuset være graderingen av de ulike virkemidlene som utarbeides i analyseskjemaet. Sammenliknet med ytterpunktene vil mer moderate alternativer helle i samme retning, men i en mildere form. Skulle det vise seg at partiet vil avvike betydelig på de ulike elementene vil dette også kunne fanges opp.

3.4.1 Operasjonalisering – Venstreorientering

Skillet mellom det politiske venstre og det politiske høyre er en kjent terminologi for de fleste. Distinksjonen har historisk blitt brukt på ulike måter med ulikt grunnlag for konseptualiseringen. Når man skal plassere partier ideologisk er det vanlig å ta utgangspunkt i den økonomiske høyre-venstredimensjonen, som har vært den viktigste motsetningen mellom vesteuropeiske partier i moderne tid (se blant annet Knutsen 2012: 9, Rose og Urwin 1969: 12-20). Den økonomiske høyre-venstredimensjonen er ofte referert til som *Old Politics*, fordi den fanger opp essensen av de tradisjonelle konfliktene i de industrielle samfunnene (se Knutsen 2012: 4, Taggart 1996: 22). Som vi har vært inne på tidligere har det blitt stilt spørsmål rundt dimensjonens varige signifikans i overgangen fra materielle til post-materielle verdier (Inglehart 1977). Likevel har Lipset og Rokkans (1967: 19) adresserte skille mellom høyre og venstre vært den viktigste motsetningen mellom vesteuropeiske partier i moderne tid (se blant annet Knutsen 2012: 9, Rose og Urwin 1969: 12-20).

Selv om dimensjonen er målt forskjellig i ulike kontekster, finnes det fortsatt noen gjennomgående indikatorer som gir gode generelle mål langs aksene. Det overordnede målet for motpolene skilles mellom venstresidens ønske om mer økonomisk likhet og utjevning i samfunnet, versus høyresidens fokus på økonomiske incentiver og effektivitet. Denne motsetningen speiles gjerne gjennom hvilken rolle det offentlige og det private skal ha i samfunnet (Aardal 1999: 77). Motpolene er statlig regulering av økonomien versus markedsøkonomi og privatisering, og økonomisk og sosial likhet versus differensierte belønninger (Knutsen 2012: 4).

Det vil derfor være synet på markedsregulering samt stilling til offentlig eierskap som vil være de viktigste indikatorene for å måle partiets grad av venstreorientering. Disse elementene kan sees på som virkemidler for å oppnå det overordnede målet for venstresidens ytterpunkt: å utjevne økonomiske forskjeller. Fremgangsmåten vil være å grundig søke etter formuleringer rundt eksempelvis offentlig eierskap, for så å vurdere graden av radikalisme, og hvor vidt disse formuleringene endrer seg over tid. Grunnen til at disse virkemidlene prioriteres i denne analysen er at de i stor grad dekker essensen av hva venstresiden streber etter. Innenfor disse ligger også flere konkrete

virkemidler, som for eksempel økt utbygging av kommunale boliger, som også vil være en del av analyseskjemaet. Andre indikatorer som ikke prioriteres, som eksempelvis synet på bistand, blir til en viss grad fanget opp gjennom at tankegangen om å utjevne forskjeller er lik.

3.4.2 Operasjonalisering – Nasjonalisme

Som redegjort for tidligere er nasjonalismens trossystem bygd på en tanke om at nasjonen bør være sentrum for politisk organisering, og at gruppen som utgjør nasjonen skal ha råderett over eget territorium (Smith 1998: 188, Heywood 2007: 143). Derfor vil det overordnede målet for ytterpunktet av nasjonalismedimensjonen naturlig nok være å vinne tilbake et selvstendig Skottland.

Når det gjelder virkemidler er det spesielt et verktøy som vil være av høyeste prioritet: å avholde folkeavstemning om selvstendighet. Som vi vet ble dette et faktum i 2014, i regi av SNP i flertallsposisjon. Det vil derfor være interessant å analysere hvordan veien frem mot folkeavstemningen ble strategisk lagt, og hvordan dette artet seg i perioden etter. Ved nasjonalismens ytterpunkt vil det likevel være flere indikatorer som kan bidra til å plassere partiets posisjon over tid. Det dreier seg først og fremst om hvor radikal nasjonalisme partiet ønsker å fronte. I analyseskjemaet er det listet opp en rekke indikatorer som vil kjennetegne det radikale ytterpunktet, hvor virkemidlene er rettet mot å løsrive Skottland fra unionen på alle sentrale områder, og etterhvert anerkjennes som en suveren stat. Det kan eksempelvis være å erstatte det britiske monarkiet med en skotsk republikk, opprette en egen utenriks- og sikkerhetsmyndighet for Skottland, og bryte ned det politiske avhengighetsforholdet til myndighetene i Westminster.

Hovedoppgaven innenfor denne dimensjonen vil derfor være å kartlegge hvor radikalt partiet ønsker å gå til verks, og om dette har endret seg over tid. Som et selverklært nasjonalistisk parti vil det være høyst utenkelig at SNP vil bevege seg nærmere unionismepolen av dimensjonen. Det kan derfor tenkes at man kan se det som en slags gradering mellom (1) status quo, (2) moderat nasjonalisme med sikte på økt selvstyre utover devolution, (3) mer radikal nasjonalisme med ønske om selvstendighet, men

fortsatt formelle tilknytninger til unionen for eksempel gjennom felles monark, og til slutt (4) en radikal form for nasjonalisme med sikte på total løsrivelse så fort som mulig. Det analytiske rammeverket kan derfor summeres opp i følgende analyseskjema:

Tabell 1. Oversikt over det analytiske rammeverket

Dimensjon	Venstreorientering	Nasjonalisme
Overordnet mål for ytterpunkt	Betydelig utjevning av økonomiske forskjeller	Et selvstendig Skottland (innen en rimelig tidshorisont)
Verktøy	1 Sterkere offentlig eierskap 2 Ambisiøs statlig regulering av markedet 3 Ambisiøs omfordeling 4 Økt utbygging av kommunale boliger 5 Ambisiøs (og progressiv) beskatning 6 Ekstensiv/universell offentlig velferd 7 Betydelig oppgradering av skole og helse som offentlig ansvar	1 Nært forestående folkeavstemning om selvstendighet 2 Bygge ned formelt avhengighetsforhold mellom Edinburgh og myndighetene i London 3 Opprette et skotsk diplomati og en særegen skotsk utenriks- og sikkerhetspolitikk 4 Endre lovgivning på vesentlige politiske områder (inkludert områder som ikke har vært delegert gjennom devolution) 5 Erstatte det britiske monarkiet med en skotsk republikk

Tabellen ovenfor presenterer et sammendrag av de to ideologiske aksene. Ved å definere ytterpunktene vil man kunne si noe om partiet har endret seg ideologisk over tidsperioden som skal analyseres, i samsvar med oppgavens problemstilling. Utviklingen vil bli analysert både i mål og i bruk av virkemiddel, selv om dette ofte henger tett sammen.

3.5 Ideologisk endring og stabilitet, hva kan forventes?

Hva kan forventes av utvikling langs disse dimensjonene over den gitte tidsperioden? I litteraturen finnes det støtte for å kunne forvente både endring og stabilitet. Det er viktig å understreke at hypotesene som presenteres i dette kapittelet er utformet på et generelt teoretisk grunnlag innenfor feltet av komparativ politikk. Jeg vil derfor ta utgangspunkt i noen ulike synspunkter, for så å knytte disse mot det aktuelle caset ved utforming av empiriske forventninger.

Teorier som legger valgkonkurransen til grunn tar utgangspunkt i at ideologi har blitt tonet ned som verktøy for å treffe en bred velgermasse. Otto Kirchheimer (1966, 1966a) er mannen bak teorien om catch-all partiet. Teorien bygger på en oppfatning om at partier har gått fra å være ideologisk forankrede massepartier, til å påta seg en bredere og mindre fastsatt ideologisk profil for å sanke velgere på tvers av det tradisjonelle konfliktmønsteret.¹⁰ I følge tesen førte økende velstandsnivå utover 1950-tallet til fremveksten en ny middelklasse. Kirchheimer (1966, 1966a) argumenterer for at polariseringen av interesser avtok ettersom en stadig økende middelklasse fikk mer samkjørte politiske preferanser. I tråd med denne utviklingen ble den politiske polariseringen mellom partiene gradvis hvasket ut.

Problemet i denne avhandlingens tilfelle er at teorien i stor grad retter seg mot såkalte *mainstream*-partier. SNP kan på ingen måte karakteriseres som et *mainstream*-parti hvis man tar partiets utgangspunkt og bakgrunn til betraktning. Det kan likevel argumenteres for at det har blitt det de siste tjue årene på grunnlag av den bratte oppgangen i oppslutning, samt adaptasjonen av en tydeligere sosialdemokratisk ideologi. I motsetning til *mainstream*-partier finnes det også en rekke "nisjepartier", som eksempelvis nasjonalistiske, grønne eller feministiske partier. Et nisjeparti er et parti som konkurrerer i hovedsak på bakgrunn av et lite antall ikke-økonomiske saker (Wagner 2012: 845). Det kan ikke sies at SNP fortsatt er et nisjeparti. Spørsmålet er om

¹⁰ Se Duverger (1954) for videre innsikt i massepartimodellen. Den utelates her, fordi SNPs utvikling ikke passer inn i typologien.

de i det hele tatt har vært det. Som gjort rede for i kapittel 3.3.4 er den skotske nasjonalismen bygget på politiske motargumenter rettet mot den konservative politikken i Westminster. Det skal også tas høyde for at SNP var på en helt annen plass med tanke på oppslutning ved valget i 1999 enn i 2016. Det vil derfor være mest nærliggende å karakterisere SNP som et *mainstream*-parti, selv om selvbestemmelsesspørsmålet har vært den utvilsomt viktigste enkeltsaken for partiet siden oppstarten.

Det er en vanlig oppfatning at partier vil moderere sin politiske profil i regjeringsposisjon kontra opposisjon. Denne tendensen kan være et resultat av flere påvirkende forhold. En årsak kan være at regjeringsposisjon medfører en ansvarliggjøring for politikken som drives. Dette ansvaret gjelder både ovenfor parlamentet, men også velgerne. Det gjør at partier i regjering vil være mer synlige og utsatt for kritikk. En studie gjort av Katrine V. Fangen og Mari Nielsen (2014) viser at det norske Fremskrittspartiet utviste en betydelig mindre radikal retorikk i overgangen fra opposisjon til posisjon. Forfatterne påpeker at denne "filtreringseffekten" er et uunngåelig resultat av å inntre i *mainstream*-politikken, hvor partier må tilpasse seg politiske konvensjoner og inngå kompromisser for å få gjennomslag for sakene sine (Fangen og Nielsen 2014). Det kunne i det skotske tilfellet tyde på at SNP sin nasjonalisme tones ned i regjering og gjøres bevisst tvetydig.

På bakgrunn av elementene som er diskutert ovenfor kan vi derfor vente at den ideologiske utviklingen vil være mer preget av endring enn stabilitet. Både Kirchheimers (1966, 1966a) teori om catch-all-typologien, og skillet mellom opposisjon og regjeringsposisjon legger til rette for å forvente en moderert ideologisk profil. Den første empiriske forventningen vil derfor være:

1. *SNP har i perioden mellom valget i 1999 og 2016 moderert sin ideologiske profil, og beveget seg mot sentrum av dimensjonene venstreorientering og nasjonalisme.*

Selv om SNP over tid har fått en bredere ideologisk posisjon i nærheten av *mainstream*-politikken er det fortsatt et nasjonalistisk parti. Ettersom skotsk selvstendighet er partiets *raison d'être* påpeker Panebianco (1988) at partiledelsen alltid må ta stilling til

dette når nye strategier legges. Han argumenterer for at alle partier formes av sin ideologiske arv, og at endrede standpunkter på områder som definerer selve ryggraden til partiet vil gå ut over partiidentiteten. På en måte kan det sies at SNP allerede har gjennomgått en endringsprosess ved å tilegne seg en bredere ideologisk profil. Likevel har ikke dette gått utover partiets *raison d'être*, ettersom nasjonalisme i seg selv er en relativt åpen ideologi som gir rom for å kombinere.

Ved å forankre nasjonalismen i en sosialdemokratisk grunnmur har partiet klart å fange opp aspekter ved de to viktigste skillelinjene i skotsk politikk. Det har også gjort at SNP etter hvert klarte å etablere seg på det skotske velgermarkedet. Tatt i betraktning den bemerkelsesverdige økningen i oppslutning kan det tenkes at denne suksessoppskriften har truffet en nerve, med selvstyredepartiet som politisk flaggskip. Litteraturen taler for at nisjebaserte partier blir hardere straffet for å moderere partiprogrammene sine enn de tradisjonelle, etablerte partiene (Adams et al. 2006). Selv om vi har fastslått at SNP ikke kan karakteriseres som et rent nisjeparti, er det heller ikke til å unngå at selvstyrespørsmålet har vært den viktigste enkeltsaken for partiet siden oppstarten. Dette aspektet gir partiet en unik karakter sammenliknet med de etablerte partiene. Det er spesielt viktig for å distansere SNP fra hovedkonkurrenten Labour.

Gitt at den sosialdemokratiske profilen kombinert med nasjonalismen ga SNP det løftet de trengte er det legitimt å spørre seg hvorfor man vil endre en oppskrift som ser ut til å fungere. Det skal likevel nevnes at partiideologi formes av utviklinger i samfunnet, og derfor ikke vil være helt rigide over lengre tid. Panebianco (1988) påpeker at partiidentitet ofte svekkes etterhvert, men at dette skjer svært sakte (Panebianco 1988: 17, 240). Med bakgrunn i den relativt korte tidsperioden som behandles i denne avhandlingen vil man derfor kunne vente stabilitet fremfor endring ut fra de overnevnte faktorene:

- 2. SNPs ideologiske utvikling er kjennetegnet av stabilitet, og partiet vil derfor over perioden gi jevnt utslag mot det ideologiske ytterpunktet på nasjonalismedimensjonen, og et moderat utslag av venstreorientering.*

Videre skal vi se på et perspektiv som også taler for både endring og stabilitet. Gjennom den aktuelle perioden har SNP gått gradene fra opposisjon til å danne en svak mindretallsregjering i 2007, videre til flertallsregjering ved valget i 2011, og tilbake til mindretall i 2016. Selv om SNP mistet flertallet med en nedgang på seks seter i 2016 er utviklingen av partiets regjeringsstyrke fortsatt merkbart forandret over de nevnte periodene.

Laver og Schofield (1990: 77-81) peker på at mindretallsregjeringer som står ovenfor en tosidig opposisjon ofte vil ha et godt utgangspunkt for å overleve, gitt at de er plassert i nærheten av det ideologiske sentrum. Selv om venstresiden vil oppleve regjeringen som høyre-vridde, og høyresiden det motsatte, kan ikke opposisjonen slås sammen til et bedre alternativ på grunn av de ideologiske avstandene. Den sittende mindretallsregjeringen blir derfor tvunget til å inngå kompromisser med begge sider av opposisjonen, som igjen vil skape en sentrumsorientert politikk. Flertallsregjeringer kan på den andre siden tillate seg friere spillerom, ettersom de ikke er avhengig av støtte fra opposisjonen for å få gjennomslag. Det gjør at flertallsregjeringer er bedre rustet til å utspille sin politiske ideologi, som vil føre til en tydeligere politisk linje basert på løftene som er gitt i forkant av valget.

Hvis man skal kombinere dette perspektivet med skillelinjeteorien vil man kunne finspisse forventningen i retning det skotske tilfellet. Som vi har sett tidligere viser utviklingen at klasse har blitt mindre viktig, mens selvstendighetsspørsmålet har tatt over som en ny og sterk skillelinje i skotsk politikk (SurrIDGE et al. 1999). Gitt at partiideologi har sin bakgrunn i skillelinjemønsteret, samt at den skotske strukturen har gått gjennom en *realignment*, vil det derfor kunne tenkes at dette også gjenspeiles i den ideologiske utviklingen. På bakgrunn av dette vil det være nærliggende å tenke at en forsterket maktposisjon kombinert med en *realignment* av det tradisjonelle konfliktmønsteret har gitt utslag når det gjelder ideologisk profilering. I løpet av perioden har SNP vunnet terreng nok til å gjøre en realitet av selvstendighetsspørsmålet, som i tillegg har vokst frem til å bli det heteste politiske stridsspørsmålet i skotsk politikk. Det kan derfor forventes at partiet har valgt å spille på dette kortet i form av en tydeligere ideologisk profil, samt nedtonet den mindre dominerende klassekonflikten:

3. *SNPs ideologiske utvikling kjennetegnes av endring, gjennom et tydeligere utslag mot ytterpunktet i nasjonalismedimensjonen, og samtidig mot sentrum i økonomisk politikk i perioden mellom 1999-2016.*

Før dette kapittelet rundes av er det en siste del som må gjennomgås. For å kunne si noe om ideologisk utvikling er det hensiktsmessig å ha et system å måle endringen etter. Det er i utgangspunktet vanskelig å avgjøre hvorvidt en endring kan karakteriseres som betydelig eller ikke. Ut i fra ideologidefinisjonen til Knutsen (1985) regnes endring i både virkemiddel og overordnede mål som ideologisk endring. Hall (1993) systematiserer det hele ved å definere tre ulike nivåer. Det første nivået handler kun om små justeringer i måten man bruker virkemidlene for å oppnå de overordnede målene, basert på erfaring (Hall 1993: 278). Det andre nivået omfatter en mer strategisk tilnærming, hvor virkemidlene for å utføre politikk erstattes av nye strategier (Hall 1993: 278). Det tredje og siste nivået tar for seg endring i både virkemidler og mål: "simultaneous changes in all three components of policy: the instrument settings, the instruments themselves, and the hierarchy of goals behind policy" (Hall 1993: 279).

Med bakgrunn i denne inndeling kan man derfor karakterisere hvilken type endring som eventuelt foreligger i dette tilfellet. Det gir et mer nyansert bilde enn å bare kunne slå fast om perioden preges av endring eller stabilitet.

4 Forskningsdesign og metode

4.1 Introduksjon

Dette kapittelet vil gå grundig til verks i å diskutere valg av forskningsdesign, datamateriale og analysemetode for avhandlingen. Det finnes i utgangspunktet ingen fasit for hvilke valg som er riktige i henhold til oppgavens problemstilling. Jeg vil derfor argumentere for hvorfor en kvalitativ strategi der caset sammenliknes med seg selv over tid vil være mest fordelaktig i denne sammenhengen. Kapittelet starter med et innblikk i casestudie-litteraturen og valg av case. Videre vil jeg redegjøre for partiprogrammer som datamateriale, og utvalget som skal analyseres i denne avhandlingen. Til slutt følger en metodedel som vil ta for seg tekstanalyse generelt, og idéanalyse spesielt. Underveis vil jeg diskutere styrker og svakheter i henhold til validitets- og reliabilitetshensynet.

4.2 Forskningsdesign og valg av case

Formålet med denne undersøkelsen er å kartlegge ideologisk utvikling over tid. Den første avveiningen som må tas er hvorvidt problemstillingens natur inviterer til en kvalitativ eller kvantitativ forskningsstrategi. Bryman (2016: 401) skisserer en rekke dikotomier som illustrerer kontrastene mellom kvalitative og kvantitative undersøkelsesopplegg. Jeg vil trekke frem et par sentrale avveininger som heller i retning av en kvalitativ, case-basert strategi.

Fokuset i denne analysen vil være rettet mot et avgrenset empirisk fenomen – det skotske nasjonalistpartiet og dets ideologiske uttrykk overfor omgivelsene. Siktemålet er å sammenfatte og tolke dette ideologiske uttrykket over tid. Studien vil derfor ta for seg en prosess snarere enn et statisk bilde av virkeligheten. Ettersom avhandlingen kun tar for seg ett case vil det være nærliggende å ta utgangspunkt i data som er rike og utdypende, og som forteller mye om lite, fremfor litt om mye. Dette vil anses som en fordel for en studie som konsentreres rundt et begrenset rom, men med større

utstrekning i tid. Her skilles det også gjerne mellom å fokusere på tall eller tekst for å forklare det gitte fenomenet, uten at det ene nødvendigvis utelukker det andre (Bryman 2016: 401). Jeg ser det som fordelaktig å fokusere på tekst, både i form av analysemateriale, men også i form av tolkning i lys av definerte ideologiske dimensjoner. Dette vil utdypes videre i kapittel 4.4 om metode. Disse trekkene taler for en studie som søker å etablere kontekstuell forståelse (ibid.). Når en analyse er rettet mot et empirisk spørsmål, snarere enn ønsket om å utvikle generelle innsikter kalles dette en teoretisk fortolkende casestudie. Teori spiller her rollen som verktøy for å besvare forskningsspørsmålet (Andersen 1997: 95). Dette er i tråd med strategien jeg legger til grunn for min analyse av SNP.

Litteraturen rommer mange forklaringer på hva en casestudie faktisk er, og det er langt ifra enighet rundt en spesifikk definisjon av begrepet (Andersen 1997: 8, Levy 2008: 2). Ordet case stammer fra det latinske ordet casus, som refererer til et enkeltstående tilfelle. Terminologien legger derfor til rette for at en case dreier seg om et eller få tilfeller som legges til grunn for inngående studier (Andersen 1997:8). Jeg har valgt å ta utgangspunkt i John Gerrings (2007) forståelse av begrepet, ettersom hans bok "*Case Study Research – Principles and Practices*" ansees som et av de ledende bidragene innenfor forskningsfeltet (Blatter & Blume 2008: 316).

En case er ifølge Gerring (2007: 19) et romlig avgrenset fenomen som observeres på et visst tidspunkt eller over en gitt periode. Dette sammenfaller med avhandlingens problemstilling rundt utviklingsprosessen av SNP sin ideologiske profil, som derfor kan forstås som studiens utvalg av case. En case studie defineres som "... the intensive study of a single case where the purpose of that study is – at least in part – to shed light on a larger class of cases" (Gerring 2007: 20). For å forstå denne definisjonen må det tas stilling til hva som ligger i siste del av sitatet. Til dette kan det være behjelpelig å supplere med George og Bennetts (2005: 5, 17) forståelse av en case som "An instance of a class of events". Man vil da tenke seg at empiriske tilfeller (instances) ligger innenfor en bredere, overordnet klasse som omfatter et gitt felt (class of events). I denne avhandlingen er SNP sin utvikling i den gitte tidsperioden det spesifikke tilfellet, som ligger innenfor det mer generelle feltet ideologisk utvikling.

Analysen er avgrenset i tid til perioden 1999 frem til 2016. Dette vaglet har sine naturlige grunner. For det første ønsker jeg å analysere partiets tilbud rettet mot de skotske velgerne. Etter opprettelsen av parlamentet i 1999 vil det være mulig å isolere de skotske valgene fra de britiske. Det gjør det mulig å innsnevre analyserommet for å kunne gå grundigere til verks rettet mot avhandlingens problemstilling. 1999 vil derfor være et godt startsted for analysen. For det andre er nettopp denne perioden høyst interessant med tanke på endringene i velgeroppslutning som ble diskutert i kapittel 2.5. Ettersom valget i 2016 er det siste som har blitt avholdt i forkant av denne analysen vil dette være en naturlig avgrensning. Gjennom denne perioden gis muligheten til å analysere den ideologiske utviklingen til et parti i sterk vekst gjennom både opposisjon, mindretalls- og flertallsregjering. Det gir en kontekstuell bredde som gjør at vi kan forvente både stabilitet og endring av ulik karakter, som diskutert i kapittel 3.5.

Som gjort rede for tidligere er SNP relativt atypisk nasjonalistisk parti sett i europeisk sammenheng. Det gjelder spesielt den venstreorienterte profilen, men også nasjonalismens liberale, ikke-kulturelle karakteristikk. Det gir partiet en særegen natur som gjør det utfordrende å generalisere til andre liknende case. Avhandlingen vil derimot kunne bidra med tentativ kunnskap om mobilisering rundt et separatistparti gjennom regional politisk representasjon. Grunnlaget for sammenlikning vil være avhandlingens utstrakte tidsperiode, hvor caset sammenliknes med seg selv over tid.

4.3 Analysemateriale og utvalg

“For most political parties, ideologies and ideas are embodied in party platforms, manifestoes, and programs (...) Party manifestoes provide scholars with an indication of both abstract party ideologies, and narrower, concrete policy proposals to implement that ideology” (Vassallo og Wilcox 2006: 415)

4.3.1 Partiprogram som analysemateriale

Som illustrert ovenfor gir partiprogrammer et sentralt innblikk i de overordnede ideologiske målene partiene representerer, samt de konkrete politiske virkemidlene som foretrekkes for å nå disse målene. Dette gjør at partiprogrammer vil egne seg godt

som analysemateriale i samvirke med Halls (1993) nivåinndeling, som presenteres i kapittel 3.5. Partiprogrammer kan sees på som en kontrakt mellom parti og velger, fordi de gir en helhetlig presentasjon av valgløftene partiene vil strebe etter å overholde i den kommende perioden (Narud og Valen 2004). Disse valgløftene er en konkretisert representasjon av de bredere ideologiske prinsippene partiet lener seg på.

Partiprogrammer gir i tillegg et unikt utgangspunkt for å analysere ideologi som den eneste kilden til en kollektiv og helhetlig uttalelse rundt partiets politiske pakke for en gitt tidsperiode (Budge 2001: 211). Programmene er ofte et resultat av en omfattende prosess gjennom flere faser i partiet. Det er vanlig at ledelsen legger føringer og forbereder før dette diskuteres på ulike nivåer. Det endelige resultatet verifiseres og vedtas deretter via et representativt organ, som eksempelvis landsmøtet (ibid). Det skal også nevnes at programmene representerer et kompromiss mellom de ulike fraksjonene innad i partiet, særlig i store *mainstream* og catch-all-partier (Vassallo og Wilcox 2006: 416). Det gjør at helheten vil dekke den samlede politiske linjen partiet ønsker å føre i den kommende perioden, uavhengig av interne uenigheter og fremtredende enkeltpersoner.

Et annet aspekt som gjør partiprogrammene egnet som analysemateriale er den språklige fremstillingen av ideologisk tankegods. For å kunne nå ut til alle velgere må språket være forståelig og tydelig for alle og enhver. Formuleringene må også være gjennomtenkt, slik at de best kan fremme budskapet partiet ønsker å belyse. Det betyr at viktige kampsaker er ettertrykkelig vektlagt, og gjerne også gjentatt flere ganger i ulike kontekster (Budge 2001: 211). Disse elementene er gjennomgående for alle partiprogrammer, og stilen vil derfor være konsistent, uavhengig av tidsperiode, fordi målet er det samme: nå ut til flest mulig. Det er likevel viktig å være klar over at programmene er utformet for å gi et best mulig inntrykk av partiet. Det kan føre til at pragmatisk språkbruk benyttes som hjelpemidler for å "selge" inn de populære trekkene, og heller tone ned det som kan oppfattes som mer upopulær politikk (Budge 2001: 219). Likevel er dette også et viktig grep for alle partier, som også er uavhengig av tid.

Partiprogrammer bygger gjerne på de samme overordnede målene over tid, ettersom partiideologi “... goes to the heart of party’s identity”, som vi har vært inne på tidligere (Mair og Mudde 1998: 220). De store linjene er ofte det samme, selv om virkemidlene for å nå dem er mer tilpasset den politiske debatten på det gjeldende tidspunktet (Vassallo og Wilcox 2006: 414). Det gjør det mulig å si noe om kjerneideologien ved å analysere partiprogrammer over tid, så vel som virkemidlene, ettersom begge disse elementene faller innenfor ideologibegrepet til Knutsen (1985). I tillegg er avsenderen og mottakeren alltid de samme, i form av partier og velgere. Dette styrker validiteten i analysen. Dimensjonene som skal analyseres i denne avhandlingen er svært omfattende, og kan spores innenfor en rekke ulike politikkområder. Partiprogrammer vil derfor være det mest tilfredsstillende materiale for å fange opp utviklingen jeg er ute etter å undersøke, fremfor taler, debatter og lignende som ikke vil være tilstrekkelig dekkende for helheten, og som heller ikke vil være like egnet for sammenlignende analyse over tid.

4.3.2 Utvalg av partiprogram

Oversikten i tabell 4.1 viser alle valg SNP har deltatt i fra 1999 og frem til i dag, både til det skotske, men også til det britiske parlamentet.¹¹ Som nylig nevnt ønsker jeg utelukkende å se på de skotske valgene, ettersom partiprogrammene vil være skreddersydd de skotske velgerne med fokus på de aktuelle politiske sakene i skotsk politikk. Det vil derfor være det beste utgangspunktet for å kunne spore ideologisk utvikling langs de to dominerende dimensjonene denne avhandlingen fokuserer på. Som oversikten viser har det vært avholdt fem valg til det skotske parlamentet mellom 1999 og frem til i dag. Jeg har valgt ut fire av disse partiprogrammene for analyse, henholdsvis 1999, 2007, 2011 og 2016. Disse fire valgene dekker både oppstarten, midten og slutten av perioden som betegnes som “The rise of the SNP” (jamfør kapittel 2.5).

¹¹ Under kolonnen “type valg” refererer “United Kingdom GE” til valgene til det britiske parlamentet i Westminster. GE er en forkortelse for General Election.

Tabell 2. Oversikt: valg til det britiske og det skotske parlamentet 1999-2016.

Scottish National Party	
År	Type valg
1999	Scottish Parliament election (41 s.)
2001	United Kingdom GE
2003	Scottish Parliament election
2005	United Kingdom GE
2007	Scottish Parliament election (76 s.)
2010	United Kingdom GE
2011	Scottish Parliament election (44 s.)
2015	United Kingdom GE
2016	Scottish Parliament election (76 s.)
2017	United Kingdom GE

Note: Partiprogrammene tilhørende de uthevede valgene skal analyseres, med antall sider i parentes.

Ved å velge disse fire periodene vil man få et godt innblikk i de aktuelle sakene som preget partiet gjennom utviklingen fra å være en politisk “outsider” til en nærmest hegemonisk posisjon. Som jeg har vært inne på er 1999 et naturlig startpunkt for analysen, ettersom det også er det første valget som ble holdt i det skotske parlamentet siden unionsavtalen ble inngått i 1707. Valget i 2007 er tidspunktet for SNP sitt

gjennomslag ved valg og inntreden i regjering for første gang. Frem mot valget i 2011 vil det være mulig å se hvordan partiet har utviklet seg langs de ideologiske aksene med utgangspunkt i en regjeringsposisjon i mindretall. 2011 står dessuten igjen som et nøkkelvalg for partiet, hvor SNP fikk nok oppslutning til å gjennomføre folkeavstemningen om selvstendighet. Siste partiprogram tar for seg årene mellom 2011 og 2016, og vil derfor belyse partiet i flertallsposisjon, som ut i fra litteraturen kan forventes å ha en påvirkning på den ideologiske utviklingen.

Analysen vil, på bakgrunn av datamaterialet, kunne si noe om SNP i opposisjon, mindretalls- og flertallsposisjon, samt partiets utvikling både pre og post-folkeavstemningen i 2014. Jeg har bevisst utelatt partiprogrammet for 2003 med tanke på begrensninger i oppgavens omfang. I tillegg resulterte ikke dette valget i noen merkbar endring i verken oppslutning eller parlamentarisk situasjon, i motsetning til de øvrige. Med utgangspunkt i disse fire partiprogrammene mener jeg at tidsperioden for denne avhandlingen vil være tilstrekkelig dekket.

4.4 Metode

“Grunnlaget for vitenskapelighet handler i stor grad om et sett metodiske retningslinjer. Uten avklart metode er det lite som skiller forskning fra hverdagskunnskap – og hva verre er, det blir vanskelig å drive effektiv fagfellekritikk dersom det ikke er mulig å gå de enkelte funn nærmere etter sømmene” (Bratberg 2014a: 12).

4.4.1 Tekstanalyse

Tekstanalyse handler om å innhente kunnskap ved å tolke og filtrere informasjon fra tekster. Ved å bruke tekst som empiri er det mulig å trekke slutninger rundt omkringliggende forhold, eller om forfatterens intensjoner og ideer (Bratberg 2014a: 9). Tekstanalyse er basert på et sosialkonstruktivistisk syn, der verden formes etter språklige handlinger. Det vil si at tekster og ord er med på å forme mulighetsrommet for politisk handling, gjennom å speile ideer og reprodusere mening.

Tolkningsaspektet er en sentral del av tekstanalysemetodikken. Ved å møysommelig lese hver enkelt setning i analysematerialet, for så å tolke, vil begrepsvaliditeten styrkes. Bergström og Boréus (2005) trekker frem fire ulike strategier for tolkning av tekstens innhold. Teksten kan relateres til (1) den som tolker den, (2) avsenderen, (3) mottakeren, eller (4) diskursen rundt (ibid: 32). Denne avhandlingen handler om partiets ideologiske utvikling, og hvordan de selv legger frem sitt politiske tilbud i møte med de aktuelle politiske skillelinjene. Det er altså meningen å spore hvordan partiet ønsker å fremstå, som derfor legger til rette for analysestrategi nummer 2: å tolke med fokus på avsenderen.

Avsenderen vil i dette tilfelle være partiet som en gruppe av individer, som sammen utgjør en aktør med en spesiell samfunnsposisjon. Det er derfor gitt at partiets ideer er samlet rundt en kollektiv forståelse av virkeligheten. Som vi har vært inne på vil det alltid være uenigheter og ulike fraksjoner innad i et parti. Dette kommer likevel ikke til syne gjennom et partiprogram, hvor kompromisset av ulike meninger samles til en felles politisk pakke. Språket i partiprogrammene er derfor bindeleddet mellom avsender og mottaker, og legger til rette for å presentere ideer og handlingsmønstre på vegne av partiet. På den måten vil språket være bærende for reelle materielle konsekvenser, og dermed hvordan vi organiserer samfunnet. Nettopp derfor er det å analysere ideers posisjon og rolle en viktig del av samfunnsvitenskapelig forskning.

Det er likevel viktig å være klar over metodikkens utfordringer. Marianne Ryghaug hevder at at "... innenfor de fleste grener av statsvitenskap brukes tekster relativt ukritisk og som "face value" – "det som står, det står!" (Ryghaug 2002: 304). Med dette menes det at tekstanalyser i statsvitenskap lett kan falle over i en pragmatisk overflatelesning, uten særlig bruk av konkrete metodiske analyseverktøy. Hun trekker frem at denne fellen er lett å falle i, hvorpå det å finne ut av hva teksten *egentlig* er ment å si kan være problematisk. Dette er et poeng som vil være viktig å ha i bakhode når tekst behandles som datamateriale. Det vil derfor være vesentlig å benytte et tydelig analytisk rammeverk, samtidig som man støtter seg på en tekstanalytisk metode som er godt forankret i forskningslitteraturen.

4.4.2 Idéanalyse

I følge Bratberg (2014a) er idéanalyse det systematiske studiet av politiske budskap. I mer spesifikk forstand kan det defineres som en “kvalitativ analyse av ideers tilstedeværelse i tekst, der fortolkning er en vesentlig side ved analysen” (Bratberg 2014a: 57). Tanken er at tekster er uttrykk for underliggende ideer, som gjør seg synlig gjennom tolkning av det som leses. Bergström og Boréus (2005: 19) argumenter for at idéanalyse er godt egnet for studie av ideologisk utvikling i partier, særlig gjennom partiprogrammer. Metoden vil derfor passe som hånd i hanske med problemstillingen i denne avhandlingen.

Det er særlig to analyseteknikker innenfor idéanalyse som utmerker seg, basert på henholdsvis idealtyper og dimensjoner (Bergström og Boréus 2005). Denne studien vil legge til grunn dimensjoner i den empiriske analysen, på grunnlag av rammeverket som er presentert i kapittel 3.4. Hensikten med disse dimensjonene er å utarbeide en eller flere ideologiske akser, med to ideologiske ytterpunkter (Bratberg 2014a: 71). Denne teknikken knyttes ofte til å analysere endring over tid, gjennom en konkretisert tidsperiode for en bestemt politisk aktør (ibid.).

Idéanalyse skiller seg fra kvantitativ innholdsanalyse og diskursanalyse gjennom å vektlegge både frekvens og det fortolkende aspektet. På den måten utgjør idéanalysen en slags gylden middelvei mellom den mer positivistiske innholdsanalysen, og den fortolkende diskursanalysen. Gjort på en hensiktsmessig måte vil idéanalysen sammensmelte de beste kvalitetene fra begge de overnevnte metodikkene. Ved å spore ideers relevans og viktighet gjennom frekvens, vil antydningene ettertrykkelig styrkes gjennom tolkning. Tolkingsaspektet er likevel vektlagt i større grad, og vil derfor utgjøre det overordnede elementet i analysen. Fokuset på frekvens vil i hovedsak fungere som et supplement til den kvalitative tolkningen. På denne måten vil det kvantitative elementet støtte opp under den kvalitative analysens funn (Bratberg 2014a: 74).

På bakgrunn av disse elementene har idéanalysen gode forutsetninger for å skåre bra på både validitet og reliabilitet. Det er likevel noen fallgruver som burde vies

oppmerksomhet for å unngås. For det første er det viktig at analyseskjemaet er tuftet på sekundærlitteratur, og utformes forut for den planlagte analysen. Bergström og Boréus (2005: 172) understreker at *“Om modellen i själva verket snarare har karaktären av ett resultat är den inget analysverktyg”*. I dette tilfellet er det analytiske rammeverket tuftet på et bredt spekter av sekundærlitteratur, som er grundig gjennomgått i kapittel 3. Analysen er derfor deduktivt innrettet. Dette problemet er i større grad en utfordring ved bruk av idealtyper, men likefullt et sentralt poeng å være obs på.

For det andre må operasjonaliseringen av dimensjonene være tydelig og gjennomarbeidet, slik at det er klart hvordan målingen skal foregå. Dette er for å sikre en mest mulig transparent analyse, hvor det skal være mulig for andre forskere å komme frem til de samme funnene (Ryghaug 2002: 310). Er dette gjort grundig, i samsvar med et godt forankret teoretisk rammeverk, vil reliabiliteten styrkes. Dette grunnarbeidet er allerede gjort gjennom utformingen av analyseskjemaet, og vil derfor kunne bidra til god reliabilitet. Et siste punkt er at analyseresultatene fremstilles på en ryddig og oversiktlig måte. Dette vil derfor være målet for neste kapittel, som vil imøtekommes ved en systematisk gjennomgang av analysematerialet.

En annen metodologisk utfordring er tolkningsaspektet. Bergström og Boréus (2005: 174) peker på at idéanalysen i utgangspunktet kan gjøres ut fra ulike vitenskapsteoretiske tradisjoner. En løsere analyse med sterkt fokus på tolkning vil være nærmere en hermeneutisk tradisjon. Ved en mer spesifisert innfallsvinkel vil man helle mot en kvantitativ innholdsanalyse med et nøytralt observasjonsspråk (ibid.). Dimensjoner legger i prinsippet til rette for en mer åpen form for analyse enn ved bruk av idealtyper (Bratberg 2014a: 71). Det er likevel undersøkelsens problemstilling som må avgjøre hvilken form for innfallsvinkel som passer best.

Hermeneutikken er grunnlaget for analyse av tekst innen humaniora – i fag som filosofi, idéhistorie og litteraturvitenskap – men har sitt opprinnelige utspring i studiet av bibeltekster og lovtekster. Grunntanken er at helheten i teksten må forstås ut i fra de enkelte elementene, og at elementene må forstås ut fra helheten (Ryghaug 2002: 309). Dette åpner for en vekselvirkning mellom helhet og del (og mellom antatt intensjon og konkret budskap) som kalles den hermeneutiske sirkel, altså at fenomenet som skal

tolkes avhengig av hvordan konteksten er tolket, og omvendt (ibid.). Det legges også til grunn at måten vi tolker på er påvirket av en forutinntatthet rundt teksten som skal analyseres på bakgrunn av erfaring. Det er likevel nærmest umulig å være helt objektiv i en tolkningssituasjon. En ren hermeneutisk tilnærming egner seg ikke særlig godt som analyseverktøy alene og møter problemer med samfunnsvitenskapelige tekster som er bundet til konkrete sjangre og politiske institusjoner, slik tilfellet er med partiets valgprogram (ibid.). Ettersom idéanalysen legger til rette for en middelvei mellom tolkning og telling vil man unngå å havne i en ren hermeneutisk tradisjon. Det er likevel viktig å være klar over fallgruvene. Uansett er tanken om å forstå enkeltord ut fra helheten og helheten ut fra ordene et nyttig verktøy i en idéanalyse.

Bergström og Boréus (2005: 172) understreker at to eller tre dimensjoner sjeldent er nok til å kunne si noe om partiets utvikling i sin helhet. Som nevnt tidligere er dette heller ikke målet. Dimensjonene som skal undersøkes i denne avhandlingen er relativt brede, og de kretser om politiske stridsspørsmål som må sies å være identitetsbærende for den skotske nasjonalistbevegelsen. Slik bør de også gi et validt mål på ideologisk utvikling i partiet. Med dette utgangspunktet vil idéanalyse være et formålstjenlig og relevant analyseverktøy.

5 Analyse: ideologisk utvikling i SNP

5.1 Introduksjon

Denne empiriske analysen har som mål å belyse hovedproblemstillingen for avhandlingen: *I hvilken grad har SNP endret ideologisk posisjon siden 1999 langs de to dominerende skillelinjene i skotsk politikk?* Formålet med kapittelet er å benytte idéanalyse for å tegne et bilde av den ideologiske utviklingen til partiet gjennom partiprogrammene fra 1999, 2007, 2011 og 2016. Diskusjonen vedrørende den ideologiske plattformen ved periodens slutt og forståelsen av denne vil tas videre i neste kapittel, i lys av funnene fra analysen.

Kapittelet er strukturert etter årstall, hvor de to dimensjonene analyseres hver for seg. Det vil gjennomgående være en sammenlikning av utviklingen fra foregående valg. Hver del vil gå grundig gjennom trekk som kan knyttes til de ulike momentene i analyseskjemaet, og i hvilken grad man kan spore en endring ut fra Halls (1993) nivåinndeling av ideologisk endring. Nivå 1 tilsvarer en justering i måten virkemidler blir brukt på, mens bruken av bestemte verktøy så vel som de politiske målene de skal tjene ligger fast. Nivå 2 handler om en mer systematisk endring ved å strategisk skifte ut bestemte virkemidler til fordel for andre. Nivå 3 tilsier en endring av både verktøy og overordnet mål.

Halls egen analyse viser til hamskiftet i Storbritannia ved inngangen til 1980-tallet, fra motkonjunkturpolitikk med full sysselsetting som mål til monetarisme med ensidig vekt på prisstabilitet. Et tilsvarende eksempel fra skotsk politikk kunne være et skifte fra mål om umiddelbar nasjonal selvstendighet gjennom folkeavstemning, til et mål om effektivt selvstyre gjennom støtte til status quo og hovedvekt på parlamentarisk arbeid.

5.2 Empirisk analyse

5.2.1 1999

“Scotland’s Parliament needs Scotland’s Party. A Party in tune with Scottish needs and hopes, and always with Scottish priorities at the forefront of our thinking. A Party that does not dance to Westminster’s tune”. (SNP 1999: Introduction)

Nasjonalisme

Ut fra introduksjonen er én ting åpenbart: partiet ønsker å gjøre sitt ytterste for at Skottland skal styres på skotske premisser så langt det er mulig. “Scotland/Scottish” nevnes hele 28 ganger i løpet av introduksjonens 20 setninger, som vitner om at partiet ønsker å fronte en tydelig nasjonalistisk retorikk i møte med velgerne: “This manifesto is made in Scotland, for Scotland and by Scotland” (SNP 1999: Introduction). Et annet element som kommer klart frem er hvordan det første valget til det skotske parlamentet endelig gir muligheten til å imøtekomme nasjonens interesser på en hjemlig arena, og skal bidra til løsrive Skottland fra generasjoner av britisk forsømmelse: “Our new Parliament, the first in 300 years, can begin to rebuild Scotland. Together we can undo generations of neglect and build confidence in our future” (SNP 1999: Introduction). Jeg tolker dette som et utsagn hvor hovedsaken er fortidens unionspolitikk, hvor det er tydelig at partiet mener skotske interesser har blitt forbigått av politikerne i Westminster. Dette kan delvis bøtes på gjennom et skotsk parlament, men dette er kun et steg på veien. Allerede i introduksjonen kommer nemlig forslaget om å avholde folkeavstemning om selvstendighet på banen.

“These proposals – all our proposals – are designed to make the parliament work for Scotland. But our vision also goes further. (...) We are committed, if elected to govern, to a referendum on independence within the first four year term of an SNP government, so that Scotland can move on from devolution...” (SNP 1999: Introduction)

Det er helt tydelig at devolution ikke er en tilfredsstillende endestasjon for SNP sin nasjonalisme, men heller en slags brikke på veien mot selvstendighet: “Scotland is the

process of independence – and the parliament is a vital part of that process” (SNP 1999: 10). Det er derfor med godt belegg at man kan plassere partiet helt mot ytterpunktet av nasjonalismedimensjonen når det gjelder overordnet mål: et selvstendig Skottland innen en rimelig tidshorisont, som i dette tilfellet skal skje i løpet av de fire første årene i regjering.

Det understrekes ettertrykkelig at “The new parliament is an important step forward, giving Scotland control of some of her own affairs. But Scotland needs control of all aspects of government, and all our resources” (SNP 1999: 10). Dette kan tolkes som at overføringene av makt som fulgte med opprettelsen av det skotske parlamentet gjennom devolution ikke er tilstrekkelig. Derfor vil selvstendighet være løsningen for å gjenvinne kontroll over alle deler av politikken, samt ressursene nasjonen besitter, for å kunne drive en politikk som er skreddersydd skotske interesser og behov. Det kommer derfor klart frem at partiet ønsker å jobbe for å bygge ned det formelle avhengighetsbåndet mellom Edinburgh og myndighetene i Westminster.

Hvordan selvstendighet skal bidra til å løse store deler av Skottlands utfordringer kommer tydelig frem gjennom de ulike seksjonene i partiprogrammet. Etter 10 av de 19 ulike seksjonene som presenteres, som eksempelvis helse og utdanning, følger en del som kalles “On to INDEPENDENCE...”. Her skisseres det hvordan selvstendigheten skal bidra til å forbedre politikken på det gitte området. Et eksempel er innenfor seksjonen “Rejoining the world”:

“On to INDEPENDENCE... and the opportunity to make our own decisions on matters such as conflict resolution, international relations and foreign policy, such as the removal of the Trident missile system from Scotland. And we will be able to introduce a written Constitution and a Bill of Rights, making all Scots citizens, not subjects...” (SNP 1999: 31).

Ut fra dette sitatet kan det også slås fast at partiet ønsker å opprette en særegen skotsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, som er områder som ikke har vært delegert gjennom devolution tidligere. Som vist ønsker partiet også å skrive en skotsk grunnlov, som vil sikre skottenes rettigheter som “citizens”, ikke “subjects”. Hva som ligger i denne

setningen er vanskelig å tolke. I følge Oxford English Dictionary er et subjekt en person under en monarks herredømme (Casciani 2005). Historisk sett har skillet mellom borgere og subjekter blitt definert av rettigheter, hvor borgere har rett til å delta og bli hørt, mens subjekter har lite de skulle sagt (ibid.). I dag er skotter klassifisert som fullverdige britiske statsborgere, og er derfor per definisjon ikke subjekter. Det er, hverken i praksis eller i teorien, ingenting som skiller britiske statsborgere fra hverandre i dag. Det kan likevel tenkes at dette er bevisst språkbruk, og et retorisk virkemiddel for å belyse skottenes begrensede råderett over nasjonen. Denne begrensede råderetten er synlig i konkret form på områder som eierskap over naturressurser, men også i demokratisk form når det handler om å være herre i eget hus. For et parti som i sin historie også rommer republikanere, kan formuleringen også leses som en referanse til det britiske monarkiet. Om det kan trekkes så langt som at partiet ønsker å erstatte dette med en skotsk republikk er uvisst. Det nevnes ikke hva SNP ønsker å gjøre med den konstitusjonelle situasjonen hvis selvstendighet en dag skulle bli et faktum.

Videre legges det også vekt på hvordan selvstendighet skal bidra til å løfte det økonomiske aspektet i retning skotske interesser: "... and independent Scotland would be able to pursue a macro economic policy designed to meet Scotland's need rather than those of the south east of England's economy..." (SNP 1999: 13). Det er derfor tydelig at partiet ønsker å endre lovgivning på vesentlige politikkområder som ikke er delegert gjennom devolution, som eksempelvis skattesatser, næringspolitikk og velferd, for å gjenoppbygge den skotske nasjonen på grunnlag av skotske premisser.

Partiet legger også vekt på hvordan det gjeldende systemet er utdatert: "The present Westminster structure creaks with age and tradition – a new structure can be much more responsive and much better tuned to the needs of the 21st century" (SNP 1999: 35). Det overordnede inntrykket er derfor at partiet ligger godt plassert mot ytterpunktet av nasjonalismedimensjonen, både når det gjelder overordnet mål og verktøy. I henhold til analyseskjemaet vil man kunne spore ideer som gir varierende utslag på alle variablene, som omfatter: (1) Nært forestående folkeavstemning og uavhengighet, (2) Bygge ned formelt avhengighetsforhold mellom Edinburgh og myndighetene i London, (3) Opprette et skotsk diplomati og en særegen utenriks- og

sikkerhetspolitikk, (4) Endre lovgivning på vesentlige politikkområder, (5) erstatte det britiske monarkiet med en skotsk republikk. I tillegg vektlegges det hvordan partiet "... recognises and welcomes Scotland's cultural and religious diversity", som vitner om en tydelig liberal form for nasjonalisme.

Venstreorientering

Som nevnt i analysen av nasjonalismedimensjonen er introduksjonen til partiprogrammet i stor grad rettet mot å sette Skottland som nasjon i høysetet. "A party that does not dance to the Westminster tune" vitner om at partiet ønsker å understreke at de ikke vil føye seg etter den høyreorienterte tonen i Westminster, som også New Labour har hengt seg på. Ut fra introduksjonen kan det virke som at partiet bevisst vil belyse forskjellene mellom skotske og engelske interesser, og hvordan SNP (som eneste parti) alltid vil støtte Skottlands sak – og de ønsker å gå hardt til verks: "Our proposals for the next four years of this Parliament are detailed, radical, and focussed on Scotland" (SNP 1999: Introduction).

Partiets fanesak for perioden er det de kaller for "A penny for Scotland". Det handler om hvordan partiet ikke ønsker å godta daværende finansminister Gordon Browns kutt i inntektsskatten, som beskrives som en "... bribe in Gordon Brown's disastrous budget for Scotland" (SNP 1999: 2). I stedet vil partiet bruke disse skattepengene til å investere ytterligere i offentlige tjenester, som utdanning, helse og boliger. Det kommer tydelig frem hvordan partiet ønsker å ta avstand fra New Labours nye ikke-sosiale strategi, som etter deres mening definerer den viktigste forskjellen mellom de to partiene: "This approach to our public finances defines the difference between SNP and New Labour. New Labour has taken on Tory principles. Tax cuts, rather than public services, are New Labour's priority" (Ibid.). Det er tydelig at partiet mener utviklingen i det skotske samfunnet er på vei i feil retning, hvor kuttene i offentlige tjenester har resultert i dårligere tilbud på alle fronter. Partiprogrammet sier svart på hvitt at Skottland ikke har råd til å kutte skatter slik situasjonen er, og at dette vil være en løsning som vil gå hardest utover de mest sårbare gruppene i samfunnet. Derfor ønsker partiet en ambisiøs satsning på offentlige tjenester, heller enn skatteutt for enkeltpersoner.

Det kommer klart frem at partiet ønsker et utvidet offentlig eierskap i ulike sammenhenger. Dette gjelder spesielt i helse- og utdanningssektoren. "The Private Finance Initiative was devised by the Tories and has been embraced with enthusiasm by New Labour. However it is really a type of privatisation, with all the disadvantages which that entails" (SNP 1999: 6). Samtidig anerkjennes det at privat sektor kan bidra til det offentliges gode, men at dette må skje på en helt annen måte enn slik det gjøres av den sittende regjeringen. De ønsker eksempelvis å ta tilbake offentlig kontroll over vann tjenester, som under de konservative årene har blitt driftet av private selskaper og regulert av frittstående tilsyn, såkalte quangos.¹² Dette er et av flere eksempler som illustrerer hvordan partiet ønsker at det offentlige skal ta ansvar for tilbud som på gjeldende tidspunkt var styrt av private eller delvis privateide selskaper.

Elementer som kan knyttes til omfordeling er også å spore i store deler av programmet. Det kommer særlig til syne i partiets syn på fattigdom som et nasjonalt problem, hvor enkelte geografiske områder er særlig dårlig stilt: "Poverty is endemic through much of Scotland. On in three children grow up below the poverty line; shameful statistic indicate that more than half of Glasgow's children are from backgrounds too poor to feed or clothe them without state assistance" (SNP 1999: 26). Partiet presenterer en "anti-poverty"-strategi, som skal bidra til å bekjempe fattigdom og skape like muligheter for alle. Herunder er statlig kontroll over utbygging og forvaltning av sosialboliger et viktig tiltak. Det samme gjelder et gratis og universelt helsetilbud som offentlig ansvar. Partiet er også spesielt opptatt av at alle skal ha mulighet til å ta høyere utdanning, uavhengig av økonomisk situasjon og sosial bakgrunn:

"Over the years Higher Education has become available to more and more young people as a right more than a privilege for those who could afford it. One of the first shameful acts of New labour was to end the right to free education by imposing tuition fees. We will restore the principle of free education in Scotland" (SNP 1999: 5).

¹² Quango er forkortelsen for quasi-autonomous non-governmental organisation, altså en hybrid mellom ikke-statlige og statlig styrte organisasjoner.

I tillegg til å fjerne studieavgiften for høyere utdanning ønsker SNP også å gjenopprette tilskudd til studenter som kommer fra familier med lavere inntektsbakgrunn. Dette er et konkret eksempel på omfordeling, ved å gi incentiver til å ta ansvar for egen fremtid, og med det skape en bedre fremtidig situasjon for seg selv.

Alt i alt er partiprogrammet i stor grad rettet mot ambisiøs satsning på offentlige tjenester og velferdsgoder som skal komme alle og enhver til nytte. "A Penny for Scotland"-prosjektet skal være selve bærebjelken for å kunne gjennomføre de reformene partiet mener er nødvendige for å løfte nasjonen videre. Selv om partiet har sett seg lei av kutt i offentlig sektor og skatt ønsker de heller ikke å øke skattene. Selve tanken er å beholde skattenivået slik det var på daværende tidspunkt. Selv om flere av forslagene som fremmes i partiprogrammet kan virke tydelig venstreorienterte, er det viktig å ta konteksten til betraktning. På daværende tidspunkt hadde Storbritannia vært gjennom et 18 år langt konservativt styre, før New Labour kom til makten i 1997. Det er tydelig at partiet ønsker å føre en politikk som samsvarer med en klarere venstreorientert ideologisk plassering enn den sittende New Labour-regjeringen. Likevel er det ikke snakk om radikale reformer som kan knyttes til ytterpunktet av den ideologiske aksens. Som vist anerkjenner partiet at et samarbeid mellom privat og offentlig sektor kan være fordelaktig i visse sammenhenger. Samtidig er de opptatt av å legge til rette for at små og mellomstore bedrifter skal være en viktig bidragsyter for økonomien, og for å skape sårt etterlengtede arbeidsplasser.

Likevel er det tydelig at partiet ønsker å distansere seg fra den sentrumsorienterte politikken i Westminster, og det er i hovedsak skattepenger som skal finansiere den ønskede satsningen. Partiet gir en blanding av moderate og mer ambisiøse utslag på de forutsatte verktøyene i analyseskjemaet. Spesielt er det områder som velferd, helse og utdanning som peker seg ut som de viktigste satsningsområdene, som igjen vitner om en solid sosialdemokratisk ideologisk profil. Dette er også viktige faktorer som bidrar til å legge til rette for å nå det overordnede målet om å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller gjennom moderate reformer. Partiet kan derfor sies å ligge godt plassert et sted mellom det ideologiske ytterpunktet og sentrum, med helling mot førstnevnte.

5.2.2 2007

“It is time for a Scottish government that cares about the success of our nation” (SNP 2007: 5).

Nasjonalisme

Sammenliknet med partiprogrammet fra 1999 er introduksjonen fra 2007 tydelig mindre nasjonalistisk i retorikken. Det første som møter velgerne er en fremstilling av SNP som et sårt trengt friskt pust i skotsk politikk, snarere enn parti som vil redde nasjonen fra årelang engelsk forsømmelse. Til sammenlikning nevnes “Scotland/Scottish” kun 8 ganger i løpet av introduksjonen, som er omtrent på lengde med partiprogrammet fra 1999. Men til tross for en tydelig moderert inngang flagges folkeavstemning om uavhengighet tidlig. Her fremstiller partiet forslaget som den eneste rettferdige og demokratiske løsningen, hvor valget vil ligge i velgernes hender. Jeg tolker dette som en måte å understreke at selvstendighet skal skje på folkets premisser, og ikke tvinges gjennom av SNP i regjering.

Det er ingen tvil om at det overordnede målet fortsatt er et selvstendig Skottland. Det kan likevel spores enn viss endring i retorikken rundt selvstendighetsspørsmålet. I stedet for å tegne et gjennomgående fiendtlig bilde av unionssamarbeidet fokuseres det mer på hvordan de to separate nasjonene burde likestilles, men likevel opprettholde et broderlig samarbeid utenfor unionen: “The SNP believe Scotland and England should be equal nations – friends and partners – both free to make our own decisions” (SNP 2007: 7). Samtidig tas det fortsatt klar avstand fra det gjeldende systemet, og hvordan dette begrenser Skottlands muligheter: “The 300-year old Union is no longer fit for purpose. It was never designed for the 21st century world. It is well past its sell by date and is holding Scotland back” (SNP 2007: 7).

Et annet element er hvordan fokuset i større grad rettes mot Skottlands potensiale til å lykkes som en liten, selvstendig stat. Særlig rettes øynene mot andre små europeiske stater med velfungerende systemer:

“Scotland can be more successful. Looking around at home and at our neighbours abroad, more and more Scots believe this too. Independence is the natural state for nation like our own. Scotland has the people, the talent and potential to become one of the biggest success stories of the 21st century. We can match the success of independent Norway – according to the UN the best place in the world to live” (SNP 2007: 7)

Det kan være en måte å sette selvstendighetsprosjektet i lys av noe som kan sammenliknes - som et konkret eksempel på mulighetene som ligger ved den skotske nasjonens føtter. Ved å selge det inn som en fremtidig suksesshistorie kan det tolkes som at partiet ønsker å skape et tydelig skille mellom *hva som er* og *hva som kan bli*.

Det kommer frem av partiprogrammet at SNP stadig ønsker å bygge ned det formelle avhengighetsforholdet mellom myndighetene i London og Edinburgh i flere sammenhenger. I tillegg legges det frem flere forslag til hvordan partiet ønsker å reformere samt overta kontrollen over vesentlige politikkområder som fortsatt reguleres i Westminster:

“The failure of successive UK Conservative and Labour governments as well as the Labour-Lib Dem Executive to adequately represent or protect the interests of our fishing industry is one of the biggest failings of the current constitutional settlement” (SNP 2007: 72).

Samtidig har partiet lagt seg på en mykere linje når det gjelder hvordan dette skal løses. I partiprogrammet fra 1999 var partiet klare på hvordan selvstendighet skulle løse alle utfordringer til det bedre. Det er ingen tvil om at dette fortsatt er det foretrukne utfallet i 2007. Likevel snakkes det mer om hvordan partiet i tillegg skal jobbe for å maksimere Skottlands innflytelse innenfor det gjeldende systemet:

“We will seek to strengthen the concordats between the Scottish Executive and Whitehall departments to maximise the role and influence of the Scottish government across the full range of reserved and devolved policy areas. We will

engage positively and constructively with the UK government across a range of issues on order to secure the best deal for Scotland” (SNP 2007: 17).

Dette er nok et eksempel på en mer moderert fremstilling av den nasjonalistiske dimensjonen i partiprogrammet. Det er som SNP har åpnet døren til en voksenverden av ansvarlighet og moderasjon, og det før partiet har vært i regjeringsposisjon i Edinburgh. “To secure the best deal for Scotland” vitner om at partiet ønsker å strekke strikken så langt det er mulig, også innenfor det gjeldende rammeverket. Det er et gjennomgående inntrykk at partiet ønsker å fremstå mer spiselig og mindre radikal enn ved foregående partiprogram. Til sammenlikning nevnes “independence” kun 20 ganger på 76 sider i 2007, til kontrast fra 31 ganger på 41 sider i 1999. Men samtidig er budskapet det samme. Det snakkes fortsatt om vesentlig lovendring, og ønske om å kontrollere egen utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det foreligger også et forslag om å tegne en skotsk grunnlov. Partiet er klare på at de ikke vil støtte politikk som diskriminerer på områder som rase, religion, seksuell orientering eller sosial bakgrunn, som viderefører den liberale nasjonalistiske tilnærmingen. Fiendebildet og den krasse retorikken mot England er betydelig nedtonet, selv om kritikken mot unionen fortsatt er den samme.

Det er i bunn og grunn lite endring å spore i både mål og virkemiddel langs nasjonalismedimensjonen, og partiet vil fortsatt plasseres nært det ideologiske ytterpunktet. Det som i stor grad er endret er hvordan SNP anno 2007 fremstår som et mer profesjonelt politisk parti, med mål om å overbevise velgerne om at de er modne for ansvar. På bakgrunn av dette kan man spore en viss endring i bruken av virkemidlene, basert på erfaring, for å enklere kunne tilpasse disse mot det overordnede målet. Dette tilsier en endring på nivå 1 i henhold til Halls (1993) nivåinndeling av ideologisk endring. Dette gjøres i større grad gjennom å presentere en gjennomtenkt plan for levedyktig skotsk brødpolitikk, heller enn å rope høyt om selvstendighet i alle mulige sammenhenger.

Venstreorientering

Som nevnt ovenfor kan det virke som at partiet ønsker å spille på at Skottland trenger endring i introduksjonen. "fresh thinking and a new approach" er det partiet ønsker å bidra med for å bygge en mer suksessfull nasjon. Det brukes store ord hvor partiet ønsker et sunnere, rikere, sikrere og mer rettferdig samfunn, som de mener de har funnet oppskriften for å oppnå i årene som kommer. Allerede i introduksjonen flagges det at partiet ønsker å reformere skattesystemet, som skal gi både lavere og mer rettferdige rater, som ender med å: "... leaving more money in peoples pockets at the end of the month" (SNP 2007: 5). Allerede her kan vi ane en noe annerledes strategi ved inngangen til partiprogrammet enn ved forrige periode.

Store deler av den politiske plattformen som presenteres handler om å få mer verdi for pengene gjennom smarte løsninger. Det snakkes mer om å kutte i unødvendige utgifter som byråkrati, slik at partiet kan frigjøre midler for å investere i det de kaller "frontline delivery of public services". 70 prosent av overskuddet skal gå til denne satsningen, som tar for seg helse, utdanning og politi. "This is part of our social democratic contract with Scotland" hevdes det (SNP 2007: 20). De resterende 30 prosentene skal gå til å gi skattelette til både skotske familier og selskaper. I følge partiet vil dette "... provide a welcome boost to family budgets and Scotland's economy" (Ibid.). Det gjeldende "council tax" systemet ønskes å erstattes av et "local income tax"-system, som i følge partiet skal være mer rettferdig, fordi det baseres seg på betalingsevne i stedet for hvilken type bolig man bor i. Samtidig ønsker partiet å gjøre det lettere for små og mellomstore bedrifter å kunne etablere og drive virksomhet. Også her handler det om å redusere byrder i form av skatt, særlig for de minste bedriftene.

Hvordan man skal tolke dette er ikke rent enkelt. Det er tydelig at partiet ønsker å fokusere mer på økonomisk vekst enn ved forrige partiprogram. I flere sammenhenger snakkes det om å kutte skatter, som står i sterk kontrast til hvordan partiet var helt klare på at nasjonen ikke hadde råd til i 1999. Likevel virker det som at tanken er å reformere skattesystemet slik at det vil være mer rettferdig, og at de som har mest betaler mest. Dette trekker inn tydelige spor av omfordeling og en venstreorientert tankegang. Samtidig er det ikke ene og alene skattepenger som skal bidra til å gi offentlige tjenester det løftet som trengs. Det er betraktelig større fokus på

næringsvirksomhet, og hvordan byrder skal fjernes for å få fart på den skotske økonomien, som igjen skal bidra til fellesskapet. Partiet er klare på at “We can ensure that the benefits of economic growth are shared by all” (SNP 2007: 44). Dette vitner om en fortsatt kollektivistisk tankegang i bunnen, men med en mer markedsliberal strategi for fellesskapets beste i årene som kommer. Et vesentlig premiss synes å være at et parti som kjenner Skottland kan innrette både skatt, offentlige tjenester og næringspolitikk på en langt mer effektiv måte enn hva fjernstyring fra London får til.

Når det kommer til helse er partiet klare på at dette skal være et universelt tilbud og et offentlig ansvar: “Government has the responsibility to deliver excellent healthcare free at point of need...” (SNP 2011: 39). Det kommer tydelig frem at partiet vil fortsette satsningen på National Health Service, som er det offentlige helsesystemet i Skottland. De vil også rette et spesielt fokus mot dårlig stilte områder: “We will pay particular attention to reducing health inequalities within Scotland (...) by expanding primary and preventative healthcare services in our most deprived areas” (SNP 2011: 34). Det snakkes gjennomgående mye om å bekjempe fattigdom og ulikheter: “Scotland has one of the highest levels of income inequality in Western Europe (...) Inequality on this scale is a sign on serious political and economical failure. Reducing poverty and dependence will be an SNP priority” (SNP 2007: 44). Det samme budskapet går igjen i flere sakspolitiske områder av programmet. Et annet eksempel er hvordan partiet ønsker å innføre gratis skolemat i de laveste klassetrinnene, hvor dårlig stilte områder vil prioriteres først. Jeg tolker dette som en klar beskjed om at partiet vil prioritere de svakeste i første rekke, som vitner om et tydelig langsiktig mål om å utjevne sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet.

Barn, skole og høyere utdanning blir også viet mye oppmerksomhet. Partiet står fast ved prinsippet om at høyere utdanning skal være gratis og tilgjengelig for alle, uavhengig av økonomisk situasjon. Det nevnes hyppig hvordan Skottland burde søke etter den skandinaviske velferdsmodellen på flere områder, særlig når det gjelder støtte for fødselspermisjon og subsidiert barnehageordning. Satsningen på offentlig utbygging av boliger er noe moderert sammenliknet med forrige partiprogram. Partiet anerkjenner at behovet fortsatt er stort for rimelige boliger, og vil derfor legge til rette

for at private utbyggere må følge retningslinjer gitt av lokale myndigheter for å møte behovene i lokalsamfunnet.

Alt sett under ett går ideen om et samfunn preget av mindre ulikhet igjen i stort sett alle delene av partiprogrammet. Skole og helse vil fortsatt være et satsningsområde for partiet, gjennom et universelt tilbud som offentlig ansvar. Det prates både direkte og indirekte om omfordeling, som virker å være en viktig grunnstein for SNP sin politikk.

På den andre siden har økonomisk vekst en betydelig høyere status enn i 1999. Ikke bare har det blitt viet mere plass i programmet, det settes også opp planer i form av å fjerne byrder for næringslivet for å oppnå det. At partiet har gått fra å ville holde et stabilt skattenivå til å ønske lavere skatter er også et tydelig avvikende element. Selv om det snakkes om et mer rettferdig system løftes det også frem at familier og bedrifter vil få mer å rutte med. Utsagn som retter seg mot et utvidet offentlig eierskap er fraværende. Det samme gjelder den kritiske retorikken mot privatisering. Et siste element skal også nevnes. Partiprogrammet er betydelig mildere i kritikken av den sittende Labour/Lib Dem regjeringen i Westminster. Det betyr ikke at den er fraværende, men heller kraftig moderert i både retorikk og budskap enn ved forrige valg. Jeg tolker dette som nok et tegn på at SNP er mindre ytterliggående i økonomisk politikk enn ved forrige valg.

På mange måter er det et moderert SNP vi møter gjennom partiprogrammet fra 2007. Argumentene som er diskutert ovenfor vitner om at partiet har flyttet seg nærmere sentrum, især på det økonomiske feltet. Programmet fremstår mer profesjonelt og kanskje også mer spiselig for den gjennomsnittlige velgermassen. Selv om det overordnede målet fremstår som uendret fikk verktøykassen et nytt tilskudd. Skattepenger akkompagnert med markedskrefter og økonomisk vekst skal sammen dra lasset om et mer sosialt og økonomisk homogent Skottland. Dette vitner om en endring på nivå 2 av Halls (1993) systematisering, hvor strategien systematisk omlegges for å oppnå ønsket mål.

5.2.3 2011

“We, the people of Scotland, have the greatest stake in our future. That is why we are best placed to govern ourselves” (SNP 2011: 3)

Nasjonalisme

2011 står igjen som et nøkkelår i utviklingen i denne avhandlingen, og kanskje også det viktigste valget for SNP gjennom tidsperioden som analyseres. Det var på bakgrunn av dette partiprogrammet at partiet vant flertall i det skotske parlamentet for første gang, samt fikk gjennomført den etterlengtede folkeavstemningen om uavhengighet i 2014. På mange måter videreføres den profesjonelle linjen fra det foregående programmet for 2007. Introduksjonen er av samme moderate karakter, hvor det først og fremst rettes fokus mot hva partiet har fått til de siste fire årene, og hvordan dette kan gjøres enda bedre. Selvstendighetsspørsmålet trekkes likevel tidlig inn som det naturlige steget videre for den skotske nasjonen, og som bidragsyter til å løse partiets øverste prioritet den neste perioden: å sikre flere arbeidsplasser.

“It is with independence – the natural state for nations like Scotland – that we will have the ability to determine our own destiny and build the best future for our country” (SNP 2011: 3).

Folkeavstemningen legges også frem allerede i introduksjonen. Her presenteres det som klimakset i en strategi for å: “As a part of our work to secure more jobs for Scotland we will continue our efforts to bring new job-creating powers to the Scottish Parliament. (...) And we will bring forward our proposals to give Scots a vote on full economic powers through an independence referendum” (SNP 2011: 3). Selvstendigheten presenteres altså både som et idealistisk mål og som et pragmatisk verktøy for å kunne legge til rette for bedre politikk på konkrete områder.

Et tydelig trekk i programmet er hvordan partiet har valgt å isolere selvstendighetsspørsmålet til en egen seksjon. Det snakkes lite eller ingenting om hvordan selvstendighet skal bidra til en bedre politikkutforming i de øvrige delene av partiprogrammet. Ordet “independence” er ikke nevnt i noen av de sakspolitiske

seksjonene i partiprogrammet, som eksempelvis helse og utdanning. Til gjengjeld er selvstendighetsseksjonen utfyllende og betraktelig lenger enn ved samme del i 2007.¹³

Det kommer klart frem i første setning av seksjonen hva selvstendighet handler om i Skottland: “Independence is about making Scotland more successful” (SNP 2011: 28). Det hele dreier seg om å kunne legge til rette for at Skottland kan føre den beste politikken for å tilfredsstille skotske behov og interesser. Med dette følger også en rekke utsagn som kan tolkes dithen at partiet ønsker å endre lovgivning på flere vesentlige politikkområder, som i dag reguleres gjennom myndighetene i Westminster: “Independence will allow us to take decisions on all the major issues (...) from better state pension to universal free childcare” (ibid.).

Det er ingen tvil om at partiet vil fortsette å jobbe for å bygge ned Skottlands avhengighetsforhold til unionen. Det dreier seg om en konkret opptrapping mot å direkte legge frem forslaget om folkeavstemning, men også om å jobbe for et bedre tilbud for Skottland innenfor de eksisterende rammene. Et umiddelbart mål som kommer tydelig frem er hvordan partiet ønsker å skåne Skottland fra politikken som føres av den sittende konservative regjeringen i Westminster. “The Scotland Bill ... does nothing to protect us from the worst of the Tory cuts” (ibid.). Det legges ingenting imellom i kritikken av den konservative regjeringen, og hvordan et selvstendig Skottland vil ha muligheten til å kunne “... protect more things that matter” (ibid.). Sammenlignet med 2007 er kritikken mot den rådende politikken i Westminster tydelig skarpere. SNP har re-etablert et tydelig partipolitisk fiendebilde sør for grensen, kjennetegnet av finanskapitalistisk, elite-basert politikk. Det lar seg fint kontrastere med en grasrotbasert skotsk brødpolitikk..

Hvorvidt partiet ønsker å erstatte det britiske monarkiet med en skotsk republikk kommer ikke eksplisitt til syne i partiprogrammet. Det kommer imidlertid tydelig frem at partiet ønsker en “... social union to replace the current political union” (ibid.). Jeg tolker dette som at Skottland skal bli en selvstendig politisk enhet, men med tverrnasjonalt samarbeid på områder som lar seg koordinere mellom de to nasjonene

¹³ Partiprogrammet fra 1999 har ikke en egen seksjon for selvstendighet, til gjengjeld er tematikken gjennomgående i omtrent alle deler av partiprogrammet.

og med gjensidige arbeids- og velferdsrettigheter for borgerne som krysser grensen. Om en sosial union også innebærer dannelsen av en skotsk republikk er fortsatt uvisst.

Det er med dette fortsatt lite endring å spore i hverken virkemidler eller overordnet mål innenfor nasjonalismedimensjonen. De underliggende ideene synes å være temmelig likt den fremstillingen som ble gitt i 2007. Forskjellen er at selvstendighetsspørsmålet har fått en tydeligere og mer konkret plass i partiprogrammet enn ved forrige valg. Til sammenlikning nevnes "Independence" 35 ganger mot 20 ganger i 2007 i løpet av 46 sider. Selv om programmets sideomfang er en god del mindre enn i 2007 er det betraktelig mer tekst per side, noe jeg vil anta at går omtrentlig opp i opp. Ved at partiet på dette tidspunktet har sittet en periode i regjering kan det tenkes at de har i bakhodet at de har etablert sin politiske plattform, og dermed våger å fronte nasjonalismen i større grad enn ved forrige valg. Selv om ønsket om en fremtidig selvstendig stat er uforandret har presentasjonen av ideen fått betydelig mer spillerom. Vi kan derfor fastslå en viss justering i bruken av virkemidlene, for bedre å tilpasse disse til den kontekstuelle situasjonen, basert på tidligere erfaring. Endringen samsvarer med Halls (1993) nivå 1, som er den mest omfattende formen for ideologisk endring. Partiet vil derfor stadig befinne seg helt mot det ideologiske ytterpunktet av dimensjonen. SNP er helt tydelige på sitt vedvarende mål:

"Our vision for Scotland in 2011 remains what it was seventy-seven years ago – We want to see Scotland have responsibility for its own destiny and take its rightful place among small, successful independent countries" (SNP 2011: 40).

Venstreorientering

Det er lite som skiller introduksjonen i 2011 fra 2007 annet enn at partiet fronter tidlig at de vil gå til valg på å sikre flere arbeidsplasser, som vil være partiets høyeste prioritet den kommende perioden. Mye av den samme linjen fra 2007 følges, hvor det selges inn et sunnere, rikere, smartere og mer rettferdig Skottland gjennom ulike tiltak partiet ønsker å gjennomføre. Det vies mye oppmerksomhet til hva partiet har fått til den foregående perioden, og hvordan det fortsatt er mye arbeid som gjenstår på de ulike feltene. Samtidig spilles det på hvordan SNP sin mindretallsregjering har blitt begrenset av Labour og de konservative, som har bidratt til å bremse deler av utviklingen.

Partiets planer for økonomi og budsjett følger også i samme spor:

“In each of the least four years we have delivered a balanced budget (...) Over the next five years we will build on this record to deliver budget settlements for Scotland that direct maximum funding to the frontline and continue to protect family budgets and business competitiveness” (SNP 2011: 8).

Dette er nøyaktig den samme strategien som ble presentert ved forrige partiprogram. Som en del av kampanjen for å skape flere muligheter på arbeidsmarkedet er et viktig tiltak å fortsette å legge til rette for økonomisk vekst. Partiet er ettertrykkelig klare på at satsingen på små og mellomstore bedrifter må løftes ytterligere, for å kunne tilby flere arbeidsplasser for unge og arbeidsledige, samt bidra til løfte nasjonen ut av en vanskelig periode med finanskriser. Til tross for hard satsning på et reformert skattesystem gikk ikke dette forslaget gjennom ved forrige periode. I stedet for å kjøre hardt på det samme forslaget foreslår partiet å fryse de nåværende ratene knyttet til “Council tax”. Planen for den neste perioden er å rådføre seg og forhandle med de andre partiene om et mer rettferdig skattesystem basert på betalingsevne. Partiet ønsker også å fortsette effektiviseringen for å frigjøre midler som skal investeres i offentlige tjenester. Det er med andre ord lite endring å spore på det økonomiske feltet.

Når det gjelder helse holder partiet fast på prinsippene som at det offentlige tilbudet gjennom National Health Service skal være universelt og gratis. Budsjettet skal utvides og satsningen i dårlige stilte geografiske områder skal fortsette. Dette vitner om klare visjoner om at velferdstilbudet skal tjene alle, særlig de som trenger det mest, samt forbli under offentlig kontroll. Partiet tar også avstand fra privatisering i helsesektoren initiert av regjeringen i London:

“We will continue to reject the Tories and Liberals’ privatisation agenda south of the border. We have ended Labour’s privatisation experiment by bringing Stracathro Hospital back to the NHS. The SNP remains 100% committed to the Scottish NHS as a publicly funded and publicly- delivered service” (SNP 2011: 15).

Som en del av å takle problemene rundt arbeidsledighet og fattigdom mener partiet at det vil lønne seg å ta problemet ved roten. Derfor ønsker de å satse hardt på å legge til rette for at barn og ungdom skal ha best mulig forutsetninger for å lykkes senere i livet:

“The arguments of, economic as well as social, for investment in the early years, are well researched. If we want to tackle inequality in Scotland and break the cycle of poverty, poor health and attainment, we need to continue to transform Scotland’s approach to the early years” (SNP 2011: 22).

Det kommer tydelig frem at partiet vil fortsette en omfattende satsning på områder preget av fattigdom. Dette omfatter både utvidede velferdsordninger i årene før skolealder, men også for tiltak rettet mot mindre klassestørrelser og betydelig oppgradering fasiliteter – et område SNP mener har blitt totalt nedprioritert i en årrekke av Labour og de konservative. Høyere utdanning skal fortsette å være gratis og tilgjengelig for alle, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn. I tillegg ønsker de å innføre ytterligere tilskuddsordninger for studenter fra familier med lav inntektsbakgrunn. Disse tiltakene vitner om en tydelig satsning på offentlig velferd, samt klare mål om omfordeling som et verktøy for å utjevne forskjeller og skape muligheter for alle.

På samme måte som tidligere vektlegger partiet viktigheten av å skape flere rimelige alternativer på boligmarkedet. Offentlig støtte til drift og utbygging av sosialboliger har tradisjonelt vært et viktig tiltak i Skottland sammenliknet med andre deler av Storbritannia. Partiet understreker at dette fortsatt vil prioriteres, med mål om å bygge over 6000 kommunale utleieboliger hvert år den neste perioden. Dette er en markant økning sammenliknet med forrige periode, som i tillegg skal bidra med å skape flere arbeidsplasser i tiden som kommer. Dette tolkes som at partiet ønsker å prioritere dette området, som er en viktig sosialdemokratisk politisk tradisjon i Skottland.

Helhetlig er det lite som skiller partiprogrammene fra 2007 og 2011. Partiet ønsker å videreføre store deler av den politiske plattformen fra forrige periode, som la grunnlaget for SNP sin første periode i regjering siden oppstarten. Samtidig tilpasses

politikken etter den gjeldende situasjonen, hvor verktøyene som presenteres skal bidra til å få flere folk i arbeid, som igjen skal skape et mer sosialt og økonomisk likestilt samfunn. Eventuelt andre veien, hvor partiet ønsker å skape et velferdsgrunnlag som skal bidra til å forhindre en fremtidig krise. Vekten som legges på finanskrisen og dens konsekvenser utgjør en vesentlig forskjell fra programmet i 2007. En klar forskjell er ellers at partiet evner og våger å være noe mer direkte i måten de presenterer politikken sin på. En vesentlig årsak er trolig fire års erfaring med regjeringsmakt. Til sammen bidrar disse elementene til en langt krassere kritikk av regjeringen i London. Mens Labour i 2007 ble betegnet i nøkterne formuleringer, fremstilles den nye koalisjonsregjeringen direkte i strid med skotske interesser.

Partiet kan fortsatt karakteriseres av klassiske sosialdemokratiske trekk som fokus på omfordeling, helse og skole som offentlig ansvar, offentlige eierskap av sentrale institusjoner og det mer særegne skotske fokuset på regulering av boligmarkedet. Samtidig fortsetter partiets tro på at økonomisk vekst må prioriteres for å få gang på den skotske økonomien etter finanskrisen. Det kan ikke sies å være noen ideologisk endring fra forrige periode, hverken i mål eller virkemiddel. Partiprogrammet handler i bunn og grunn om å videreføre og utvikle tiltakene som allerede er satt i gang underveis i forrige perioden. Derfor tolker jeg helheten som at partiet fortsetter den påstartede sentrumsromansen fra 2007, med fortsatt grunnfeste i de overordnede målene på venstresiden.

5.2.4 2016

“While we remain part of the Westminster system SNP MPs will work to support the efforts of the Scottish Government and to protect Scotland from any Tory cuts and ideological attacks on welfare, trade unions and public services” (SNP 2016: 23).

Nasjonalisme

Partiprogrammet fra 2016 preges naturlig nok av det skuffende nederlaget etter folkeavstemningen i 2014. Dette går også hardt utover hvordan nasjonalismen frontes av partiet, etter det ble klart at SNP sine mål siden oppstarten ble fullstendig knust – i alle fall for denne gang. Introduksjonen bygger ikke på store ord om hvordan selvstendighet er den naturlige tilstanden for nasjoner som Skottland, slik som alle de foregående partiprogrammene i ulik grad har gjort. Det fremmes heller ikke et direkte forslag om en ny folkeavstemning. Det nærmeste man kommer en inngang til tematikken er at førsteminister Nicola Sturgeon og partiet lover å: “... always trusting the people of Scotland to make big decisions about the future of our nation”.

Før selve introduksjonen møtes velgerne av en kortversjon av partiets syn på forhandlingene som fulgte etter folkeavstemningen ble avholdt. Her rettes det krass kritikk mot måten prosessen ble håndtert på av myndighetene i Westminster, særlig med tanke på hvordan lovnader om ytterligere overføring av makt i forkant av folkeavstemningen ikke ble holdt. Særlig rettes det kritiske søkelyset mot den konservative regjeringen:

“From day one, they tried to use the process that was supposed to be about transferring new powers to slash Scotland’s budget. And not just on a one-off basis, but forever – year after year after year. It was a shameless attempt to break the Vow they made to the people of Scotland” (SNP 2016: 5).

Hvordan selvstendighet har fått en kraftig nedtonet posisjon i partiprogrammet illustreres godt gjennom at ordet “Independence” kun nevnes 7 ganger i løpet av 76 sider. Det er betraktelig mindre enn ved alle de foregående programmene, og vitner om en bevisst strategi hvor partiet ser det som fordelaktig å roe fokuset på selvstendighet i

lys av konteksten. Som i 2011 har også selvstendighetsspørsmålet fått en egen seksjon. Forskjellen er at denne nå kalles "Moving Scotland forward" i stedet for "Independence". Det er tydelig at partiet ønsker å fremstå mer ydmyke i behandlingen av selvstendighetsspørsmålet post-folkeavstemning: "We will achieve independence only when a majority of our fellow citizens are persuaded that it offers the best future for our country. Our success will depend on the strengths of our arguments and the clarity of our vision" (SNP 2016: 23). Det understrekes ettertrykkelig at partiets hovedoppgave i tiden fremover vil være å overbevise folket om at selvstendighet er den beste løsningen for videre utvikling av den skotske nasjonen. Det kommer med dette tydelig frem at partiet fortsatt står ved sitt overordnede mål om en fremtidig selvstendig skotsk stat.

Det gjøres også klart at partiet ønsker at det skotske parlamentet skal ha rett til å avholde en ny folkeavstemning, men kun på grunnlag av to premisser. For det første: "... if there is clear and sustainable evidence that independence has become the preferred option of a majority the Scottish people" (ibid.). Eller: "... if there is a significant and material change in the circumstances that prevailed in 2014, such as Scotland being taken out of the EU against our will" (Ibid.).

Det kan det virke som at partiprogrammet på en måte har begynt litt fra "scratch" i spørsmålet om selvstendighet. Det nevnes ikke eksplisitt hvordan partiet ønsker å gripe fatt i situasjonen. Ut fra konteksten kan det tenkes at dette ikke er det riktige tidspunktet å gå hardt ut med konkrete planer om hvordan partiet ønsker å løsrive Skottland fra unionen. Det rettes heller fokus mot hvordan man skal jobbe for å overbevise velgerne om at deres argumenter er til nasjonens beste. Ut i fra materialet er det helt tydelig at partiet holder fast ved den samme visjonen som tidligere. Det er likevel et mye mer ydmykt og forsiktig SNP vi møter i 2016 enn ved foregående år. Det er derfor ikke belegg for å si at partiet faktisk har endret ideologisk standpunkt. Grunnverdiene er fortsatt de samme. Det som er endret er hvordan ideen presenteres. Mindre direkte og mer generell, med de mer konkrete verktøyene godt innpakket i store ord. I henhold til Halls (1993) nivåinndeling for ideologisk endring kan man si at partiet har utført justeringer i måten de bruker virkemidlene for å oppnå de overordnede målene, basert på erfaring. Dette tilsvarer en endring som samsvarer med nivå 1.

Venstreorientering

Introduksjonen preges av de samme store linjene som har gått igjen de forgående to partiprogrammene. Det presenteres i store ord hvordan Skottland skal utnytte sitt fulle potensiale, gjennom å legge til rette for barn, helse, fattigdomsbekjempelse og økonomisk vekst de neste årene. Det samme sporet følges om at partiet er stolte av hva de har oppnådd i regjering de to forgående periodene, men at det fortsatt gjenstår et godt stykke arbeid: “The journey to a fairer, more equal and prosperous Scotland is far from over” (SNP 2016: 7). På samme måte som tidligere handler det om å gjøre Skottland ‘healthier’, ‘fairer’, ‘smarter’, wealthier’ og så videre. Denne gangen trekkes de store ordene enda litt lenger, ved at de spesifikke seksjonene i partiprogrammet er systematisert etter de nevnte begrepene.

Det er tydelig at partiet ønsker å fortsette å prioritere økonomisk vekst i arbeidet mot et mer velstående samfunn. Det legges ettertrykkelig vekt på at bedrifter behøver frihet for å kunne vokse, derfor vil partiet fortsette å legge til rette for det de kaller “Inclusive growth”. Dette handler om at partiet ser på sysselsetting som absolutt nødvendig for å kunne utjevne sosiale og økonomiske forskjeller. Gjennom å fjerne byrder for oppstart og utvikling av bedrifter vil man skape flere arbeidsplasser som skal bidra til dette: “We believe that by harnessing Scotland’s many strengths to increase economic productivity, we can deliver more and better paid jobs, share the fruits of success amongst our citizens more equally and create stronger and more sustainable growth” (SNP 2016: 12). Disse formuleringene vitner om de samme ideene som har vært å spore i de to forgående programmene. Økonomisk vekst kan tolkes som et verktøy partiet ønsker å benytte seg av, med et overordnet mål om å kunne bringe mer velstand og utjevne ulikheter i samfunnet på lengre sikt.

SNP referer til den kjente skotske filosofen Adam Smith i sitt syn på skattepolitikk: “Taxes should be proportionate and based on the ability to pay” (SNP 2016: 17). Partiet ønsker å rette seg etter dette prinsippet når de nye maktoverføringene som fulgte av forhandlingene etter folkeavstemningen i 2014 inntreer. Inntektsskatten skal holdes på samme nivå, hvorpå partiet motsetter seg skattekuttene for de høyeste inntektsgruppene som er initiert av den konservative regjeringen i Westminster. Når det gjelder “Council tax”, som har blitt hyppig kritisert av partiet tidligere for å være

urettferdig, er planen å reformere systemet i stedet for å fjerne det for godt. Målet er å skåne familier med lavere inntektsbakgrunn, og pålegge de som tilhører de dyreste eiendomsgruppene å betale mer. Selv om dette er mer konkrete tiltak rettet mot omfordeling er tankegangen fortsatt lik de foregående programmene, hvor det er betalingsevnen som skal styre ratene. Dette sier også noe om hva partiet anser som rettferdig. Det er et gjennomgående tema i alle programmene at systemet skal være "fair", som i SNP sine øyne er at de som har mest også betaler mest. Jeg tolker dette som at partiet fortsatt står ved de samme prinsippene.

Partiet er stadig klare på at det offentlige helsesystemet er av høy prioritet. Utbygging, oppgradering og forbedring av det eksisterende systemet innenfor mangfoldige områder står på agendaen. De samme prinsippene gjelder også for eierskap, drift og tilgjengelighet: "In everything we do we will remain true to the NHS's founding principles – publicly owned, publicly delivered, and free at the point of need" (SNP 2016: 2). På områder vedrørende barn og utdanning er det heller ingen markante endringer å spore. Partiet vil videreutvikle tiltakene fra forrige partiprogram vedrørende barn i førskole- og skolealder, samt oppgradering av fasiliteter og flere lærere. Høyere utdanning skal fortsatt være fri for skolepenger, og partiet ønsker å utføre ytterligere tiltak rettet mot det å rekruttere flere studenter fra de med økonomisk vanskeligstilte bakgrunner. Partiet har satt seg mål om at: "By 2030, we want 20 per cent of students entering university to be from Scotland's 20 per cents most deprived backgrounds" (SNP 2016: 10).

Tiltakene som ble lovet vedrørende utbygging av rimelige boenheter og kommunalboliger har ifølge partiet blitt holdt. 30 000 enheter har kommet på plass de siste fire årene. Neste periode ønsker de å øke til ytterligere 50 000, hvor 35 000 skal være kommunale utleieboliger. Som partiet har vært klare på tidligere er dette tiltaket en viktig del av den sosiale velferdspolitikken, som skal bidra til å skape et sikkerhetsnett for de mest utsatte gruppene i samfunnet.

Gjennomgående i stort sett alle delene av partiprogrammet kommer det tydelig frem at utjevning av forskjeller og bekjempelse av fattigdom er selve hovedmålet for politikken som føres. Under seksjonen "A fairer Scotland" presenteres denne tanken svart på hvitt:

“Our commitment to address the underlying economic and social inequalities in our nation is the foundation stone for our actions in government” (SNP 2016: 19). Et klarere uttalelse om partiets overordnede mål enn dette skal vanskelig la seg finne. Videre trekkes det frem at den sittende regjeringens handlinger vedrørende velferd har gått kraftig utover de fattigste og mest sårbare folkegruppene i samfunnet.

“Poverty is not inevitable and our focus will be on tackling the root causes of poverty and deprivation – not just on mitigating the cuts imposed by a Westminster government. That is why the actions we will take to double early years education and childcare, close attainment gap in our schools, ensure fair access to university and further improve the NHS are so important” (SNP 2016: 19).

Dette sitatet oppsummerer mye av den politiske plattformen til partiet. Det tas i tillegg klar avstand fra politikken som føres av den sittende konservative regjeringen. Med dette skaper partiet et distinkt skille mellom finanskapitalistisk, elite-basert tory-politikk, og et inkluderende brødpolitisk SNP. Det er et bunnsolid velferdssamfunn som skal bygges i Skottland, på bakgrunn av skotske premisser og interesser. Likevel er det ikke skattlegging som løftes frem som den viktigste faktoren for å oppnå dette. På samme måte som tidligere er partiet klare på at økonomisk produktivitet skal bidra til en form for “inclusive growth”. De samme prinsippene videreføres i stor grad fra forrige periode, innenfor både helse, utdanning, økonomi, skatt, “housing” og omfordeling. Velferd er derfor i høysetet som et offentlig ansvar.

Det er ikke mye til endring å spore hverken i ideologisk mål, verktøy eller måten å bruke verktøyene på. Derfor vil partiet fortsatt ligge et sted mellom det ideologiske ytterpunktet på dimensjonen og sentrum, med helling mot sistnevnte. Det eneste som kommer til syne er at partiet ønsker å utvide satsningen innenfor de ulike områdene. Det virker som partiet har funnet en trivselssone: en profil som speiler et moderne sosialdemokratisk parti, med en nasjonalistisk visjon i bunnen. Vekten mellom det sosialdemokratiske og det skotsk-nasjonalistiske kan varieres etter konteksten. I 2016 er den målrettede nasjonalismen tonet ned. Men den politiske kritikken av sittende regjering i London er fortsatt relativt krass. Mye av skylden for vanskelighetene med å

føre en god politikk for Skottland rettes direkte mot den konservative regjeringen i Westminster.

5.2.5 Oppsummering av ideologisk utvikling

Her presenteres de viktigste funnene fra tekstanalysen i korte trekk, som sier noe om den ideologiske utviklingen som har blitt kartlagt gjennom de fire utvalgte partiprogrammene. Det er vanskelig å si noe entydig om utviklingen fordi den har, som vi har sett, variert både på tvers av dimensjonene, og mellom de ulike nivåene for grad av endring.

Tabell 3. Oversikt over ideologisk utvikling - nasjonalisme

Nasjonalisme	
Nivåinndeling jf. Hall (1993)	Ideologisk utviklingen i korte trekk
Overordnet mål	Stabilitet i overordnet mål: Et selvstendig Skottland innen en rimelig tidshorisont.
Verktøy	Stabilitet i bruk av verktøy, gjennomgående ønske om folkeavstemning, særskotske institusjoner og lovendring på vesentlige politikkområder
Justering av bruk av verktøy	Endring i hvordan selvstendighetsmålet frontes. Fra veldig sterk ytring og mye oppmerksomhet i 1999, til betraktelig nedtonet i 2007, til større og markant profilering i 2011, til omtrent ingen oppmerksomhet i 2016.

Som vi ser av tabellen har partiet forholdt seg stabilt ved samme overordnede mål gjennom hele tidsperioden fra 1999-2016: et fremtidig selvstendig Skottland innen en rimelig tidshorisont. Verktøyene som ble listet opp i analyseskjemaet har vært gjennomgående, hvor de viktigste poengene er: ønske om folkeavstemning, bygge ned avhengighetsbåndet til myndighetene i Westminster og endre lovgivning på vesentlige politikkområder. Ingen av partiprogrammene har eksplisitt uttalt seg om målet er å erstatte det britiske monarkiet med en skotsk republikk. Det viktigste poenget er at partiet har forholdt seg stabilt til de ulike momentene.

Det som i motsetning kan trekkes frem som et endringsmoment er hvordan partiet har variert i oppmerksomhet rettet mot selvstendighetsspørsmålet, både i omfang men også i grad av radikal retorikk. Det er tydelig at materialet fra 1999 skiller seg ut som det mest nasjonalistisk rettede partiprogrammet. Kritikken av unionen, Tory-årene og New Labour skinner klart igjennom. Oppmerksomheten er betydelig svekket i det følgende programmet fra 2007, hvor det virker som at partiet ønsker å vise at de først og fremst er et pålitelig regjeringalternativ med en gjennomført politisk plattform utover selvstendighetsspørsmålet. I 2011 er tråden fra 1999 til en viss grad tatt opp igjen, men med mindre krasse formuleringer og en mer profesjonell strategi. Samtidig omtales den nylig tiltrådte konservative regjeringen med negativt fortegn. Partiprogrammet fra 2016 vier desidert minst oppmerksomhet rettet direkte mot selvstendighet, antageligvis på grunn av omstendighetene ved et nylig nederlag i folkeavstemningen. Samtidig er kritikken mot den konservative regjeringen i Westminster trappet ytterligere opp, særlig med tanke på deres håndtering av prosessen rundt folkeavstemningen i 2014.

Tabell 4. Oversikt over ideologisk utvikling - venstreorientering

Venstreorientering	
Nivåinndeling jf. Hall (1993)	Ideologisk utviklingen i korte trekk
Overordnet mål	Stabilitet i overordnet mål: Utjevning av sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet.
Verktøy	Endring i bruk av virkemiddel fra 1999 til de tre siste programmene. Fra skattlegging som viktigste virkemiddel for måloppnåelse til en mer sentrumsorientert og markedsbasert strategi, med større fokus på økonomisk vekst.
Justering av bruk av verktøy	Endring som følger av overnevnte punkt fra 1999. Ellers preges de tre siste programmene stort sett av stabilitet.

Hva gjelder venstreorientering ser vi en tendens mot at partiet har flyttet seg nærmere sentrum siden 1999. Det er i hovedsak perioden mellom 1999 og 2007 det kan spores

betraktelig endring i bruk av virkemidler. Dette gjelder især bruk av skatt som hovedfinansiering av velferdsprosjektet i 1999, til fokus rettet mot økonomisk vekst og utvikling av arbeidsplasser i de tre neste partiprogrammene.

I alle partiprogrammene kan det likevel tolkes at utjevning av sosiale og økonomiske forskjeller er partiets øverste mål. Selv om fokuset rettet mot den økonomiske politikken er noe endret, understrekes det gjennomgående at dette skal være et verktøy for å oppnå en likere og rikere velferdsstat. Det snakkes ofte om et rettferdig system, hvor rettferdighet i dette tilfellet handler om å minske ulikheter for å gi alle like muligheter til å lykkes. Derfor er omfordeling og offentlig eierskap av sentrale institusjoner innenfor helse og utdanning blant partiets høyeste prioriteter i alle partiprogrammene. Dette vitner derfor om en tydelig gjennomgående stabilitet hva angår overordnet mål i perioden 1999-2016.

6 Diskusjon: Ideologisk utvikling i SNP

Idéanalysen har vist en kompleks ideologisk utvikling, karakterisert av ulike grader av både endring og stabilitet. Dette kapitlet dykker videre inn i funnene ved å diskutere hvordan dette kan forstås. Formålet er å gi et innblikk i hva funnene kan være til uttrykk for, i lys av det teoretiske bakteppet og den politiske konteksten. Kapitlet er delt inn i tre deler. Første del vil knytte funnene fra analysen opp mot de empiriske forventningene. Deretter følger en del der jeg forsøker å sammenfatte de viktigste utviklingstrekkene gjennom perioden, for så å forsøke å klassifisere partiets ideologiske posisjon i dag. Den tredje og siste delen tar for seg et spørsmål som ligger implisitt i problemstillingen; en diskusjon rundt hvordan de to dimensjonene samspiller med hverandre i partiets ideologiske plattform og hva dette kan ha hatt å si for SNPs gjennombrudd i skotsk politikk.

Dette kapitlet har en noe friere teoretisk forankring enn tidligere deler. Tanken er å kunne diskutere funnene i en løsere og mer generell forstand, for å kunne tilføre noen avsluttende betraktninger rundt hvordan man kan forstå partiets ideologiske posisjon og hvilken retning funnene kan lede videre.

6.1 Hvordan forstå funnene i lys av de empiriske forventningene?

På forhånd ble det utformet tre ulike forventninger på bakgrunn av teoriene som ble presentert i kapittel 3. Disse forventningene har gitt et bredt grunnlag for å kunne imøtese både endring, stabilitet, og en blanding av begge deler. Den første forventningen taler for endring, og lyder som følger: (1) *SNP har i perioden mellom valget i 1999 og 2016 moderert sin ideologiske profil, og beveget seg mot sentrum av dimensjonene venstreorientering og nasjonalisme.* Hypotesen bygger på Kirchheimers (1966, 1966a) catch-all-teori, samt skillet mellom å være i regjeringsposisjon og opposisjon, basert på “filtreringseffekten” som ble kartlagt gjennom Fangen og Nielsen (2014) studie av det norske Fremskrittspartiet.

Den andre sier at det kan ventes at partiet har vært preget av stabilitet gjennom perioden: (2) *SNPs ideologiske utvikling er kjennetegnet av stabilitet, og partiet vil derfor over perioden gi jevnt utslag mot det ideologiske ytterpunktet på nasjonalismedimensjonen, og et moderat utslag av venstreorientering.* Denne forventningen spiller på Panebiancos (1988) teori om partiidentitet vil svekkes dersom partier fraviker fra sitt *raison d'être*. Dette henger sammen med Adams et al. (2006) teori om at nisjebaserte partier vil straffes hardere enn de etablerte og bredere partiene hvis bevegelsen vekk fra det ideologiske utgangspunktet blir for stor.

Den tredje og siste venter både endring og stabilitet: (3) *SNP sin ideologiske utvikling kjennetegnes av endring, gjennom et tydeligere utslag mot ytterpunktet i nasjonalismedimensjonen, og samtidig mot sentrum i økonomisk politikk i perioden mellom 1999-2016.* Teorien bak denne hypotesen lener seg på Dalton et al. (1984) og deres *realignment*-teori, i lys av Surridge et al. (1999) studie av det endrede konfliktmønsteret i Skottland. Samtidig trekkes skillet mellom mindretalls- og flertallsregjeringer inn, basert på Laver og Schofield (1990).

Som vi har sett av foregående kapittel har en kompleks utvikling funnet sted. Det vi har sett av funnene vil derfor ikke kunne gi hundre prosent støtte for noen av forventningene. De to første forventningene om konsekvent endring eller konsekvent stabilitet vil være lengst unna å forklare utviklingen, ettersom analysen tyder på at partiet har vært preget av både endring og stabilitet. Derfor vil den siste forventningen være den mest nærliggende i dette caset. Det er viktig å være klar over at forventningene er utformet på et generelt grunnlag, og sier i tillegg lite om hvor stor grad av endring som må til for å kunne klassifiseres som faktisk endring i ideologisk posisjon. Derfor vil det være nødvendig å diskutere funnene i lys av alle forventningene, for å kunne si noe om hva som taler for støtte i de ulike retningene.

Den første forventningen om ideologisk endring i form av en mer moderat posisjon kan til en viss grad støttes langs venstreorienteringsdimensjonen. Her ser vi en tydelig endring i bruk av virkemidler, hvor partiet har gått bort fra bruken av skattlegging som hovedfinansiering av velferdssatsingen, til fordel for økonomisk vekst. Dette vitner om

en mer sentrumsorientert posisjon ved periodens slutt enn ved starten. Endringen spores særlig godt i overgangsperioden fra 1999 til 2007, hvor de påfølgende årene ligger stabilt på omtrent samme linje. Når det gjelder de andre indikatorene innenfor samme dimensjon er det mindre endring å spore. Samtidig ser vi en konstant holdning til overordnet mål, som går igjen i alle partiprogrammene.

2007 står på mange måter ut som et nøkkelår. Selv om partiet enda ikke hadde tiltrådt i regjeringssposisjon på dette tidspunktet, er det et mer moderert SNP vi ser i lys av partiprogrammet. Langs nasjonalismedimensjonen er det likevel lite endring å spore, selv om den målrettede nasjonalismen er tonet ned et par hakk. Det er derfor ikke snakk om noen konkret endring, ettersom partiet gir utslag på de samme indikatorene som i 1999 også her. Det handler i større grad om en retorisk endring, som gjør seg best synlig gjennom en mildere tone rettet mot Westminster. Partiet har på sett og vis forgrepet regjeringmakten. Denne endringen kan dermed ikke knyttes til en "filtreringseffekt" à la Fangen og Nielsen (2014). Det er spesielt to grunner til dette. For det første startet partiet å moderere seg i opposisjon, altså før de inntrådte i regjering for første gang. For det andre har partiet krasset kritikken på nytt etter 2007, med et tydeligere fiendebilde mot Westminster, særlig etter det konservative partiets inntreden i regjering i 2010. Det kan virke som den modererte profilen anno 2007 i større grad handlet om å *skape* posisjon, mer enn å *beholde* den.

Den tydeligere sentrumsposisjonen langs den økonomiske politikken samt en nedtonet og mildere profil kan tyde på at partiet ønsket å fremstå mer 'spiselig' overfor en større velgermasse. Om det kan dras linjer helt til Kirchheimers (1966, 1966a) catch-all-typologi er mer usikkert. Teorien får støtte i den økonomiske delen av partiets politikk, men analysen gir ikke dekning for å si at tilsvarende utvikling har funnet sted i spørsmålet om selvbestemmelse. Vi ser en moderat endring mot sentrum på venstreorienteringsdimensjonen gjennom funnene. Dette kan være trekk som gir støtte til teorien om at partiet ønsker å fremstå mer pragmatisk i kampen om stemmene. Det er likevel ikke det samme som en helhetlig ideologisk nedtoning.

Den andre forventningen tar for seg hvordan spesielt nisje-baserte partier straffes for å avvike fra sin ideologiske arv og *raison d'être* (Panebianco 1988, Adams et al. 2006).

Som tidligere fastslått kan ikke SNP karakteriseres som et rent nisjeparti som baserer sin politiske plattform på et utvalg av ikke-økonomiske saker, i dette tilfellet selvstendighetsspørsmålet (Wagner 2012). Ved å adoptere en sosialdemokratisk profil i kombinasjon med nasjonalisme har partiet klart å treffe bedre i *mainstream*-politikken, samt verne om sitt *raison d'être*. Som vi har sett i teorikapittelet er dette også de to viktigste skillelinjene i moderne skotsk politikk. Ved å lykkes i å fremstå som et tydelig – og populært – alternativ langs begge dimensjonene, har SNP etablert et bredt grunnfjell blant skotske velgere.

Støtte for denne teorien finner vi i den stabile utviklingen i overordnet mål langs begge dimensjonene. Ettersom analysen til Adams et al. (2006) baserer seg på *policy*-forslag i partiprogrammer burde det også kunne ventes stabilitet på virkemiddelnivå. Her finner vi støtte i funnene langs nasjonalismedimensjonen, men ikke når det gjelder venstreorientering. På mange måter samsvarer dette med teorien, ettersom nisje-delen av partiets ideologiske grunnmur har forholdt seg stabilt gjennom hele perioden. Dette gir også mening hvis man tar konteksten i betraktning, hvor SNP med en moderert nasjonalistisk profil ville vært betraktelig likere sin hovedkonkurrent Labour i kampen om stemmene på venstresiden.

Samtidig har partiet klart å etablere en solid sosialdemokratisk plattform utover nasjonalismen. Dette kommer også tydelig frem i partiprogrammene, hvor 1999 står ut som det klart mest nasjonalistiske programmet, både med tanke på omfang og grad av radikal argumentasjon. Dette innskrenker gyldighetsområdet til teorien i dette tilfellet, som først og fremst retter seg mot rene nisjepartier. Som vi har sett har utviklingen vist at partiet har vært mer og mer bevisst på å fremstille seg selv som et helhetlig og profesjonelt politisk parti. Dette innebærer at nasjonalismen heller spiller en slags sentral birolle fremfor selve hovedrollen i de nyere partiprogrammene. Det blir derfor vanskelig å knytte den helhetlige pakken opp mot Adams et al. (2006) teori, som også vitner om en kompleks utvikling i form av både endring og stabilitet.

Den tredje og siste forventningen spiller på nettopp dette, både innslag av endring og stabilitet. Det er også denne teorien som samlet sett gir mest støtte. Som vi har sett har partiet gjennomgått en moderat endring i retning sentrum, særlig når det gjelder den

økonomiske politikken. Samtidig har nasjonalismedimensjonen vært preget av gjennomgående stabilitet i både mål og verktøy, mot ytterkanten av den ideologiske aksene. Dette er i tråd med teorien om en *realignment* av konfliktstrukturen i skotsk politikk, som Surridge et al. (1999) peker på. Likevel er det vanskelig å si seg enig i at verdispørsmålene knyttet til *old politics* ikke lenger er relevante i Skottland. Dette speiles gjennom hvordan partiet bevisst spiller på et tydelig fiendebilde mot den høyreorienterte politikken sør for grensen. Det er helt tydelig at partiet ønsker å skape et skille mellom et blått Westminster og et rødt Holyrood, hvert fall på tegnebordet. Det kan i mange tilfeller virke som at partiet heller ønsker å synliggjøre brødpolitikken fremfor å undergrave den. Dette taler for at klassekonflikten ikke er død i Skottland, hvert fall ikke fra SNP sin side. Denne diskusjonen vil bli tatt videre i kapittel 6.3, som tar for seg samspillet mellom de to dimensjonene.

Når det gjelder nasjonalismedimensjonen treffer heller ikke *realignment*-teorien blink, ettersom partiet ikke viser noen sterkere grad av nasjonalisme gjennom perioden, men heller en stabil ytterposisjon fra start til slutt. Realismen i denne posisjonen har imidlertid variert ut fra konteksten, fra fjerne drømmer i 1999 til oppbygging mot et klimaks i 2011 til rådvillhet i 2016 etter en mislykket folkeavstemning.

Laver og Schofields (1990) tese om mindretallsregjeringers tendens til å flytte seg nærmere sentrum i situasjoner med tosidig opposisjon har liten forklaringskraft i dette tilfellet. Dette bygger på det samme momentet som ble diskutert ovenfor, ved at partiets første klare tendens til moderasjon på den økonomiske høyre/venstre-aksen skjedde i opposisjon, ikke under første regjeringperiode i mindretall. Til motsetning kan vi spore en viss grad av økt tydelighet i partiprogrammet fra 2011, hvor partiet faktisk var i mindretall. Videre mot flertallsperioden frem mot 2016 er det liten eller ingen endring å spore.

Til tross for noen svakhetstrekk som er diskutert ovenfor, mener jeg forventingen om en tydelig nasjonalismeorientering og svakere venstreorientering passer best til funnene i analysen. Årsaken til dette er at utviklingen svarer til en forventning om både endring og stabilitet, som varierer mellom dimensjonene. Likevel kan vi fastslå at flere av de klassiske bidragene innenfor partiteori ikke har truffet tilstrekkelig godt i å

forklare et fenomen som SNP. Dette kan skyldes nettopp partiets særegne natur, som vi har vært inne på tidligere er lite forsket på. Ved å sy sammen ulike politiske dynamikker kan det tenkes at partiet går utenfor normalen, og derfor ikke fanges opp like godt av generelle teorier. Dette funnet kan faktisk være vel så viktig som de konkrete elementene som stemmer eller ikke stemmer med teorien. Det viser et annerledesparti, som litteraturen fortsatt har til gode å fortelle oss noe om.

6.2 SNP i dag: Hvordan klassifisere ideologisk posisjon?

I løpet av denne 17 år lange perioden har vi fulgt utviklingen til et parti som har gått fra å være en politisk outsider til å så godt som erobre hegemoniposisjonen i skotsk politikk. Utgangspunktet var et umodent og rebelsk parti, som med idealistisk hengivenhet grep for seg den fjerntliggende drømmen om en selvstendig skotsk stat bygd på solide sosialdemokratiske grunnverdier. Fiendebildet rettes direkte mot New Labour, som fremstilles som en slags sentrumsromantisert ulv i sosialdemokratiske fåreklær.

Reisen partiet har vært gjennom siden den tid har først og fremst vært preget av utmerket politisk entreprenørskap. Første steg på veien var å spikre en bunnsolid og helhetlig politisk plattform, med formål om å etablere et inntrykk av partiet som en seriøs aktør med alvor i blikket. Dette ble gjort gjennom å tone ned krassheten, og presentere et program som fremstår betraktelig rundere i kantene enn ved valget i 1999. Denne strategien gir utslag langs begge dimensjonene, men tydeligst når det gjelder den økonomiske politikken. Det er et mildere og mer pragmatisk SNP vi møter i 2007, både med tanke på en mer sentrumsnær ideologisk posisjon, men også i kritikken mot Westminster. Et parti som ønsker å vise seg ansvaret verdig, men samtidig med et solid grunnfeste i de overordnede ideene på venstresiden.

Videre handler det i stor grad om å spille videre på den allerede etablerte, og tydeligvis også velfungerende strategien. Med mer armslag ser vi et parti som våger å satse litt mer i 2011. Dette gjelder spesielt drømmen om å være herre i eget hus, som nådde sitt klimaks i denne perioden. Partiet fremstår mer selvsikkert og direkte enn ved

foregående valg. Kritikken mot den konservative regjeringen er betydelig trappet opp, noe som gjenspeiler de sterke kontrastene mellom den politiske debatten i Westminster og Holyrood.

Ved periodens slutt fremstår partiet som et slags produkt av sin egen utvikling og den politiske konteksten. SNP kjennetegnes fortsatt av klassiske sosialdemokratiske trekk, som fokus på omfordeling, helse og skole som offentlig ansvar, offentlige eierskap av sentrale institusjoner og det mer særegne skotske fokuset på regulering av boligmarkedet. Dette er grunnelementer som har stått uforandret gjennom hele perioden, uavhengig av valgår og hvilke saker som har vært i vinden på gjeldende tidspunkt. Selv om partiet ikke oppfordrer til å øke skattesatsene på generell basis står de fast ved prinsippet om at de som har mest skal betale mest. Det handler i bunn og grunn om rettferdighet, i den forstand rettferdighet betyr like muligheter og minst mulig ulikhet. Dette prinsippet er å spore over hele den politiske plattformen.

Samtidig ser vi at partiet ser viktigheten av, og vil tilrettelegge for videre økonomisk vekst. Et moment verdt å legge merke til er hvordan satsingen rettes mot små og mellomstore bedrifter fremfor større og internasjonale selskaper. Dette løfter frem hvordan nettopp disse er selve hjørnesteinen i skotsk økonomi, fordi det er her man kan skape arbeidsplassen for den jevne skotte. Det kan tenkes at dette er en bevisst strategi, hvor målet er å selge inn det som ligger nært folks hverdagslige virke, fremfor fjernt, stort og fremmed. I så fall går dette hånd i hånd med en slags "bottom-up", grasrotbasert brødpolitikk. Det snakkes i tillegg om en "inclusive growth", hvor veksten skal komme alle og enhver til gode.

Selv om den målrettede nasjonalismen er betraktelig tonet ned ved periodens slutt er den langt i fra død. Som vi har slått fast tidligere ligger de samme ideene i bunnen, godt innpakket i store ord fremfor konkrete og detaljerte planer. SNP er fortsatt et nasjonalistisk parti, med alt det innebærer. Selv om partiet har blitt nødt til å starte med blanke ark har de forpliktet seg til et løfte om å jobbe videre for å spre sin visjon. På en måte kan det virke som om det legges opp til en strategi om at ideen må sås på nytt før den igjen blir klar til å høstes.

Slik partiet fremstår i dag kan det trygt, med støtte i funnene, klassifiseres som et moderne og profesjonelt nasjonalistisk-sosialdemokratisk parti. Partiet ligger godt plassert nært ytterpunktet av den nasjonalistiske dimensjonen, og et sted mellom sentrum og ytterpunktet når det gjelder venstreorientering, med en forsiktig helling mot førstnevnte. Det dominerende bildet i skotsk politikk i 2016 preges av et venstreorientert nasjonalistparti vs. et høyreorientert unionistparti. To sterke motpoler som skaper en elektrisk ideologisk debattklima langs to tilsynelatende sammenfallende og dominerende dimensjoner: nettopp de som er analysert i denne avhandlingen.

6.3 Samspillet mellom dimensjonene: “Nordic states as the blueprint of independence?”

I balansepunktet mellom en tydelig nasjonalistisk profil og en moderert, men fortsatt fjellstø venstreorientering kan det virke som SNP har lyktes i å treffe en nerve i det skotske velgermarkedet. Som gjort rede for i teorikapittelet lenes store deler av den politiske debatten i Skottland langs nettopp disse to skillelinjene. Derfor står samspillet mellom de to dimensjonene sentralt for å forstå den politiske plattformen til SNP.

Selv om det går et klart skille mellom et politisk venstrevridd Skottland og et høyrevridd England, viser ikke studier at det finnes en tydelig forskjell i velgerpreferansene i økonomisk politikk mellom de to nasjonene (Curtice og Ormiston 2011). Selv om tendensen er noe i favør en jevnt over mer venstreorientert skotsk velgeratferd er forskjellene marginale. Det som imidlertid er godt dokumentert gjennom forskning er hvordan skotske velgere er mer trofaste mot å stemme til venstre sammenliknet med sine naboer sør for grensen (Ibid.). Det vil si at velgervolatiliteten på tvers av de to blokkene viser seg å være lavere i Skottland enn Storbritannia forøvrig. Dette taler igjen for en svak forklaringskraft i *realignment*-teorien, hvor Dalton et al (1984) trekker frem økt velgervolatilitet som en av de viktigste konsekvensene av et konfliktmønster i endring. Selv om det har skjedd et skifte fra Labour til SNP som det største partiet i Skottland, bygger de to partiene på de samme grunnverdiene når det gjelder økonomisk politikk. Etter hva vi har sett kan det tenkes at velgervolatiliteten de

seneste årene har vært høy mellom de to partiene, men fortsatt lav mellom høyre og venstre av det politiske spekteret.

Hvorfor dette skillet i velgervolatilitet mellom England og Skottland finner sted kan skyldes flere årsaker. Likevel trekkes ofte det tradisjonelt tungt industrialiserte og tett befolkede områdene rundt Glasgow frem som en viktig faktor, hvor Labour tradisjonelt sett har hatt en nærmest urokkelig sterk posisjon. Den lave velgervolatiliteten sammenfattet med en tilbøyelighet mot å stemme til venstre kan bidra til å forklare Labours langvarige dominans i skotsk politikk.

Labour og SNP deler i bunn og grunn mye av den samme filosofien når det gjelder den økonomiske politikken, og har dermed også kriget om de samme stemmene over lengre tid. Den knallharde linjen ført av Thatcher og hennes regjering på 1980-tallet satte de skotske velgerne nærmest i harnisk. New Labour var heller ikke et spesielt populært eksperiment blant de skotske velgermassene, som vi også ser at SNP bruker for alt det er verdt i partiprogrammet fra 1999. Selv om perioden skapte en tydeligere ideologisk avstand langs høyre/venstre-aksen mellom Labour og SNP kan det tenkes at dette har moderert seg de seneste årene. Spesielt etter Jeremy Corbyns inntreden som partileder i Labour, og som kartlagt gjennom analysen; et mer sentrumsorientert SNP. Det er likevel ikke langs denne dimensjonen partiene skilles tydeligst fra hverandre. Den virkelige forskjellen ligger i synet på selvstendighetsspørsmålet.

Folkeavstemningen i 2014 mobiliserte enormt langs selvstendighetsdimensjonen, og gitt antallet som stemte ja, åpnet det også et bredere velgermarked for SNP. Ikke minst gjaldt det venstresidevelgere opptatt av muligheten for en lysere fremtid under et selvstendig Skottland. Den store omdreiningen fra Labour til SNP i Glasgow var en symboltung forandring i kjølvannet av avstemningen. Endringen kunne tolkes som et skifte fra Labour- til SNP-hegemoni i spørsmålet om hvilket parti som med troverdighet kunne skape et mer rettferdig Skottland – og nå også uten selvstendighet.

Den skotske statsviteren Malcolm Harvey kartlegger SNP sin fremtidsstrategi for et framtidig selvstendig Skottland, med søkelys mot “Small nordic states as the blueprint of independence” (Harvey 2015: 151). Med dette menes det at partiet søker inspirasjon

fra de nordiske landene i utformingen av det fremtidig selvstendig Skottland som en liten, velfungerende og suksessfull stat. Det gjenspeiler seg også i partiprogrammene, hvor det refereres hyppig til hvordan andre små stater, som eksempelvis Norge, er noe Skottland burde strekke seg etter i fremtiden.

Et interessant moment å trekke frem fra analysens funn er hvordan SNP ikke ønsker å øke skattenivået utover det som er satt. Den eneste gangen partiet i det hele tatt har ytret frempå at de ønsker en form for skatteøkning var i 1999 gjennom "A penny for Scotland"-prosjektet. Dette var et veldig moderat og lite omfattende forslag, som i det store bildet ville utgjort marginale forskjeller. Harvey (2015) trekker frem at problemet ligger i at de skotske velgerne har utvist liten vilje til å gå med på en skatteøkning. Gjennom tiden har skattesatsene generelt sett vært betraktelig lavere i Storbritannia enn de nordiske velferdsstatene. Derfor ville det også vært uhyre upopulært og gått for radikalt til verks på dette feltet fra partiets side. Velferd er fortsatt et populært begrep blant både partiet og velgerne. Samtidig ønskes det ikke å heve skattetakstene blant noen av partene. Harvey (2015) trekker frem dette som et slags paradoks om man ønsker å strekke seg etter den nordiske velferdsmodellen.

Partiet har imidlertid en strategi. Harvey (2015) trekker frem hvordan SNP valgte å ta til seg trekk fra en såkalt "Social investment model" i tiden etter finanskrisen. Det handlet i stor grad om å innrette offentlig velferd i maksimalt «profitabel» retning, gjennom å tilby førsteklasses offentlige tjenester snarere enn overføringer. Samtidig vil det sørge for at barnehager, utdanning, omskolering og infrastruktur bidrar til et høyproduktivt arbeidsliv. Dette er også trekk vi kjenner igjen i partiprogrammene, med referanser til en "inclusive growth". Denne strategien ble i mindre grad fanget opp av resten av de britiske partiene, og ga dermed SNP et konkurransefortrinn i Skottland. Harvey (2015) vektlegger hvordan denne typen modell appellerer til de skotske velgermassene. Det var bare et problem: denne typen sosial- og velferdspolitik er underlagt Westminster, og er derfor utenfor SNP sitt myndighetsområde. Derfor var selvstendighet selve nøkkelen til et mer rettferdig og fremgangsrikt Skottland.

SNP sitt selvstendighetsønske handler ikke om identitet, historisk arv, symboler eller tradisjoner. Det handler om demokratisk ansvarliggjøring, og å ha mulighet til å føre en

93

annerledes type politikk. Funnene fra den empiriske analysen støtter dette avgjørende momentet, og gir i tillegg belegg for Michael Keatings subjektive beskrivelse av den skotske nasjonalistbevegelsen som "... one of the least romantic of nationalist movement" (Keating 2001: 221). Hvis det skotske parlamentet hadde gjen vunnet råderett over flere politikkområder kunne Skottland lignet mer på de nordiske velferdsstatene, og dermed blitt et bedre sted å leve i fremtiden. Det er hvert fall slik partiet fremstiller det. Poenget med selvstendighet er fra SNP sitt synspunkt et mer rettferdig Skottland. Dermed kan man si at de to dimensjonene på en måte virker gjensidig avhengige av hverandre. Selvstendigheten hadde hatt lite ballast uten den pragmatiske politiske argumentasjonen i bunnen. Samtidig blir partiets ønskede reformer hengende i løse lufta uten den faktiske myndigheten til å gjennomføre.

På bakgrunn av dette har partiet lyktes i å mobilisere et slags nasjonsbyggingsprosjekt. Et prosjekt som i utgangspunktet, med nasjonens historie tatt i betraktning, kunne vært langt mer skarpt og ytterliggående. Sammenliknet med en lignende prosess i Katalonia, fremstår den skotske nasjonalistbevegelsen både ryddig og fredelig. Det har tidligere blitt diskutert hvordan den skotske nasjonen skal være for alle som har lyst til å tilhøre den. Liberal, inkluderende, og godt argumentert for innenfor demokratiske rammer. Kanskje også derfor egnet til å skape en folkebevegelse tuftet på fornuft og ofte samlende politiske slagord, selv om SNP også har hatt intense fiender i skotsk politikk.

7 Konklusjon

Innledningsvis ble vi kjent med et parti som har gått fra å stå på sidelinjen til å spille selve hovedrollen i skotsk politikk. Fra å ha et marginalt utpressingspotensial til å styre med rent flertall har SNP blitt å regne som den viktigste politiske aktøren i Skottland. Denne utviklingen har skjedd over et relativt kort tidsrom, som også er perioden som er søkt å dekke i denne avhandlingen. Målet har vært å kartlegge hva som faktisk har skjedd innad i partiet gjennom en slik reise. Det har dreid seg om hvilket politisk tilbud partiet har fremlagt for velgerne langs de to skillelinjene som splitter både nasjonen og unionen i to. Så hva har egentlig skjedd?

Det korte svaret på problemstillingen er at partiet har vært preget av en utvikling som vitner om både ideologisk endring og stabilitet. Det mer utfyllende svaret på dette er at SNP har beveget seg nærmere sentrum langs venstreorienteringsdimensjonen, og forblitt stabilt mot ytterpunktet av nasjonalismedimensjonen. Den største endringen ligger i hvordan SNP har gått bort fra skatt som hovedfinansiering av velferdsprosjektet, til fordel for en "inclusive growth" og utvikling av flere arbeidsplasser i den økonomiske politikken. Dette skiftet av sentrale virkemidler er en solid indikator på at partiet kan klassifiseres som mer sentrumsorientert ved periodens slutt enn i 1999. Langs nasjonalismedimensjonen er det lite endring å spore i konkrete mål og virkemidler, men til gjengjeld tydelig varierende uttrykk i form av å belyse disse standpunktene. Den målrettede nasjonalismen har gått fra å være svært radikal i 1999, til betraktelig nedtonet i 2007, tilbake til en mer aggressiv linje i 2011. Post folkeavstemning fikk nasjonalismen naturlig nok et annet uttrykk enn tidligere, men fortsatt med de samme målene og grunnverdiene liggende i bunnen.

De overordnede målene langs begge dimensjonene står fjellstøtt gjennom perioden: et selvstendig Skottland bygd på solide sosialdemokratiske verdier som fellesskap, offentlig eierskap, velferd og utjevning av sosiale og økonomiske forskjeller. Disse elementene utgjør det viktigste i partiets kjerneideologi gjennom hele perioden, og gjenspeiler Mair og Muddes karakteristikk av et (1998) "...belief system that goes to the heart of party's identity". Likevel har den ideologiske utviklingen som er kartlagt

gjennom analysen vist et komplekst bilde av variasjon mellom dimensjoner, tid og nivåer. Nettopp derfor mener jeg det er grunnlag for å si at ideologi best studeres gjennom dyptgående og grundige analyser. Det gir rom for å kunne si noe om utviklingen både generelt, men også mer spesifikt. Tilsammen utgjør dette et godt grunnlag for å knytte empirisk materiale opp mot det abstrakte forskningsfeltet av ideer og politisk ideologi.

Samtidig som den ideologiske utviklingen har blitt undersøkt har vi også kartlagt hvordan klassisk partilitteratur har vist seg å være lite egnet til å forklare fenomenet SNP. Den komplekse utviklingen langs dimensjonene svarer i generell forstand best til forventningen om en svakere venstreorientering og styrket nasjonalistisk profil. Likevel viser Laver og Schofields (1990) tese om modererte mindretallsregjeringer liten forklaringskraft i dette tilfellet.

Når det gjelder *realignment*-teorien om en svekkelse av det tradisjonelle konfliktmønsteret er denne også diskuterbar. Selv om partiet har fått en nedtonet venstreorientering gjennom perioden lever høyre/venstre-dimensjonen i beste velgående i Skottland. Dette gjøres synlig i flere former. For det første gjennom hvordan SNP bevisst distanserer seg fra den høyreorienterte politikken i Westminster. For det andre i at venstresiden gjennomgående har hatt det største partiet i Skottland siden 1950-tallet, uavhengig av svingninger i Westminster. Og for det tredje ved at velgerne i større grad forholder seg trofaste på tvers av blokkene i Skottland enn i Storbritannia forøvrig.

Dette tilsier at en synliggjort brødpolitikk appellerer i det skotske velgermarkedet. Selv om denne avhandlingen ikke har som mål å avdekke årsakssammenhenger, kan funnene fra denne analysen bidra til å forstå hvorfor mobiliseringen rundt et separatistparti i Skottland synes å ha vært en suksess. Selv om SNP kan sies å ha en mer catch-all-preget og spiselig fremtoning i dag er de fortsatt godt forankret i sosialdemokratiske grunnverdier. Disse verdiene går hånd i hånd med målet om en selvstendig stat, når ønsket om å kunne føre en annerledes type politikk ikke tilfredsstilles gjennom det gjeldende systemet. Det er nettopp det skotsk nasjonalisme handler om: en moderne og inkluderende bevegelse, i tett favntak med venstreorientert

økonomisk politikk. I spissen står et parti som aldri vil la seg føye etter Westminster's normer.

Mye tyder på at samspillet mellom de to dimensjonene står helt sentralt for SNPs levedyktighet. Det kan tenkes at de to dimensjonene gir hverandre et levedyktig grunnlag i skotsk politikk. Et renspekt nasjonalistisk parti ville sannsynligvis hatt store problemer med å etablere seg i *mainstream*-politikken, samtidig som at venstresiden allerede har vært godt representert ved Labour gjennom den politiske historien. Samspillet mellom de to ideologiske standpunktene gir SNP en særegen identitet, som gjennom analysen har vist seg å være stabil. Som den tidligere SNP politikeren Stephen Maxwell så fint oppsummerer:

“... Scottish nationality will not be found among the wreckage of Scotland's past but in the ambitions of Scotland's future” (Maxwell 2013: 82).

7.1 Mine bidrag og videre forskning

Denne avhandlingen ble innledet ved å vise til at det etterlyses studier av venstreorienterte nasjonalistiske partier, som i stor grad blir tilsidesatt til fordel for forskning rettet mot den høyre-radikale bølgen som de siste årene har skylt over Europa (Maxwell 2013). Samtidig er nasjonalismebegrepet i stor grad assosiert med nettopp partier til høyre for det politiske sentrum (se eksempelvis Coxall et al. 2003, Erk 2010, Vassallo og Wilcox 2006). Denne antakelsen gjenspeiler SNP sin venstreorienterte natur som et sjeldent fenomen i dagens politiske bilde, og dermed også lite diskutert i forskningssammenheng.

I tillegg har vi sett hvordan ideer og ideologi har hatt en omstridt posisjon i moderne samfunnsvitenskapelig forskning. Fra å prioriteres bort til fordel for studier av materielle interesser og institusjoner, ser man at ideer har blitt mer utbredt innenfor statsvitenskapelig forskning de siste tiårene (Béland og Cox 2011, Metha 2011). Likevel etterlyses det flere studier med fokus på ideologisk utvikling i moderne politiske samfunn (Berman 2011).

Denne avhandlingen har forsøkt å bidra på begge disse områdene gjennom et selvstendig analytisk rammeverk bestående av to sentrale ideologiske dimensjoner i skotsk politikk. Dimensjonene er utformet gjennom et bredt spekter av bidrag innenfor ideologi- og skillelinjelitteraturen, som tilsammen har lagt grunnlaget for det teoretiske og analytiske rammeverket for analysen. På bakgrunn av den politiske ideologidefinisjonen som er valgt kan vi se hvordan ideologisk endring kan spores både i form av *mål* og *virkemiddel*.

Dette rammeverket kan bidra til å skape en fremgangsmåte for å spore og påvise ideologisk endring. Verdien ligger i å kunne gå i dybden samtidig som man kan skaffe seg et bredere overblikk av utvikling i tid og rom. I henhold til ønsket om et utvidet forskningsfelt innenfor ideologi og ideer innenfor statsvitenskap kan dette verktøyet være et lite steg på veien mot et håndfast bruksverktøy innenfor denne formen for idéanalyse.

Så vel som å handle om venstreorientert nasjonalisme og ideer handler også denne avhandlingen om et parti som har gått fra å være lite med marginal innflytelse til å bli et stort og veletablert regjeringsparti. På denne måten kan også andre partier studeres ved hjelp av samme oppskrift. Eksempelvis kan andre nasjonalistiske partier, også på høyresiden, studeres etter samme fremgangsmåte basert på sentrale skillelinjer og ideologier. Balansegangen mellom ideologisk trofasthet og samtidig forfekte standpunkt som gjør partiet regjeringsdyktig gir et interessant utgangspunkt for analyse. Dette vil også bidra til å løfte ideenes posisjon, i en tid hvor ideologi står sentralt for fremveksten av fløypartier i Europa.

Som vi har vært inne på sammenfaller SNP sin vekst i Skottland med Labours fall. Et interessant utgangspunkt å bygge videre på kunne vært å sammenlikne de to partiene gjennom samme periode. Eventuelt kunne man også tatt høyde for valgene til det britiske parlamentet. Dette ville kunne gitt et mer nyansert bilde av det politiske klimaet. Enda mer interessant ville det vært å se hvordan to partier som har et tilsynelatende likt ideologisk utgangspunkt langs høyre/venstre-aksen har tilpasset seg hverandre.

Som partiet slo fast gjennom siste partiprogram fra 2016 er ikke ønsket om en ny folkeavstemning helt dødt, til tross resultatet fra 2014. Nå som det har vist seg at Storbritannia vil trekke seg ut av EU vil det vært interessant å følge partiets strategi videre. I Skottland er det et solid flertall for å bli, og dette var også en av grunnene SNP la frem i partiprogrammet som en mulighet for å avholde ny folkeavstemning. Studien kan derfor bygges videre på ved å studere utviklingen inn mot en periode som vil være høyst innholdsrik for både partiet, nasjonen og Storbritannia i sin helhet.

Litteraturliste

Adams, James, Michael Clark, Lawrence Ezrow og Garrett Glasgow (2006). "Are niche parties fundamentally different from mainstream parties? The causes and the electoral consequences of Western European parties' policy shifts, 1976–1998". *American Journal of Political Science*, 50 (3), pp. 513-529.

Andersen, Svein S. (1997). *Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bartolini, Stefano og Peter Mair (1990). *Identity, Competition, and Electoral Availability: The Stabilization of European Electorates, 1885-1985*. Cambridge: Cambridge University Press.

BBC News (2004). Salmond launches leadership bid. *BBC News* [Internett], 15.07.2004. Tilgjengelig fra: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/3895575.stm [Lest: 06.02.2018].

Béland, Daniel og Robert Henry Cox (2011). "Introduction: Ideas and Politics" I: Béland, Daniel og Robert H. Cox (red.). *Ideas and Politics in Social Science Research*. New York: Oxford University Press.

Bell, Daniel (1960). *The end of ideology: on the exhaustion of political ideas in the fifties*. New York: Collier Books.

Bergström, Göran og Kristina Boréus (2005). *Textens mening och makt : metodbok I samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Berman, Sheri (2011). "Ideology, History, and Politics" I: Béland, Daniel og Robert H. Cox (red.). *Ideas and Politics in Social Science Research*. New York: Oxford University Press.

Blair, Tony (2010) *A Journey*. London: Hutchinson.

Blatter, Joachim og Till Blume (2008). "In Search of Co-Variance, Causal Mechanisms or Congruence? Towards a Plural Understanding of Case Studies". *Swiss Political Science Review*, 14 (2), pp. 315-354.

Bogdanor, Vernon (1999). *Devolution in the United Kingdom*. Oxford: Oxford University Press.

Bratberg, Øivind (2014). Skotsk brødpolitikk. *Morgenbladet* [Internett], 12.09.2014. Tilgjengelig fra: https://morgenbladet.no/samfunn/2014/skotsk_brodpolitikk [Lest: 23.02.2018].

Bratberg, Øivind (2014a). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm.

Broughton, David (2017). Scottish National Party (SNP), I: *Encyclopedia Britannica* [Internett]. Edinburgh: Encyclopedia Britannica, Inc. Tilgjengelig fra: <http://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Scottish-National-Party/66367> [Lest: 31.01.2018].

Broun, Dauvit (2015) "Britain and the beginning of Scotland". *Journal of the British Academy*. 3, pp. 107-137.

Brubaker, Roger (2015). *Grounds of Difference*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Bryman, Alan (2016). *Social Research Methods* (Femte utg.). Oxford: Oxford University Press.

Budge, Ian (2001). "Validating Party Policy Placements". *British Journal of Political Science*, 31 (1), pp. 210-223.

- Casciani, Dominic (2005). Are we subject or citizens? *BBC News* [Internett], 21.01.2005. Tilgjengelig fra: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/4191613.stm [Lest: 06.04.2018].
- Coxall, Bill, Lyntin Robins og Robert Leach (2003). *Contemporary British Politics* (Fjerde utg.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Curtice, John og Rachel Ormiston (2011). *Is Scotland more Left-winged than England?* Edinburgh: Scottish Centre for Social Research.
- Curtice, John, Jan Eichhorn, Rachel Ormiston og Lindsay Paterson (2015). *The Scottish independence referendum 2014: is the Union now secure?* London: Biteback Publishing.
- Dalton, Russel J., Scott C. Flanagan og Paul Allen Beck (red.) (1984). *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Dalton, Russel J., Scott C. Flanagan og Paul Allen Beck (1984a). "Political forces and partisan change". I: Dalton, Russel J., Scott C. Flanagan & Paul Allen Beck (red.) *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, pp. 451-476.
- Deacon, Russel og Alan Sandry (2007). *Devolution in the United Kingdom*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row.
- Duverger, Maurice (1954). *Political Parties: Their Organizations and Activity in the Modern State*. London: Methuen.
- Epstein, Leon D. (1980). *Political Parties in Western Democracies*. New Brunswick, N.J.: Transaction Books.

- Erk, Jan (2010). "Is nationalism left or right? Critical junctures in Québécois nationalism". *Nations and Nationalism*, 16 (3), pp. 423-442.
- Fangen, Katrine V. og Mari Nielsen (2014). "FrP-politikeres innvandringsretorikk i posisjon og opposisjon". *Agora*, 31 (3-4), pp. 30-63.
- Festenstein, Matthew og Michael Kenny (2003). *Political Ideologies*. Oxford: Oxford University Press.
- Fukuyama, Francis (1989). "The End of History?". *National Interest*, 16, pp. 3-18.
- Gallagher, Michael, Michael Laver og Peter Mair (2011). *Representative Government in Modern Europe* (Femte utg.). New York: McGraw Hill.
- George, Alexander L. og Andrew Bennett (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, MA.: MIT Press.
- Gerring, John (2007). *Case Study Research. Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hall, Peter A. (1993). "Policy Paradigms, Social Learning, and the State: The Case of Economic Policymaking in Britain". *Comparative Politics*, 25 (3), pp. 275-296.
- Harvey, Malcolm (2014). "The political economy of Scotland". *British Politics Review*, 9 (2), pp. 6-7.
- Harvey, Malcom (2015). "Scotland as a potential small state". I: Baldersheim, Harald og Michael Keating (red.). *Small States in the Modern World*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, pp. 145-165.
- Hassan, Gerry (2009). *The Modern SNP: From protest to power*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

- Hassan, Gerry (2009a). "The Auld Enemies: Scottish Nationalism and Scottish Labour". I: Hassan, Gerry (red.). *The Modern SNP: From protest to power*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 147-161.
- Hassan, Gerry (2009b). "The Making of the Modern SNP". I: Hassan, Gerry (red.). *The Modern SNP: From protest to power*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 1-18.
- Hassan, Gerry og Eric Shaw (2012). *The Strange Death of Labour Scotland*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Hassan, Gerry og Simon Barrow (2017). *A Nations Changed? : The SNP and Scotland Ten Years On*. Edinburgh: Luath Press Limited.
- Hassan, Gerry og Simon Barrow (2017a). "The SNP, Modern Scotland and Power in Transition". I: Gerry Hassan & Simon Barrow (red.). *A Nations Changed?: The SNP and Scotland Ten Years On*. Edinburgh: Luath Press Limited, pp. 11-30.
- Heath, Anthony. Nan Dirk de Graaf og Ariana Need (1997). "Class and nation in England and Scotland". *British Elections & Parties Review*, 7 (1), pp. 57-73.
- Heywood, Andrew (2007). *Political ideologies: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hobsbawm, Eric (1990). *Nations and Nationalism since 1870: Programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Inglehart, Ronald (1977). *The Silent Revolution - Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Irvine, Mark (2004). "Scotland, Labour and the trade union movement: partners in change or uneasy bedfellows? ". I: Hassan, Gerry (red.). *The Scottish Labour Party: History Institutions and Ideas*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Jackson, Ben (2014). "The Left and Scottish nationalism: the origins and implications of the left's dalliance with Scottish independence". *Renewal*, 14 (1-2), pp. 15-23.

Keating, Michael (2001). *Nations against the state* (Andre utg.). Basingstoke: Palgrave.

Key, Valdimer Orlando (1955). "A Theory of Critical Elections". *The Journal of Politics*, 17 (1), pp. 3-18.

Kirchheimer, Otto (1966). "Germany: The Vanishing Opposition" I: Dahl, Robert A.(red.). *Political Oppositions in Western Democracies* (fjerde utg.). New Haven: Yale University Press, pp. 237-260.

Kirchheimer, Otto (1966a). "The Transformation of the Western European Party Systems" I: La Palombara, Joseph og Myron Weiner (red.). *Political Parties and Political Developments*. Princeton: Princeton University Press, pp. 177-201.

Knutsen, Oddbjørn (1985). *Politiske verdier, konfliktlinjer og ideologi*. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Knutsen, Oddbjørn (1988). "Partipolitiske skillelinjer i avanserte industrisamfunn". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 29 (2), pp. 155-175.

Knutsen, Oddbjørn (2004). *Social Structure and Party Choice in Western Europe. A Comparative Longitudinal Study*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Knutsen, Oddbjørn (2010). "The Regional Cleavage in Western Europe: Can Social Composition, Value Orientations and Territorial Identities Explain the Impact of Region on Party Choice?". *West European Politics*, 33 (3), pp. 553-585.

Knutsen, Oddbjørn (2012). "Conflict dimension in the West European party systems: A comparative study base don European Values Study 2008".

[Internett]. Tilgjengelig fra:

<https://www.sv.uio.no/isv/english/people/aca/stvok1/knutsen-conflict->

[Lest: 01.03.2018].

Knutsen, Oddbjørn og Elinor Scarbrough (1995). "Cleavage Politics". I: Deth, Jan v. og Elinor Scarbrough (red.). *The Impact of Values*, Oxford: Oxford University Press, pp. 492-523.

Laver, Michael og Norman Schofield (1990). *Multiparty Government*. Oxford: Oxford University Press.

Levy, Jack S. (2008). "Case studies: Types, designs, and logics of inference". *Conflict Management and Peace Science*, 25 (1), pp. 1-18.

Lipset, Seymour Martin og Stein Rokkan (red.) (1967). *Party Systems and Voter Alignments*. New York: The Free Press.

Lynch, Peter (2009). "From Social Democracy back to No Ideology? – The Scottish National Party and Ideological Change in a Multi-level Electoral Setting". *Regional and Federal Studies*, 19 (4-5), pp. 619-637.

Mackay, Colin (2009). "The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?". I: Hassan, Gerry (red.). *The Modern SNP: From protest to power*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 79-92.

MacKenzie, Iain (1996). "Introduction: The arena of ideology". I: Eccleshall, Robert, Vincent Geoghegan, Richard Jay, Michael Kelly, Iain MacKenzie og Rick Wilford (red.). *Political Ideologies: An Introduction*. London og New York: Routledge, pp. 1-27.

Maclean, Fitzroy (1981). *A concise history of Scotland*. London: Thames and Hudson.

Macwhirter, Iain (2013). *Road to referendum*. Glasgow: Cargo Publishing.

Mair, Peter og Cas Mudde (1998). "The party family and its study". *Annual Review of Political Science*, 1, pp. 211-229.

- Maxwell, Stephen (2013). *The case for left wing nationalism*. Edinburgh: Luath Press Limited.
- McAllister, Ian og Richard Rose (1984). *The Nationwide Competition for Votes*. London: Francis Pinter.
- McGarvey, Neil og Paul Cairney (2008). *Scottish Politics: An introduction*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- McLean, Iain, Jim Gallagher og Guy Lodge (2014). *Scotland's choices: the referendum and what happens afterwards*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Mehta, Jal (2011). "The Varied Role of Ideas in Politics. From "Whether" to "How"". I: Béland, Daniel og Robert H. Cox (red.). *Ideas and politics in social science research*. Oxford: Oxford University Press.
- Mitchell, James (2009). "From Breakthrough to Mainstream: The Politics of Potential and Blackmail". I: Hassan, Gerry (red.). *The Modern SNP: From protest to power*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 31-41.
- Mitchinson, Rosalind (2002). *A history of Scotland* (Tredje utg.). London: Routledge.
- Mudde, Cas (2016) "The Study of Populist Radical Right Parties: Towards a Fourth Wave". *C-REX Working Paper Series*, 1/2016, pp. 1-23.
- Mudde, Cas og Luke March (2005). "What's Left of the Radical Left? The European Radical Left Since 1989: Decline and Mutation". *Comparative European Politics*, 3 (1), pp. 23- 49.
- Mullen, Tom (2016) "Introduction". I: McHarg, Aileen, Tom Mullen, Alan Page og Neil Walker (red.). *The Scottish Independence Referendum: Constitutional and Political Implications*. Oxford: Oxford University Press, pp. 3-27.

Narud, Hanne Marthe og Henry Valen (2004). "Partiprogram og velgerappell" I: Aardal, Bernt, Anne Krogstad og Hanne Marthe Narud (red.), *I valgkampens hete*. Oslo: Universitetsforlaget, pp. 33-58.

National Records of Scotland (u.å). *The Declaration of Arbroath*. National Records of Scotland, Scottish Government [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.nrscotland.gov.uk/research/learning/features/the-declaration-of-arbroath> [Lest: 14.11.2017].

Panebianco, Angelo (1988). *Political parties: organization and power*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pulzer, Peter (1975). *Political Representation and Elections in Britain*. London: Allen & Unwin.

Rae, Douglas W. og Michael Taylor (1970). *The Analysis of Political Cleavages*. New Haven and London: Yale University Press.

Revest, Didier (2014). *Independence for Scotland! Independence for Scotland? : theoretical and practical reflections on the 2014 referendum and its possible outcomes*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Rokkan, Stein (1987). "Nasjonsbygging, konfliktutvikling og massepolitikkens strukturering". I: Rokkan, Stein, Bernt Hagtvedt og Lars Alldén (red.). *Stat, nasjon, klasse. Essays i politisk sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget, pp. 267-346.

Rose, Richard og Derek Urwin (1969). "Social cohesion, political parties and strains in regimes". *Comparative Political Studies*, 2, pp. 7-67.

Ross, Jamie (2014). Scottish Independence: The parliament that never was. *BBC Scotland* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-29048884> [Lest: 29.01.2018].

- Rygghaug, Marianne (2002). "Å bringe tekster i tale – mulige teoretiske innfallsvinkler til tekstanalyse i statsvitenskap". *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 18, pp. 303-327.
- Sartori, Giovanni (1990). "A Typology of Party Systems". I: Mair, Peter (red.). *The West European Party System*. Oxford University Press, pp. 316-349.
- Scottish Government (2007). Firm foundations: the future of housing in Scotland: a discussion document. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.gov.scot/Publications/2007/10/30153156/0> [Lest: 12.02.2018].
- Scottish Parliament (1999). Official Report, Vol. 1, No. 1, 12.05.1999, Edinburgh, Scottish Parliament.
- Simpson, John M. og Ewan A. Cameron (2017). Scotland: History, I: *Encyclopedia Britannica* [Internett]. Edinburgh: Encyclopedia Britannica, Inc. Tilgjengelig fra: <http://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Scotland/110753> [Lest: 08.01.2018]
- Smith, Anthony D. (1998). *Nationalism and modernism. A critical survey of recent theories of nations and nationalism*. London & New York: Routledge.
- Smith, Anthony D. (2003). *Nationalisme: Teori, ideologi, historie*. (Oversatt av Anders Nygaard). København: Hans Reitzels Forlag.
- SurrIDGE, Paula, Alice Brown, David McCrone og Lindsey Paterson (1999). "Scotland: Constitutional Preferences and Voting Behaviour", I: Norris, Pippa og Geoffrey Evans (red.). *Critical Elections: British parties and Voters in Long-Term Perspective*. London: Sage Publications, pp. 223-239.
- Taggart, Paul A. (1996). *The new populism and the new politics: new protest parties in Sweden in a comparative perspective*. Basingstoke: Macmillan.

- Torrance, David (2009). "The Journey from the 79 Group to the modern SNP". I: Hassan, Gerry (red.). *The Modern SNP: From protest to power*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 162-176.
- Vassallo, Francesca og Clyde Wilcox (2006). "Party as a Carrier of Ideas". I: Katz, Richard S. og William Crotty (red.). *Handbook of Party Politics*. London: Sage, pp. 413-421.
- Wagner, Markus (2012). "Defining and measuring niche parties". *Party Politics*, 18 (6), pp. 845-864.
- Ware, Alan (1996). *Political parties and party systems*. Oxford: Oxford University Press.
- Whatley, Christopher (2014). "1707 in 2014: The UK union, then and now". *British Politics Review*, 9 (2), pp. 3-5.
- White, John Kenneth (2006). "What is a political party?". I: Katz, Richard S. og William Crotty (red.). *Handbook of Party Politics*. London: Sage Publications, pp. 6-15.
- Aardal, Bernt (1994). "Hva er en politisk skillelinje? En begrepsmessig grenseoppgang". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 35 (2), s. 218-249. Oslo: Institutt for samfunnsforskning
- Aardal, Bernt (1999). *Velgere i 90-årene*. Oslo: NKS-Forlaget.
- Aardal, Bernt (2017). "60 år med valgforskning – hva har vi lært? ". *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 33 (3/4), pp. 292-311.

Partidokument

Scottish National party (1999). *Manifesto 1999.* Tilgjengelig fra:

<http://www.politicsresources.net/area/uk/ass/snp/man99.pdf> Edinburgh: SNP

Scottish National Party (2007). *Manifesto 2007.* Tilgjengelig fra:

<http://www.politicsresources.net/area/uk/ass07/man/scot/snp.pdf> Edinburgh: SNP

Scottish National Party (2011). *Manifesto 2011.* Tilgjengelig fra:

http://votesnp.com/campaigns/SNP_Manifesto_2011_lowRes.pdf Edinburgh: SNP

Scottish National Party (2016). *Manifesto 2016.* Tilgjengelig fra:

[https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/thesnp/pages/5540/attachments/original/1485880018/SNP_Manifesto2016-web_\(1\).pdf?1485880018](https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/thesnp/pages/5540/attachments/original/1485880018/SNP_Manifesto2016-web_(1).pdf?1485880018) Edinburgh: SNP